

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค:
ศึกษากรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์

กัณติกา แก้วบุตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2560

**Legal Problems Concerning Consumer Litigation:
A Case Study of the Bank as a Plaintiff**

Kantika Kaewbut

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law
Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University**

2017

ไม่มีเอกสารจากต้นฉบับ
หน้า ในบรรดงวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคร : ศึกษากรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์
ชื่อผู้เขียน	กัณติกา แก้วบุตร
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นระบบวิธีพิจารณาที่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไปตามปกติ ดังนั้น การผลักดันกฎหมายให้มีความรัดกุมมากขึ้นจะทำให้การดำเนินคดีผู้บริโภค และการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้บริโภคอย่างแท้จริง ทั้งยังถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ดังต่อไปนี้ ให้ผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องผู้บริโภคมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่โจทก์และจำเลยตกลงกันไว้ในสัญญา เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้จำเลยในการเดินทางมาศาล และช่วยลดค่าใช้จ่ายของจำเลยให้น้อยลง และเมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฟ้องคดีใดไว้แล้วไม่ว่าคดีนั้นจะเป็นคดีแพ่งสามัญ หรือเป็นคดีผู้บริโภค ควรให้ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นต่อไป เพื่อประหยัดเวลาในการส่งให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้คู่ความได้ตกลงกันหรือ

ประนีประนอมยอมความกันก่อน หากยังไม่สามารถตกลงกันได้ ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไป และต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 40 - 90 วันหลังจากมีการยื่นฟ้อง ซึ่งจะเป็นการช่วยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีมีความรวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น และในส่วนของค่าธรรมเนียมศาล การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ของผู้บริโภคให้ผู้บริโภคได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงคำฟ้องอันเกี่ยวกับข้อพิพาท สินเชื่อ กู้ยืม หรือค้ำประกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจ

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีผู้บริโภคในกรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์ ยื่นฟ้องคดีกับผู้บริโภค ซึ่งมีข้อพิพาทเกี่ยวกับ ผิดสัญญาสินเชื่อ กู้ยืม ค้ำประกัน หรือจำนอง นั้นถือเป็นคดีผู้บริโภค มีปัญหาทั้งในทางข้อกฎหมาย และในทางปฏิบัติ ยังคงค่อนข้างมีปัญหา ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี ปัญหาเกี่ยวกับระบบการไต่ถามคดี และระงับข้อพิพาท ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่แท้จริง อันขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

Thesis Title	Legal Problems Concerning Consumer Litigation : A Case Study of the Bank as a Plaintiff
Author	Kantika Kaewbut
Thesis Advisor	Associate Professor Pinit Tipmanee
Department	Law
Academic Year	2016

ABSTRACT

The Consumer Trial Act BE 2551 is a favorable consideration system for consumer claims. To provide consumers with correct remedies for damage caused by the consumption of goods or services, which are more convenient, faster, economical, more efficient and fair than the normal judicial system. Consumer prosecution And the enforcement of the Consumer Trial Act BE 2551 is the most effective and most effective way to consumers. It also accurately meets the true intentions of the law.

Therefore, the researcher suggested the following solutions to the problem of the consumer business operators have the right to submit the complaint to the court where the consumer is domiciled in the court. Or to the court where the case occurred in the court. Or to the court that the plaintiff and the defendant agreed in the contract. To assist the defendant in arriving in court. And reduce the cost of the defendant less. And when the Court of First Instance has an order to receive any lawsuit, whether it is a civil case. Or consumer lawsuit Should the court order to continue the trial. To save time to send to the President of the Court of Appeal to determine whether the case is a consumer case. When the plaintiff and the defendant come together, then the couple agreed or compromise before. If it can not be agreed upon. Then make a report to the court to request a postponement of the appointment. And must be completed within 40 - 90 days after the filing. This will help speed up the case process. And more justified And in part of the charge

The filing of the indictment, as well as any consumer discretion, shall be exempted from all royalties. But it does not include complaints about loans, loans or guarantees. To be fair to business operators.

According to studies, it has been found that Consumer litigation in case the bank is the plaintiff. Filing a lawsuit against the consumer. Which has a dispute about The loan agreement, mortgage loan or mortgage is considered a consumer case. There are legal issues. And in practice It is still quite a problem whether it is a court jurisdiction issue. Problems with classifying cases Problems with the mediation system And dispute resolution Issue with exclusion These problems result in business operators. And consumers are not healed the real damage. Contrary to the spirit of this law.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ด้วยความเมตตาและกรุณาอย่างยิ่งของ รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างสูง ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่า ในการให้คำแนะนำ คำปรึกษา ข้อคิดทางวิชาการ รวมทั้งตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการ เรียบเรียงจัดทำการศึกษาอิสระฉบับนี้ จนสำเร็จได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา เลื่อนฉวี ที่ได้เมตตารับเป็น ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ และ รองศาสตราจารย์ภานิ กิจพ้อคำ ที่ได้เมตตา และเสียดสละเวลาอันมีค่ารับเป็นกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ คำแนะนำและข้อคิดต่างๆ ของท่านอาจารย์ทั้งสามท่านสูงค่า และเป็นประโยชน์อย่าง ยิ่งสำหรับผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่สุริย์รัตน์ แก้วบุตร มารดาอันเป็นที่รักยิ่ง ซึ่งได้ สนับสนุนและให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดเวลา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากพอจะมีคุณประโยชน์ ในการศึกษาอยู่บ้าง ผู้วิจัยขอมอบความดี ทั้งหมดน้อมเป็นกตเวทิตาแด่คุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ ผู้วางรากฐานการศึกษาอันเป็นสิ่งสำคัญ ในชีวิตให้กับผู้วิจัย ส่วนข้อบกพร่องทั้งหลายผู้วิจัยขอน้อมรับและกราบขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

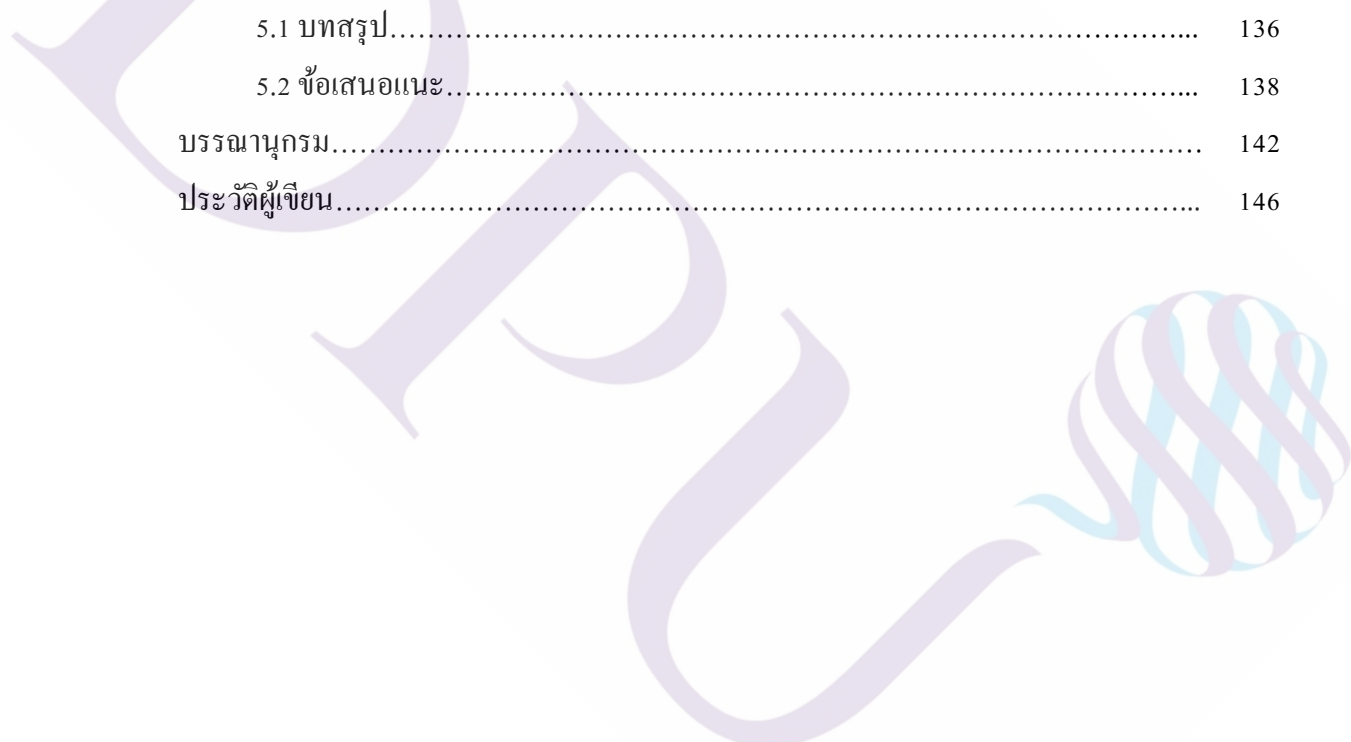
กัณติกา แก้วบุตร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. ความเป็นมา วิวัฒนาการ ทฤษฎี ความหมาย และหลักพื้นฐานที่เกี่ยวกับกฎหมาย คุ้มครองผู้บริโภค.....	8
2.1 ความเป็นมาและวิวัฒนาการของการพิจารณาคดีผู้บริโภค.....	9
2.2 ทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในต่างประเทศ.....	18
2.3 ทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในประเทศไทย.....	22
2.4 หลักการและแนวคิดในการฟ้องคดี.....	26
2.5 ความหมายของผู้บริโภค.....	29
2.6 หลักพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค.....	38
3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับ กฎหมายต่างประเทศ.....	43
3.1 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย.....	43
3.2 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในต่างประเทศ.....	97

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมาย เกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคกรณีที่ธนาคาร เป็น โจทก์.....	118
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี.....	118
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี.....	122
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับระบบการไต่ถามและระงับข้อพิพาท.....	130
4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล.....	133
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	136
5.1 บทสรุป.....	136
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	138
บรรณานุกรม.....	142
ประวัติผู้เขียน.....	146

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน ประเทศไทย มีระบบเศรษฐกิจแบบผสม ซึ่งภาครัฐสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศได้ แต่อย่างไรก็ดี กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นของเอกชน ทั้งการแข่งขันกันในการผลิต และการขาย ตามระบบการค้าเสรี เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การบริการ และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ

ด้วยระบบการค้าเสรี จึงทำให้เกิดผู้ประกอบการเกิดขึ้นมากมาย และเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบการ และผู้บริโภค กฎหมายที่จะต้องนำมาปรับใช้คือ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งถือเป็นระบบวิธีพิจารณาคดีแบบใหม่ที่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไปตามปกติ

การที่จะฟ้องหรือดำเนินคดีประเภทคดีผู้บริโภคได้นั้น ต้องเป็นคดีแพ่งที่พิพาทระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค หรือตามกฎหมายอื่นฝ่ายหนึ่ง กับ ผู้ประกอบการอีกฝ่ายหนึ่ง และเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น ผิดสัญญา ละเมิด เรียกค่าเสียหาย และต้องเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

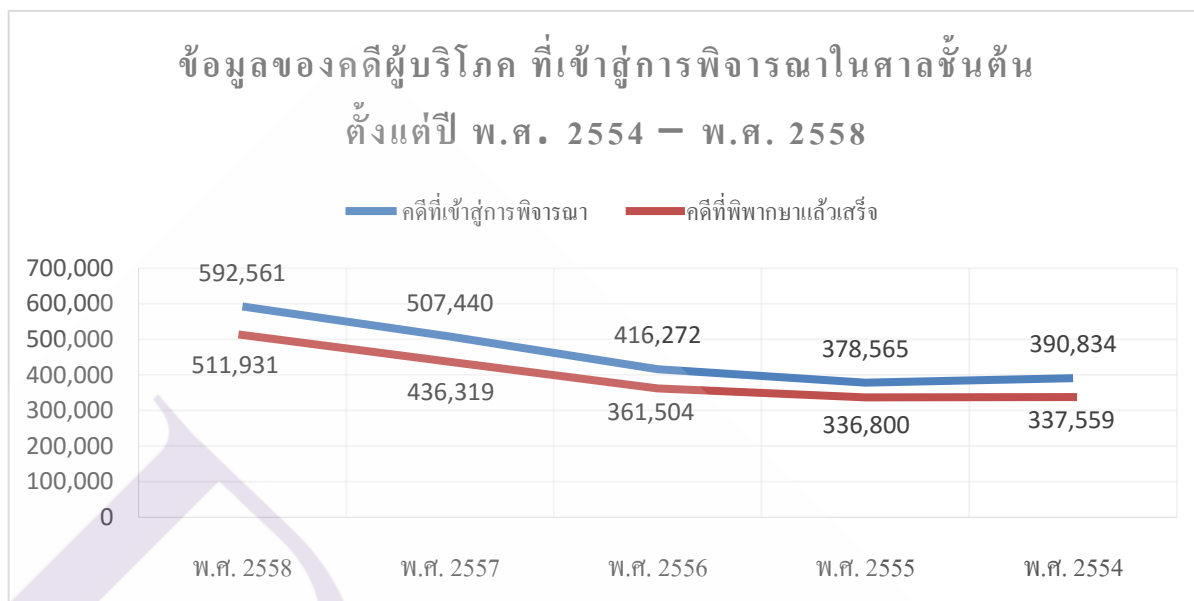
ปัจจุบันเมื่อมีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านอิเล็กทรอนิกส์ และสารสนเทศ ส่งผลให้มีการแข่งขันกันทางธุรกิจเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันในด้านความสามารถในการผลิต รูปแบบสินค้า การบริการและการสื่อสารที่มีความสะดวก รวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ที่ต้องการสินค้าที่มีความสะดวกสบายในการใช้ มีความเป็นอัตโนมัติมากขึ้น หรือต้องการสินค้าที่มีขนาดเล็กขึ้น มีน้ำหนักน้อย เหมาะสมและสะดวกกับการใช้งานมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่ส่งผลให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจ

เมื่อผู้ประกอบการจะต้องแข่งขันกันเพื่อพัฒนา และผลิตสินค้าและบริการให้ทันสมัย เมื่อไม่มีต้นทุนที่จะนำมาพัฒนาสินค้า หรือบริการ ผู้ประกอบการก็จะกู้เงินจากสถาบันการเงิน เพื่อนำมาลงทุนในการพัฒนาสินค้า และบริการเพื่อเพิ่มช่องทางในการแข่งขันเพิ่ม โอกาสในการทำ ธุรกิจ อีกทั้งผู้ประกอบการมักจะทำการกู้เงินในนามของนิติบุคคล การกู้เงินของนิติบุคคลก็สามารถ นำดอกเบี้ยที่ผู้กู้จะต้องชำระแก่สถาบันการเงินมาหักเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อประหยัดภาษีได้อีกด้วย แต่ ในทางกลับกัน เมื่อผู้ประกอบการที่กู้เงินมานั้นไม่มีการวางแผนการดำเนินธุรกิจที่ดีมากพอที่จะ รองรับการเปลี่ยนแปลงของตลาด กิจกรรมที่อาจประสบปัญหาขาดทุน ทำให้ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ให้แก่สถาบันการเงิน เมื่อผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการ ซึ่งอยู่ในฐานะผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่สถาบันการเงิน ได้แล้วนั้น ก็อาจจะต้องถูกฟ้องเป็นคดี ตกเป็นจำเลยเพื่อ บังคับให้ชำระหนี้ และหากศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้แล้ว ไม่สามารถชำระหนี้ได้ โจทก์ ซึ่งเป็นสถาบันการเงินก็จะนำเจ้าพนักงานบังคับคดี นำยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยตามคำ พิพากษาเพื่อขายทอดตลาด และนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่โจทก์ต่อไป

จากข้อมูลของสำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม ได้สรุปข้อมูล ของคดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – พ.ศ. 2558 ไว้ดังนี้

ปี พ.ศ.	คดีค้างมา	คดีรับใหม่	รวมคดีที่เข้าสู่ การพิจารณา	คดีเสร็จไป	คดีค้าง ภายในปี
2558	71,140	521,426	592,566	511,937	80,629
2557	54,768	452,672	507,440	436,321	71,119
2556	41,757	374,517	416,274	361,506	54,768
2555	53,187	325,337	378,524	336,805	41,719
2554	43,569	347,262	390,831	337,848	52,983

ที่มา: สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม

คดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรในปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนทั้งสิ้น 592,566 คดี ซึ่งมีจำนวนข้อหาสูงถึง 593,512 ข้อหา และข้อหาที่เข้าสู่การพิจารณาสูงสุด 5 อันดับ ของคดีผู้บริโภค คือ อันดับที่ 1 ข้อหาสินเชื่อบุคคล / กู้ยืม / ค่าประกัน จำนวน 250,257 ข้อหา อันดับที่ 2 ข้อหาบัตรเครดิต จำนวน 99,822 ข้อหา อันดับที่ 3 ข้อหากองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา จำนวน 92,775 คดี อันดับที่ 4 ข้อหาเช่าซื้อ (รถยนต์) จำนวน 73,071 ข้อหา อันดับที่ 5 ข้อหาเช่าซื้อ (รถจักรยานยนต์) จำนวน 5,339 ข้อหาและข้อหาอื่นๆ 69,248 ข้อหา¹ ซึ่งคดีเหล่านี้ล้วนเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินทั้งสิ้น โดยสถาบันการเงินซึ่งเป็นผู้ให้บริการ และผู้ประกอบการ เนื่องจากมีการเรียกดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทน ฟ้องผู้กู้ หรือผู้ค้ำประกัน หรือผู้ที่ผิดสัญญา ซึ่งอยู่ในฐานะผู้ได้รับบริการหรือผู้บริโภค เป็นจำเลย เป็นคดีผู้บริโภคต่อศาล

คดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี แต่ปัญหาหรืออุปสรรคสำคัญในการดำเนินคดีของผู้บริโภคซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ายังมีปัญหาและข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาล ซึ่งกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์จะฟ้องผู้บริโภค เป็นคดีผู้บริโภคให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่ง

¹ สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม กลุ่มระบบข้อมูลและสถิติ, “สรุปผลการดำเนินงานด้านคดีของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ.2558,” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2559 , จาก http://www.oppb.coj.go.th/doc/data/oppb/Results_of_2558.pdf

เดียว² ซึ่งแตกต่างจากการฟ้องคดีแพ่งโดยทั่วไปที่กำหนดว่า คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่ ซึ่งอาจทำให้เกิดเป็นปัญหาได้ กล่าวคือ ผู้บริโภคซึ่งถูกฟ้องเป็นจำเลยอาจไม่ได้ทำงานอยู่ในภูมิลำเนาตนเอง แต่เมื่อศาลจัดส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องไปยังภูมิลำเนาของจำเลย ยังจำเลยก็ต้องเดินทางไปต่างจังหวัดเพื่อไปขึ้นศาล ซึ่งจะทำให้เสียค่าใช้จ่ายกับผู้บริโภคมากขึ้น

ตามบทบัญญัติของมาตรา 3 แห่ง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 อาจก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้บริโภค หรือผู้ประกอบการที่นำคดีขึ้นสู่ศาล ว่าข้อพิพาทของตนเป็นการพิพาทกันระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ หรือไม่ ซึ่ง มาตรา 8 ได้บัญญัติไว้ว่า ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด การส่งให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย จะยังทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณามีความล่าช้าขึ้น ซึ่งขัดกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีผู้บริโภค ซึ่งตราขึ้นเพื่อให้การดำเนินคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหาย และไม่เกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการอย่างสมควร โดยกำหนดให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็วและออกหมายเรียก จำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามถ้อยคำให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน⁴ แต่อย่างไรก็ดี การกำหนดให้มีวันไต่ถามถ้อยคำให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน โจทก์เพื่อเจรจา ศาลก็จะมองว่าจำเลยมีเจตนาที่จะชำระหนี้ให้แก่โจทก์ จำเลยไม่ได้มีเจตนาไม่ชำระหนี้แต่อย่างใด ศาลก็จะมีคำสั่งให้เลื่อนคดี เนื่องจากศาลมักเห็นว่าโจทก์และจำเลยอาจตกลงกันได้

² มาตรา 17 ในกรณีที่ผู้ประกอบการจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบการ มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบการเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น (1) คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

⁴ มาตรา 24 เมื่อศาลรับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามถ้อยคำให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนาบັນที่คำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย

ซึ่งเป็นช่องทางให้จำเลยประวิงคดีให้ชักช้า เพื่อหลีกเลี่ยงการชำระหนี้ให้แก่โจทก์

นอกจากนี้ เกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลยังเป็นช่องทางให้จำเลย ประวิงคดีต่อโจทก์อีกด้วย เนื่องจากการฟ้องแย้ง ยื่นอุทธรณ์ หรือฎีกา ซึ่งกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจยื่นอุทธรณ์ หรือฎีกา จะต้องเสียค่าขึ้นศาลตามราคาทรัพย์สิน หรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์ แต่ในกรณีที่ผู้บริโภคเป็นฝ่ายยื่นฟ้องแย้ง ยื่นอุทธรณ์ หรือฎีกา จะได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล ทั้งในศาลชั้นต้นกรณีฟ้องแย้ง ในชั้นอุทธรณ์ แต่ไม่รวมถึง ค่าฤชาธรรมเนียมแทนอีกฝ่ายที่ได้เสียไป รวมทั้งค่าทนายความตามที่ศาลกำหนด ที่ศาลพิพากษาให้ฝ่ายที่แพ้คดีจะเป็นผู้รับผิดชอบเว้นแต่ศาลจะพิพากษาหรือสั่งไว้เป็นอย่างอื่น

แม้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีผู้บริโภค ที่แตกต่างไปจากกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งสามัญทั่วไป ที่ต้องการให้การดำเนินคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก และรวดเร็ว และเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค แต่ผู้บริโภคกลับใช้ช่องทางที่กฎหมายบัญญัติขึ้น เพื่อเอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายที่ได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค เช่น การยื่นคำร้องเพื่อให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ตามมาตรา 8 หรือกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้มีวันนัดพิจารณาในวันแรก เพื่อให้มีการไต่ถามคดี ผู้บริโภคที่เป็นลูกค้ายรายใหญ่ๆ ของธนาคาร มักใช้ช่องทางเหล่านี้เพื่อยืดระยะเวลาในการดำเนินคดี หรือประวิงคดีให้นานที่สุด เพื่อให้ผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นธนาคารได้รับชำระหนี้ช้าลง หรือเพื่อประวิงไม่ให้หลักประกันของตนถูกยึดบังคับคดี อันขัดกับหลักเจตนาของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวอย่างชัดเจน

ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่สำคัญ หากมีการผลักดันกฎหมายให้มีความรัดกุมมากขึ้นจะทำให้การดำเนินคดีผู้บริโภค และการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้บริโภคอย่างแท้จริง ทั้งยังถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา ทฤษฎีทางกฎหมาย หลักการ แนวคิด ความหมาย และหลักพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค
2. เพื่อศึกษาถึงหลักกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศในเรื่องการคุ้มครอง

ผู้บริโภครวมถึงกฎหมายต่างประเทศ ตามกฎหมายระบบจารีตประเพณี และระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร

3. เพื่อศึกษาปัญหา และวิเคราะห์ถึงปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์

4. เพื่อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหามหาความ เกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การดำเนินคดีผู้บริโภคในกรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์ ยื่นฟ้องคดีกับผู้บริโภค เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับ ผิดสัญญาสินเชื่อสินเชื่อ กู้ยืม ค่าประกัน หรือจำนอง ยังคงค้างมีปัญหา ทั้งในทางข้อกฎหมายและปัญหาในทางปฏิบัติ ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี การจำแนกประเภทคดี การไต่ถามและระงับข้อพิพาท การยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล จึงจำเป็นต้องศึกษา เพื่อหาแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมเช่นในบางประเทศ เพื่อปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคในกรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์ และเพื่อให้กระบวนการการดำเนินคดีผู้บริโภครวดเร็วและรัดกุมยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึง กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีผู้บริโภค ซึ่งจะศึกษาในส่วน ของ เขตอำนาจศาล การจำแนกประเภทของคดี กระบวนการไต่ถามและระงับข้อพิพาท รวมถึง ค่าธรรมเนียมศาล โดยศึกษาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยทำการศึกษาและเปรียบเทียบกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค จะเป็นการวิจัยจากเอกสารต่างๆ (Documentary Research) โดย ศึกษาจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2551 ตำรากฎหมาย แนวคำพิพากษาศาลฎีกา วิทยานิพนธ์ และบทความเชิง

วิชาการ และศึกษาจากระบบกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงความเป็นมา ทฤษฎีทางกฎหมาย หลักการ แนวคิด ความหมาย และหลักพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความผิดผู้บริโภค
2. เพื่อทราบถึงหลักกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายต่างประเทศ ตามกฎหมายระบบจารีตประเพณี และระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร
3. เพื่อทราบถึงผลการวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี การจำแนกประเภทคดี ระบบการไกล่เกลี่ย การระงับข้อพิพาท และการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล
4. เพื่อนำข้อเสนอแนะไปใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหากฎหมาย เกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์

บทที่ 2

ความเป็นมา วิวัฒนาการ ทฤษฎี ความหมาย และหลักพื้นฐาน ที่เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้นในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการ ตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบการ ทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกรัดเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบการกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมอันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกัน เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น¹

ในอดีตมาตรการการเยียวยาผู้บริโภคอยู่ภายใต้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติขึ้นในกรณีที่เกิดข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีที่มีสถานะเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของคู่พิพาท ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา อำนาจต่อรอง แต่ต่อมาเมื่อ สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนา และขยายตัวมากขึ้น บทบัญญัติที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงไม่อาจนำมาปรับใช้ เพื่อนำมาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคอย่างแท้จริงได้ จึงได้มีการบัญญัติ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551 ซึ่งกำหนดระบบวิธีการพิจารณาคดีแบบใหม่ ที่

¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไปตามปกติ

ในบทนี้จึงจะเป็นการศึกษาในเรื่องของประวัติความเป็นมาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิธีคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศว่ามีที่มาอย่างไร เหตุใดจึงต้องให้ความสนใจในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค และแต่ละยุคสมัยการคุ้มครองผู้บริโภค มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด นอกจากนี้ยังศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายว่ามีแนวคิด หรือทฤษฎีใดบ้างที่สามารถนำมาปรับใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนศึกษาหลักพื้นฐานในกฎหมายวิธีพิจารณาและการแสวงหาข้อเท็จจริง และในที่สุดท้ายศึกษาถึงวิวัฒนาการของการพิจารณาคดีผู้บริโภคในประเทศไทย ในฐานะที่เป็นหลักการทางกฎหมายวิธีพิจารณานั้นสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการปกป้อง คุ้มครอง และแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคได้อย่างไรบ้าง

2.1 ความเป็นมา และวิวัฒนาการการพิจารณาคดีผู้บริโภค

2.1.1 ความเป็นมาของกฎหมายวิธีคุ้มครองผู้บริโภค

สังคมมนุษย์ในยุคแรกๆ เป็นสังคมที่ต้องอาศัยพึ่งพาธรรมชาติ และดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ใช้ชีวิตเร่ร่อนหาอาหารไปเรื่อยๆ จนกระทั่งต่อมารู้จักการผลิตอาหารและตั้งหลักแหล่งอยู่ประจำ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และกิจกรรมของมนุษย์ก็มีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน เมื่อมนุษย์ตั้งที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มนุษย์ก็พยายามคิดหาวิธีที่จะทำให้ตนเองอยู่ดีกินดี มีความปลอดภัย สร้างชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้น กลายเป็นหมู่บ้าน เมือง รัฐ ตามที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์ ความพยายามของมนุษย์ในการที่จะเอาชนะธรรมชาติ ทำให้มนุษย์สร้างสรรค์ความเจริญด้านต่างๆ ก้าวหน้ามาเรื่อยๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประเทศไทย ในอดีตมีสภาพสังคมที่เป็นสังคมเกษตรกรรมประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อาทิเช่น การปลูกข้าว ทำไร่ทำสวน การเลี้ยงสัตว์ และจะเป็นไปในลักษณะผลิตไว้เพื่อบริโภค ไม่ได้เป็นไปในทางพาณิชย์ ต่อมาเมื่อสังคมโลกมีความเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากกระแสวิวัฒนาการ การพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีในด้านต่างๆอีกทั้งมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นทำให้โลกมีการเปลี่ยนแปลง การจะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าได้นั้นการทำเกษตรกรรมที่เน้นแรงงานคนเป็นหลัก และการผลิตผลิตผลทางการเกษตร เพียงเพื่อเลี้ยงตัวเอง และครอบครัว เพียงเท่านั้น ย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้ประเทศมีความ

เปลี่ยนแปลง และพัฒนา จึงมีการปรับเปลี่ยนแนวความคิด อีกทั้งมีการพัฒนาที่นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการต่างๆ เข้ามามากยิ่งขึ้น เช่น การแพทย์ การอุตสาหกรรม การศึกษา กฎหมาย เทคโนโลยี การสื่อสาร เป็นต้น ทำให้ประชาชนในประเทศมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ รวมถึงสภาพทางสังคมโดยรวมมีการเปลี่ยนแปลงจึงมีการปรับเปลี่ยนตนเองไปสู่สังคมอุตสาหกรรม โดยใช้แรงงานเครื่องจักรมากขึ้น โดยเปลี่ยนมาเป็นการผลิตเป็นจำนวนมาก โดยอาศัยเทคโนโลยี ที่ก้าวหน้าทันสมัยเข้ามาช่วย เพื่อให้ทันต่อความต้องการของผู้บริโภคทั่วโลกที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น จากการทำมนุษย์เริ่มขยายกลุ่มสังคมกว้างมากขึ้น มีการติดต่อระหว่างกลุ่มมากขึ้น การบริโภคเริ่มขยายวงกว้างไปสู่กลุ่มหรือชุมชนต่าง ๆ จึงมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตไปสู่การผลิตเพื่อการค้าขายระหว่างกัน และมุ่งหวังที่จะผลิตสิ่งต่างๆ เพื่อส่งออกไปขายนอกประเทศ แต่ในช่วงระยะเวลาแรกนั้นขั้นตอน และวิธีการผลิตยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก ยังไม่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตอย่างเช่นปัจจุบัน

ในอดีตการพัฒนากฎหมายของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันตามสภาพสังคม จากในอดีตสังคมอยู่กันอย่างลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและกัน การค้าขายยังมีลักษณะที่แลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน ทุกคนสามารถซื้อขายกันอย่างเสรี อุปกรณ์และขั้นตอนการผลิต ยังอยู่ในลักษณะจำกัดเฉพาะวงแคบ ๆ ในท้องถิ่นหรือในเมืองหนึ่ง ลักษณะสินค้าหรือบริการยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก กระบวนการผลิตยังเป็นการผลิตแบบง่ายๆ การตลาดยังคงมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน (Barter)² การผลิตสินค้าเป็นไปอย่างเรียบง่าย สร้างด้วยฝีมือและแรงงานของคน และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ จึงอยู่ในลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ไม่มีความจำเป็นที่รัฐต้องเข้ามาควบคุม ดูแล จัดหามาตรการทางกฎหมายเป็นพิเศษขึ้นมาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยและเป็นธรรม

แต่ในยุคปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้ระบบเศรษฐกิจ การค้าหรือการบริการต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปมีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนมากขึ้น การผลิต การใช้วัตถุดิบในการผลิตทันสมัยเกินกว่าความรู้ของผู้บริโภคโดยทั่วไป ผู้ผลิตก็พยายามผลิตและปรับปรุงสินค้าให้เทียบเท่าหรือเหนือกว่าคู่แข่งอยู่เสมอเพื่อที่จะครอบครองตลาด ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถก้าวตามได้ทัน จึงมักถูกเอาเปรียบอยู่เสมอ เช่นนี้ ทำให้ภาครัฐเข้ามา

² สุขุม สุภนิศย์, คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), น. 1

แทรกแซงการตลาด เนื่องจากมีภาวะความล้มเหลวทางตลาด (Market Failure) เกิดขึ้น³

ในอดีต ระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้นมีที่มาจากจารีตประเพณี ศาสนา รวมไปถึงพระราชโองการของพระมหากษัตริย์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีกฎหมายที่เรียกว่า “พระราชศาสตร์” ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยอาศัยหลักใน “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์” จนกระทั่งการเสียเอกราชครั้งที่ 2 ให้แก่ประเทศพม่า เอกสารสำคัญทางกฎหมายได้มีการถูกทำลายและสูญหายไปเป็นจำนวนมาก ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชการที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีการรวบรวมกฎหมายขึ้นใหม่จากเอกสารที่เหลือ แต่ก็มีเพียงหนึ่งในสิบของกฎหมายที่มีอยู่เดิมในสมัยกรุงศรีอยุธยา อีกทั้งยังมีเนื้อหาที่คิดเพี้ยนไปจากเดิม ทำให้กฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถตัดสินคดีได้อย่างยุติธรรม รัชกาลที่ 1 จึงทรงชำระสะสางกฎหมายเสียใหม่เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง”

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ประเทศไทย ถูกคุกคามจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก เช่น ประเทศฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร ทำให้ชาวตะวันตกเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น เมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้น ก็ไม่ยอมรับระบบกฎหมายของไทย เนื่องจากเห็นว่า กฎหมายของประเทศไทย มีลักษณะป่าเถื่อน ไม่เป็นธรรม เมื่อมีปัญหาหรือคดีเกิดขึ้นก็ไม่ยอมขึ้นศาลไทย และบีบบังคับให้รัฐบาลของไทยทำสนธิสัญญาซึ่งเรียกว่า “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” ทั้งได้มีการจัดตั้งศาลกงสุล และศาลต่างประเทศขึ้น เพื่อใช้ในการพิจารณาคดีสำหรับคนชาตินั้นๆ โดยเฉพาะ ไม่ใช้กฎหมายของไทยและไม่ขึ้นศาลไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริที่จะนำเอาเอกราชทางศาลกลับคืนมา โดยให้มีการแก้ไขกฎหมายของไทยให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ จึงได้มีส่งข้าราชการและพระบรมวงศานุวงศ์ไปศึกษากฎหมายที่ต่างประเทศเพื่อนำความรู้มาพัฒนากฎหมายของไทย รวมถึงจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายจากต่างประเทศมาเป็นที่ปรึกษา ภายหลังจากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการตรวจแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายขึ้นใหม่ โดยตั้งคณะกรรมการซึ่งมีพระบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระบิดาแห่งกฎหมายไทย) เป็นประธาน ซึ่งกฎหมายฉบับแรกคือประมวลกฎหมายอาญา (ในสมัยนั้นคือ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127) ซึ่งประกาศใช้ครั้งแรกในวันที่ 15 เมษายน 2451 และได้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้น เพื่อร่างกฎหมายอื่นๆ อีกด้วย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 6 ทรงมีพระราชดำริ แต่งตั้ง

³ สรียา กาพสินธุ์, นิติกรปฏิบัติกร สำนักกฎหมายและคดี สคบ, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, 2550)

คณะกรรมการขึ้น เพื่อร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประกาศใช้ในปี พ.ศ.2468 แรกเริ่มเดิมทีมีเพียง 2 บรรพ คือบรรพ 1 ว่าด้วยบทเบ็ดเสร็จทั่วไป และบรรพ 2 ว่าด้วยหนี้ หลังจากนั้นก็มี การร่างบรรพอื่นๆขึ้นจนครบ 6 บรรพในภายหลัง⁴

การคำนึง และให้ความสนใจ ในสิทธิของผู้บริโภค เกิดขึ้นครั้งแรก ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีการตรา พระราชบัญญัติหางน้ำนม พ.ศ.2470 ซึ่งมีบทบัญญัติเพียงเรื่องเดียว คือ ห้ามมิให้ผู้ใดทำหรือนำเข้ามาหรือขายหางน้ำนมในประเทศสยามอันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพทารก

ในระยะต่อมาประเทศมีการพัฒนามากขึ้น สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน เริ่มเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมืองมากขึ้น แม้ว่าประเทศไทยจะเริ่มใช้ประมวลกฎหมาย อาญา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แทนกฎหมายเดิม เพื่อป้องกันและปราบปรามการ กระทำผิดต่อสังคม และเพื่อเยียวยาผู้ใช้ความเสียหายต่อผู้ที่ถูกกระทำละเมิดมาเป็นเวลานานพอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการที่มีอยู่ขณะนั้นก็ยังไม่สามารถครอบคลุมเพียงพอต่อการคุ้มครองผู้บริโภค รัฐในฐานะผู้มีหน้าที่ปกครองบ้านเมืองให้เกิดความสงบสุข และมีหน้าที่ ดำเนินการเพื่อให้ประชาชนของรัฐมีชีวิตที่มีความสมบูรณ์ ด้วยการสร้างความเป็นระเบียบ สร้าง คุณธรรม จัดให้มีสวัสดิการพื้นฐาน และสร้างความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคง จึงจำเป็นที่ต้อง หามาตรการที่เหมาะสมและเพียงพอในการควบคุมกำกับกิจกรรมต่างๆ ของเอกชนให้เกิดความ ปลอดภัยและเป็นธรรมต่อส่วนรวม

รัฐจึงได้ตรากฎหมายขึ้นมาโดยมีเจตนารมณ์เพื่อดำรงไว้ซึ่งความปลอดภัยของ สาธารณชน และป้องกันความเสียหายอันเนื่องมาจากการบริโภคของประชาชนทั่วไป อาทิเช่น พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.2484 พระราชบัญญัติควบคุมอาหาร พ.ศ.2484 (พระราชบัญญัติ หางนม 2470 เดิม) พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร พ.ศ.2507 พระราชบัญญัติควบคุมการขาย ยา พ.ศ.2479 พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2517 เป็นต้น กฎหมายเหล่านี้บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนด อำนาจหน้าที่ของรัฐให้รัฐสามารถควบคุมกำกับผู้ประกอบการธุรกิจ ในกิจการที่เกี่ยวข้องกับเครื่อง อุปโภคบริโภคของประชาชน ให้ผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น กำหนดให้มีการจดทะเบียนสูตร ให้ทดสอบความปลอดภัย และมีมาตรการบังคับกรณีผู้ประกอบการ ธุรกิจ ผ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ จะมีโทษทางอาญา แต่กฎหมายดังกล่าว ก็ยังไม่ได้

⁴ กฎหมายที่ประชาชนควรรู้ ส32207 ม.5, “หน่วยที่ 2 วิวัฒนาการกฎหมายไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2559, จาก <https://kasmos52.wordpress.com/2013/06/18/หน่วยที่-2-วิวัฒนาการกฎหมาย/>

มีการบัญญัติครอบคลุมถึงมาตรการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการบริโภควิวได้แต่อย่างไร

กฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเริ่มเด่นชัดขึ้นเมื่อสภาสตรีแห่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความจำเป็นถึงการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการบริโภคเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมปลอดภัยและประหยัด ในขั้นต้นจึงมีการจัดตั้งกรมการศึกษาและส่งเสริมผู้บริโภคขึ้นศึกษาปัญหาต่างๆของผู้บริโภค

ในระยะต่อมาสมัยรัฐบาล หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้จัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นคณะหนึ่ง แต่ก็ยังไม่แสดงผลในลักษณะเป็นรูปธรรม ก็สลายตัวไปตามวิถีทางการเมือง เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาล เป็นสมัยรัฐบาลของ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้มอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์ดำเนินการต่อไป แต่ก็ยังอยู่ในระหว่างดำเนินการ

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในสมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เล็งเห็น ความสำคัญ และความจำเป็นของการคุ้มครองผู้บริโภค จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นอีกครั้ง โดยมีรองนายกรัฐมนตรี นายสมภพ โทตะกิตย์ เป็นประธานกรรมการปฏิบัติงาน โดยอาศัยอำนาจของนายกรัฐมนตรี และศึกษาหามาตรการถาวรในการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งในหลักทางสารบัญญัติ และการจัดองค์กรของรัฐเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค จึงได้พิจารณาขร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และรัฐบาลได้นำเสนอต่อรัฐสภา มีมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ให้เป็นกฎหมายได้ รัฐบาลจึงได้นำร่างขึ้นบังคับใช้ ซึ่งมี พระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติได้ตั้งแต่วันทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2522 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษเล่มที่ 96 ตอนที่ 72 วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2522 มีผลการใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2522 เป็นต้นมา

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ได้บัญญัติให้มีองค์กรของรัฐ ในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค ได้แก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และคณะกรรมการคุ้มครองเฉพาะเรื่อง ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา และคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก รวมทั้งได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อปฏิบัติงานและให้ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิใช้บริการ ได้แก่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โดยให้สังกัดอยู่ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลและคำสั่งของคณะกรรมการ คุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ร่วมทั้งเพื่อความสะดวกในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค รัฐบาลจึงได้ดำเนินการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โดยได้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการสำนักเลขาธิการ

นายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2522 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 96 ตอนที่ 105 วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2522 ซึ่งมีผลการใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2522 จึงถือว่าได้ดำเนินการ จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา⁵

ในปี พ.ศ.2541 รัฐบาลเห็นว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค อันได้แก่ การตรวจตรากำกับดูแล และประสานงานการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคยังไม่เหมาะสมและโดยที่ในปัจจุบันปรากฏว่ามีผู้บริโภคเป็นจำนวนมากยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการนี้ๆ บัญญัติไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีผู้บริโภคเป็นจำนวนมากร้องเรียนว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญากับผู้ประกอบธุรกิจมากขึ้น จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ปรับปรุงองค์การบริหารงานคุ้มครองผู้บริโภค คือ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และปรับปรุงอำนาจของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในการเสนอเรื่องให้นายกรัฐมนตรี พิจารณาออกคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัตินี้ได้ในกรณีจำเป็นหรือรีบด่วนให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนเพิ่มบทบัญญัติกำหนดสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญาไว้โดยเฉพาะ และเป็นการสมควรปรับปรุงอัตราโทษเกี่ยวกับการกระทำความผิดในเรื่องการโฆษณา และฉลากให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องแก้ไขพระราชบัญญัตินี้ โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 115 ตอนที่ 15 ก เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2541 มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมาย วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2541⁶

2.1.2 วิวัฒนาการของการพิจารณาคดีผู้บริโภคในประเทศไทย

การคุ้มครองผู้บริโภคมิใช่มีขอบเขตเพียงการกำหนดมาตรการ กำกับควบคุม ดูแล การผลิตสินค้า หรือบริการให้มีความปลอดภัย รวมถึงการจัดการเอาผิดเอาเปรียบผู้บริโภคเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการในการแก้ไข บรรเทา เยียวยาความเสียหายที่

⁵ “เกี่ยวกับ สคบ.ประวัติความเป็นมา,”สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2559, จาก http://www.ocpb.go.th/ewt_news.php?nid=7

⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541

เกิดขึ้นจากการละเมิดกฎหมายอันนำไปสู่คดีพิพาท และฟ้องร้องกัน ซึ่งการพิจารณาคดีที่เกิดจากความละเมิดสิทธิผู้บริโภคของแต่ละประเทศมีหลักเกณฑ์วิธีการที่แตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม เศรษฐกิจของประเทศนั้น และมีวิวัฒนาการมาตามยุคสมัย

มาตรการทางกฎหมายในการพิจารณาคดีผู้บริโภค ของไทยมีพัฒนาการมาตามยุคสมัย ในยุคแรกมีแต่เฉพาะบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนกฎหมายที่นำมาใช้ในการดำเนินคดีหรือพิจารณาคดี คือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การดำเนินคดีผู้บริโภคจึงต้องอาศัยหลักการตามแบบคดีทั่วไปกล่าวคือ พิจารณาว่าการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายในเรื่องใด กระบวนการดำเนินคดีและการพิจารณาคดี ก็พิจารณาตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การพิจารณาคดีผู้บริโภคในแต่ละเรื่องจึงต้องพิจารณาประกอบกันระหว่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดสิทธิ หน้าที่ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในฐานะที่เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ เช่น กรณีเป็นการฟ้องร้องให้รับผิดชอบละเมิดอันเกิดจากความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ ก็ต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมาตรา 420⁷ กล่าวคือหากผู้ผลิตหรือผู้ขาย กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อให้ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์นั้นมาใช้แล้วได้รับความเสียหาย ถูกโต้แย้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55⁸ ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์นั้นจึงมีอำนาจฟ้องผู้ผลิตหรือผู้ขาย แต่ในการดำเนินคดีละเมิดกับผู้ผลิตหรือผู้ขายนั้น ผู้บริโภคจะต้องดำเนินการฟ้องคดีเองและต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เมื่อกระบวนการพิจารณามาถึงขั้นพิจารณา ผู้บริโภคซึ่งเป็นฝ่ายที่กล่าวอ้างว่าตนได้รับความเสียหายก็ต้องมีภาระพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าผู้ผลิตหรือผู้ขาย จงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตน ซึ่งการพิสูจน์และการกำหนดภาระการพิสูจน์ดังกล่าวนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 วรรคแรก⁹

⁷ มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่ง อย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

⁸ มาตรา 55 เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของ บุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือ บุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้

⁹ มาตรา 84/1 คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตนให้คู่ความฝ่ายนั้นมี

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นปัญหาในการพิจารณาในการดำเนินคดีผู้บริโภครวมหลายประการด้วยกัน ดังต่อไปนี้

(1) กฎหมายในขณะนั้นมุ่งที่การลงโทษเป็นอย่างเดียวโดยไม่มีกฎหมายในลักษณะที่เป็นการควบคุม ป้องกันเพื่อมิให้เกิดความเสียหาย ซึ่งในบางครั้งความเสียหายรุนแรงเกินบรรเทา

(2) เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแล้วเป็นหน้าที่ของผู้บริโภคที่ต้องฟ้องร้องดำเนินคดีเอง และเสียค่าใช้จ่ายเอง

(3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กำหนดให้การพิจารณาขณะนั้น ออกแบบมาเพื่อใช้กับคดีทั่วไปซึ่งอยู่บนแนวคิดที่ว่าคู่ความมีความสามารถในการต่อสู้คดีเท่าเทียมกัน กฎเกณฑ์ทางกฎหมายของวิธีพิจารณาจึงไม่เอื้ออำนวยในการใช้สิทธิของผู้บริโภค

ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ทำให้เกิดหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจในการคุ้มครองผู้บริโภคโดยตรง คือสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจและหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภค 4 ด้านด้วยกัน คือการคุ้มครองด้านสัญญา ด้านโฆษณา ด้านฉลาก และการคุ้มครองด้านอื่น ๆ การคุ้มครองด้านต่าง ๆ เหล่านี้มีลักษณะเชิงรุกโดยการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตรวจสอบควบคุม กำกับการประกอบธุรกิจ หรือการให้บริการมิให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และในส่วนของ การดำเนินคดี กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เข้าไปมีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค โดยให้คณะกรรมการพิจารณาว่าสมควรจะเข้าดำเนินคดีแทนผู้บริโภคหรือไม่ หากเห็นสมควรให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ หรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล และการดำเนินคดีดังกล่าวได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมศาล

แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ อันเกิดจากการบริโภคหรือการบริการ ยังไม่มีกฎหมายที่คุ้มครองไว้โดยเฉพาะจึงยังต้องอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด และในการพิจารณาคดีก็ต้องดำเนินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งผลสุดท้ายการพิจารณาคดีผู้บริโภคยังไม่เปลี่ยนแปลงจากหลักการเดิม

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2551 นับช่วงที่การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครอง ผู้บริโภคอย่างสูงสุด โดยมีการออกกฎหมายที่กำหนดวิธีพิจารณาสำหรับคดีผู้บริโภคขึ้น โดยเฉพาะ กฎหมายฉบับดังกล่าวคือ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 และออกกฎหมาย เกี่ยวกับความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าว สามารถแก้ไขปัญหาในการพิจารณาคดีผู้บริโภคได้พอสมควร กล่าวคือ ในส่วนของกฎหมายวิธี พิจารณาคดีผู้บริโภค ได้กำหนดวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดให้ผู้บริโภคสามารถยื่นฟ้องเป็นหนังสือ หรือฟ้องด้วยวาจาก็ได้ กำหนดให้ผู้บริโภคยื่นฟ้องคดีโดยไม่เสียค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง กำหนดให้ขยายอายุความ ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยโดยผลของสารที่สะสมอยู่ใน ร่างกายของผู้บริโภค หรือต้องใช้เวลาในการแสดงอาการจากหนึ่งปี เป็นสามปี นับแต่วันที่รู้ถึง ความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบธุรกิจที่ต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้ในระหว่างการเจรจาเกี่ยวกับ ค่าเสียหายระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจ ให้อายุความสะดุดหยุดลงอยู่จนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะบอกเลิกการเจรจา ส่วนในชั้นพิจารณานั้นกำหนดให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว ให้มีวิธี พิจารณาคดีที่ไม่ยุ่งยาก ผู้บริโภคสามารถดำเนินได้ด้วยตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องมีทนายความ เมื่อ เกิดการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบศาลอาจสั่งให้แก้ไขได้ ส่งเสริมให้มีการแก้ไข เยียวยาความเสียหายโดยเร็วด้วยการให้โอกาสผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจไกล่เกลี่ยเจรจาดกลง ประนีประนอมยอมความกัน นอกจากนี้ในเรื่องภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในเรื่องที่อยู่ในความรู้ ของผู้ประกอบธุรกิจ เช่น ขั้นตอนกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการกำหนดให้เป็นภาระของผู้ ประกอบธุรกิจ ในชั้นทำคำพิพากษาศาลมีอำนาจพิพากษาเกินคำขอได้ และกำหนดค่าเสียหายเชิง ลงโทษได้ อีกทั้งสงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษากายในเวลาไม่เกินสิบปี หากเป็นการพ้นวิสัยจะ หยั่งรู้ได้แน่ความเสียหายที่แท้จริงมีเพียงใด ส่วนมาตรการคุ้มครองชั่วคราว ผู้บริโภคสามารถขอ คุ้มครองชั่วคราวก่อนยื่นฟ้องคดีต่อศาลเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวมได้ และ ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราวระหว่างพิจารณาที่หลากหลายขึ้น เพื่อบรรเทาความ เสียหายแก่คู่ความ หรือผู้บริโภคส่วนรวมและสุดท้ายกำหนดให้คดีผู้บริโภคถึงที่สุดเพียงชั้น อุทธรณ์ เว้นแต่จะเป็นกรณีศาลฎีกาเห็นสมควรรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาคดี เนื่องจากเป็นปัญหา เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

สรุปได้ว่า ในปัจจุบันการพิจารณาคดีผู้บริโภคมีกฎหมายวิธีสบัญญัติที่กำหนดวิธีการ ไว้โดยเฉพาะ ส่งผลให้ปัญหาการพิจารณาคดีผู้บริโภคที่มีอยู่เดิมได้รับการแก้ไขไประดับหนึ่ง

2.2 ทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในต่างประเทศ

ในต่างประเทศการคุ้มครองผู้บริโภคมีประวัติความเป็นมายาวนาน เมื่อยุคที่มนุษย์ผลิตสินค้าต่างๆ ขึ้น โดยวิธีการทางธรรมชาติ กระบวนการผลิตไม่ยุ่งยากซับซ้อน ไม่มีเครื่องจักรมาช่วยในการผลิต แต่ต่อมามีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การที่สภาพทางสังคมและวิทยาการเปลี่ยนแปลงไปเป็นผลให้หลักการทางรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และกฎหมายเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

แนวคิดทางปรัชญาทางการปกครองแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) เริ่มปรากฏชัดในศตวรรษที่ 17 ที่เน้นความเป็นอิสระของบุคคลและให้ประชาชนทุกคน มีสิทธิมีเสียงในการปกครอง ยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม (ค.ศ.2760) ทำให้มีเครื่องจักรไอน้ำมาใช้ในการทำงาน ทำให้การผลิตต่างๆ ได้จำนวนมากขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจมีพลังเพิ่มขึ้นจึงมีการแข่งขันมากยิ่งขึ้นเพื่อความมั่นคงของตน สภาพตลาดขยายตัว เป็นผลมาจากการให้แต่ละคนมีส่วนในการแข่งขันทางการค้า ทำให้ระบบเศรษฐกิจเสรี (Laissez-Faire) ได้รับความนิยม อדם สมิทท์ (Adam Smith ค.ศ.1723-1790) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้เสนอทฤษฎีการแข่งขันเสรีภาพอย่างชัดเจนในหนังสือ The Wealth of Nation (ค.ศ.1776) เกิดการชี้นำทางปรัชญาปัจเจกชนนิยม และสภาพเศรษฐกิจและสังคมผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบกษัตริย์มาเป็นประชาธิปไตย ประกาศอิสรภาพในสหรัฐอเมริกา (ค.ศ.1776) ทำให้หลายประเทศมุ่งมั่นจะเป็นสาธารณรัฐ จนเกิดการปฏิวัติในฝรั่งเศส (ค.ศ.1789) และการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศต่างๆ ทางโลกเก่าต่อเนื่องกันไป ในช่วงนั้นแนวคิดปัจเจกชนนิยมและระบบเศรษฐกิจเสรีจึงเป็นหลักสำคัญที่ยึดถือปฏิบัติซึ่งสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและการปกครองที่ส่งผลดีกว่าเดิมอย่างเห็นได้ชัดในขณะนั้น

ต่อมาในระหว่างศตวรรษที่ 19 ถึง 20 หลักกฎหมายในสังคมพัฒนาไปมาก โดยยอมรับให้บุคคลมีเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) อันเป็นไปตามหลักปัจเจกชนนิยมที่เห็นว่าทุกคนมีอิสระที่จะทำอะไรเพื่อตนเอง และทุกคนให้มีความเสมอภาคกัน ทั้งในด้านฐานะทางเศรษฐกิจและความรู้ ดังนั้นทุกคนจึงมีหน้าที่ต้องปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง โดยมีหลักว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor หรือ Let The Buyer Beware)¹⁰ กล่าวคือ ผู้ซื้อต้องระวังตรวจสอบดูสินค้าขณะรับมอบให้ดีกว่าก่อน หากภายหลังสินค้านั้นเสียหายชำรุดบกพร่อง ผู้ซื้อจะเรียกร้องจากผู้ขายไม่ได้

¹⁰ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), น. 14.

เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะในขณะนั้นสภาพเศรษฐกิจในยุโรปและไทยในการจัดทำประมวลกฎหมาย มีความแตกต่างทางเศรษฐกิจและความเข้าใจยังไม่เด่นชัดนัก จึงเท่ากับว่าผู้บริโภคและผู้ประกอบการธุรกิจในช่วงนั้นมีฐานะและความรู้ความสามารถเท่ากัน

ต่อมาสภาพเศรษฐกิจและวิทยาการได้พัฒนาไปอีกระดับ ระบบเศรษฐกิจดั้งเดิม (Classic Capitalism) เริ่มปรากฏข้อบกพร่อง การปล่อยให้การแข่งขันโดยไม่มีการควบคุมก่อให้เกิดการแข่งขันเกินควร กิจการเล็กๆ ถูกบีบบังคับให้แพ้และเลิกกิจการไป จนมีแนวโน้มการเกิดกิจการที่ผูกขาด (Monopoly) และอาจมีการตั้งราคาเอาเปรียบผู้บริโภคได้ แนวคิดด้านสวัสดิการสังคม (Social Welfare) จึงเริ่มได้รับความนิยมนมากขึ้น และเห็นว่ารัฐบาลสมควรเข้ามามีบทบาทในการควบคุมดูแลคุ้มครองประชาชน ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงเริ่มมีการออกกฎหมายมาคุ้มครองให้การแข่งขันเป็นไปอย่างเป็นธรรม (Fair Competition) ตามกรอบความคิดเสรีเศรษฐกิจแบบใหม่ (Modern Capitalism) ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางตลาดอย่างเห็นได้ชัด การประกอบธุรกิจเริ่มเน้นการรวมตัวเป็นห้างหุ้นส่วนและบริษัท ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีความรู้ ความเข้าใจด้านวิทยาการเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ มีการวิจัยและพัฒนาสินค้า (R&D) มีการใช้วัสดุสังเคราะห์แทนวัสดุธรรมชาติมากขึ้น จนปัจจุบันพบว่าสินค้าต่างๆ มีความสลับซับซ้อนตามวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งหลายสิ่งเป็นความลับทางการค้า เพราะแม้แต่ผู้ประกอบการรายใหญ่ก็มีความรู้ไม่เท่าเทียมกัน ส่วนผู้ประกอบการประเภทขายส่งและขายปลีกก็มีความรู้ลดหลั่นกันไป

กล่าวได้ว่า ความเป็นมาหรือวิวัฒนาการในด้านกฎหมาย และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่มีระบบกฎหมายจารีตประเพณีนั้น ส่วนใหญ่เริ่มจากคดีที่เรียกร้องในทางละเมิดให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีความชำรุดบกพร่อง และจำเลยซึ่งเป็นผู้บริโภคมีหน้าที่ป้องกันความเสียหายเพราะอยู่ในฐานะที่จะควบคุมตรวจสอบได้ดีที่สุด เพื่อมิให้สินค้านั้นก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ใช้

แต่ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ในคดีระหว่าง Winterbottom กับ Wright (1842) ซึ่งศาลมีคำพิพากษาว่า ความเสียหายที่เกิดจากรถลากของกรมไปรษณีย์หักลงในขณะที่โจทก์บังคับรถอยู่ โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องจากจำเลยซึ่งเป็นคู่สัญญาตามสัญญาซื้อขายและซ่อมบำรุงกับกรมไปรษณีย์ได้ แม้จำเลยจะมีได้ทำสัญญาซ่อมบำรุงแต่โจทก์หาใช่คู่สัญญากับจำเลย จึงไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเรียกให้จำเลยรับผิดชอบเพราะจำเลยประมาทเดินเลื่อ โดยคดีนี้ศาลถือเป็นแนวทางมาโดยตลอดว่า ผู้เสียหายจากการใช้ผลิตภัณฑ์ต้องมีความสัมพันธ์ทางสัญญา (Privity of Contract) จึงจะเป็นโจทก์

ฟ้องผู้ผลิตหรือผู้ขายให้รับผิดชอบ ในความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ได้

ปลายศตวรรษที่ 19 เริ่มมีแนวคำพิพากษาไปในทางคุ้มครองผู้เสียหายมากขึ้น ในระหว่าง Thomas กับ Winchester (1852) เมื่อจำเลยซึ่งเป็นผู้ขายกลั่นสังเคราะห์ ปิดฉลากขวดสารพิษว่าเป็นกลั่นสังเคราะห์เมื่อจำเลยขายขวดที่ปิดฉลากผิดให้แก่ผู้ขายยา โจทก์ซื้อจากผู้ขายไปใช้เกิดอาการแพ้อย่างรุนแรง โจทก์ฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบ ศาลพิพากษาว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในเสียหายที่ตนประมาทเลินเล่อ ก่อให้เกิดภัยอันตรายร้ายแรงต่อชีวิตมนุษย์ แม้จำเลยจะไม่มี Privity of Contract กับโจทก์ก็ตาม

ในปี ค.ศ.1916 ศาลอุทธรณ์แห่งนครนิวยอร์ก ได้ยืนยันหลักการใหม่ โดยไม่นำหลัก Privity Rule มาใช้วินิจฉัยในคดีที่เรียกค่าเสียหายจากการใช้ผลิตภัณฑ์ ในคดีระหว่าง Macpherson กับ Buick Motor Co. (1916) ศาลอุทธรณ์แห่งนครนิวยอร์ก วินิจฉัยว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากความชำรุดบกพร่องเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับอันตราย แม้ว่าโจทก์ไม่มีความสัมพันธ์ตามสัญญา กับจำเลยก็ตาม ไม่เฉพาะแต่กรณีทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพเท่านั้น แต่ความรับผิดเช่นนี้ หมายรวมถึงทรัพย์สินซึ่งสามารถทำให้ชีวิตและร่างกายอาจเป็นอันตรายได้ ถ้าหากมีการประมาทเลินเล่อในการผลิตของผู้ผลิต และทรัพย์สินนั้นเป็นที่คาดหมายได้ว่าย่อมมีการบริโภคได้กว้างขวาง ไม่ว่าจะโดยผู้ซื้อเองหรือผู้อื่นนอกจากผู้ซื้อ โดยศาลเห็นว่าผู้ผลิตมีหน้าที่ต้องผลิตขึ้นด้วยความระมัดระวัง เห็นได้ว่าหลักในคดี Thomas กับ Winchester จำกัดอยู่เฉพาะสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นพิษหรือวัตถุระเบิดเท่านั้น แต่หลักในคดี Macpherson กับ Buick Motor Co. ขยายให้ครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่จำหน่ายโดยอาจคาดหมายได้ว่าอาจเกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายของผู้ใดก็ได้ นอกจากผู้ซื้อหากมีความประมาทเกิดขึ้นเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตต้องผลิตด้วยความระมัดระวัง หน้าที่ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องอาศัยความผูกพันตามสัญญา หากแต่เกิดจากกฎหมาย

ในปี ค.ศ.1932 ในคดีของสหราชอาณาจักร เกิดคดีระหว่าง Donoghue กับ Stevenson ซึ่งคำพิพากษาในคดีนี้ถือเป็นบรรทัดฐานแห่งการพัฒนาแนวคิดในเรื่องการคุ้มครอง ผู้บริโภคในตลาด โดยโจทก์ฟ้องให้จำเลยซึ่งเป็นบริษัทผลิตน้ำจิง (Ginger Beer) รับผิดชอบในกรณีที่มีซากหอย (Snail) เน่าเปื่อยอยู่ในขวดน้ำจิงที่โจทก์ซื้อจากร้านค้าเพื่อบริโภค เป็นเหตุให้โจทก์เกิดอาการคลื่นเหียนอาเจียนและป่วย ศาลสูงของอังกฤษตัดสินโดยเสียงส่วนใหญ่ว่า จำเลยต้องรับผิดชอบแม้ไม่มีนิติสัมพันธ์ใด ๆ กับโจทก์ก็ตาม เพราะเป็นหน้าที่ทั่ว ๆ ไปของจำเลยในอันที่จะต้องดูแลรับผิดชอบต่อผู้บริโภคสินค้า (Ultimate Consumer) ซึ่งได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าที่จำเลยเป็นผู้ผลิต ซึ่งผู้พิพากษาศาลอังกฤษอธิบายว่า “ผู้ผลิตสินค้าที่จำหน่ายในลักษณะที่ผู้บริโภค

ไม่อาจจะตรวจตราดูความบกพร่องได้หรือไม่ (อาจคาดหมายได้ว่าสินค้านั้นจะมีความบกพร่องอยู่ในขณะบริโภคร) ย่อมต้องมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการระมัดระวังกระบวนการผลิตสินค้าชนิดนั้น หากเกิดข้อบกพร่องดังกล่าวเป็นเหตุให้มีความบกพร่องจนเกิดความเสียหายแก่ชีวิตทรัพย์สินของผู้บริโภค ผู้ผลิตสินค้าจะต้องรับผิดชอบ

เห็นได้ว่าคดีข้างต้นนี้ศาลวินิจฉัยโดยวางหลักว่าจำเลยบกพร่องในหน้าที่ จึงถือว่าเป็นฝ่ายประมาทเลินเล่อ หน้าที่ของจำเลยในฐานะผู้ผลิตนั้น ศาลขยายหรือกำหนดขึ้นโดยมีเหตุผลเฉพาะเรื่องเป็นคดี ๆ ไป ทั้งนี้เพราะเหตุว่ากฎหมายในระบบ Common Law นั้นมิได้บัญญัติว่า การกระทำอย่างไรเป็นการละเมิดเช่นเดียวกับบทบัญญัติที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ของไทย ดังนั้นอย่างไรจะเป็นละเมิดนั้นสุดแท้แต่ข้อเท็จจริงในคดีเป็นคดี ๆ ไป

นับได้ว่าคำพิพากษาในคดีดังกล่าวทำให้เกิดก้าวใหม่แห่งการวิวัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค นับตั้งแต่ ค.ศ.1916 เป็นต้นมา ในแง่ความรับผิดชอบนอกเหนือจากหน้าที่ตามสัญญา นับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการตื่นตัวในเรื่องความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือผู้ขาย ซึ่งแตกต่างจากหลักกฎหมายเดิมที่ผู้ซื้อต้องรับผิดชอบระมัดระวัง (Caveat Emptor หรือ Let The Buyer Beware) ในการซื้อสินค้า นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงเพิ่มเติมกฎหมายลายลักษณ์อักษรอีกหลายฉบับเป็นต้นว่า บัญญัติให้ผู้ขายรับผิดชอบต่อผู้เสียหายที่มีผู้ใช้ผู้ซื้อ โดยไม่ต้องอาศัยหลักนิติสัมพันธ์ (Privity Rule) เช่น The Uniform Commercial Code ในส่วนที่เกี่ยวกับการซื้อขาย (Sale)¹¹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น หากพิจารณาความรับผิดชอบในทางสัญญาอย่างเดียว โดยยึดถือหลักกฎหมายแพ่งตามสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาในการเรียกร้องให้ชดเชยเยียวยาความเสียหายจากกันและกัน คงเป็นเรื่องที่แคบเกินไปและไม่เป็นธรรม ทั้งไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบริโภคที่มีสภาพเปลี่ยนไปจากยุคสมัยก่อนๆ ได้จึงจำเป็นที่จะต้องวางหลักในเรื่องความรับผิดชอบนอกเหนือจากสัญญามาใช้ มิฉะนั้นผู้เสียหายที่ไม่ใช่คู่สัญญาจะไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายสินค้าหรือบริการรับผิดชอบได้เลย โดยจะต้องฟ้องเป็นคดีละเมิดเท่านั้น ในการพิสูจน์ความรับผิดชอบทางละเมิดผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ขายหรือผู้ผลิต ซึ่งในความเป็นจริงโอกาสที่จะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อในสิ่งเหล่านั้นเป็นการยากลำบากสำหรับผู้เสียหาย เนื่องจากในกรณีที่สินค้าและบริการมีความสลับซับซ้อนในแง่เทคนิคการผลิต ผู้ผลิตเท่านั้นที่รู้ถึงขั้นตอนการผลิต ดังนั้น จึงมีแนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักความรับผิดชอบ

¹¹ คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, เพ็ญอ้าง, น. 13.

ในทางละเมิดให้เหมาะสมยิ่งขึ้นนั้นคือการใช้หลักความรับผิดชอบเด็ดขาดในความเสียหายที่เกิดจากการบริโภค

2.3 ทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค นั้น มีแนวคิดมาจาก 2 ทฤษฎี ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of Will)

ทฤษฎีความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) เป็นหลักกฎหมายที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางหนี้ซึ่งอยู่ บนรากฐาน ของเจตนาของบุคคลเจตนาเป็นแหล่งกำเนิดมาตรการของสิทธิ การที่กล่าวว่า เจตนา มีความศักดิ์สิทธิ์นี้ไม่ได้หมายความว่าเจตนา มีความเป็นอิสระที่จะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่เจตนาต้องการเท่านั้น แต่เป็นหลักที่ให้ความสำคัญแก่เจตนาขนาดกล่าวได้ว่า “ที่ไหน ไม่มีเจตนา ที่นั่นก็ไม่มีสิทธิด้วย”¹²

สิ่งเหล่านี้เกิดจากหลักปรัชญากฎหมายเรื่องปัจเจกชนนิยม (Individualism) และหลักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยม เรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ซึ่งจะสามารถอธิบายเป็นเหตุผลของทฤษฎีกฎหมายดังกล่าวได้ คือ

2.3.1.1 หลักปัจเจกชนนิยม (Individualism)

ปรัชญากฎหมายดังกล่าวถือว่า เจตนา มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นหลักพื้นฐานของเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ หรือวิถีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับปรัชญาในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นผลจากความคิดทางการเมืองที่ต้องการยืนยันหลักปัจเจกชนนิยมต่อสู้กับรัฐ โดยยืนยันหลักที่ว่า รัฐจะต้องรับรู้สิทธิส่วนบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ รัฐจะต้องรับรองเสรีภาพส่วนบุคคลซึ่งมนุษย์ทุกคนมีอยู่ตามธรรมชาติ รัฐจะต้องไม่ทำลายสิทธิพื้นฐานของบุคคล บุคคลทุกคนมีเสรีภาพเว้นแต่ในบางเรื่องที่เป็นกรณีอันสมควรจึงจะมีข้อจำกัดเสรีภาพได้ นอกจากนั้นแล้วเสรีภาพของบุคคลจะถูกจำกัดลงได้ก็ด้วยความสมัครใจของบุคคลเองเท่านั้น ดังนั้นเจตนาของบุคคลจึงมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นอิสระ

2.3.1.2 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract)

ทฤษฎีนี้วางหลักไว้ว่า เสรีภาพของเอกชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งฉะนั้น ความอิสระ

¹² ดารารพร ธีระวัฒน์, กฎหมายสัญญาสถานะใหม่ของสัญญา ปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.2538), น. 9-10.

ของเอกชนจะถูกจำกัดได้ก็โดยความสมัครใจของตนเองเท่านั้นเสรีภาพของเอกชนในการทำสัญญา จึงเป็นบ่อเกิดแห่งความยุติธรรม แนวความคิดของทฤษฎีนี้ ปรากฏอยู่ในมาตรา 1134 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส หรือที่นิยมเรียกกันว่าประมวลกฎหมายไปเลียนของฝรั่งเศส

ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีระบบเศรษฐกิจการค้าแบบเสรีภาพ (Laissez Faire) คือ หลักที่ว่าบุคคลทุกคนจะต้องมีเสรีภาพ เว้นแต่ในบางกรณีที่เป็น การสมควรที่จะวางข้อจำกัดเสรีภาพลง กฎเกณฑ์ที่ดีที่สุดที่สังคมควรที่จะวางข้อจำกัดเสรีภาพกฎเกณฑ์ที่ดีที่สุดที่สังคมควรมีนั่น คือ กฎเกณฑ์ที่คู่สัญญามีความเท่าเทียมกันเป็นผู้ที่ตกลงกันเอง โดยถือว่ากฎเกณฑ์ที่ตกลงกันได้นั้น เป็นกฎหมายอันหนึ่งที่เกิดจากเจตนาที่ให้ใช้บังคับ แก่กรณีของตนโดยเฉพาะ

หลักทฤษฎีทั้ง 2 เรื่องดังกล่าวเห็นว่าเหมาะสำหรับการทำนิติกรรมทางแพ่งของเอกชน โดยทั่วไป ที่มีสังคมที่ไม่สลับซับซ้อนมากเกินไป แต่ถ้าหากเปรียบเทียบกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในปัจจุบันแล้ว โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการแล้ว หากจะนำหลักทฤษฎีข้างต้นมาปรับใช้คงจะไม่เหมาะสมอีกต่อไป เนื่องจากหลักกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมหรือสัญญาที่ใช้บังคับอยู่มีพื้นฐานมาจากเสรีภาพของบุคคล ตามหลักของความคิดดีลิตีของการแสดงเจตนารัฐจะไม่แทรกแซง แม้ว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่จะเป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้ซึ่งมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจเหนือกว่า ถือเป็นโอกาสอาศัยหลักดังกล่าวเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจเศรษฐกิจน้อยกว่าอย่างมาก ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่สงบสุขในสังคม สมควรที่รัฐจะกำหนดกรอบของการใช้หลักความคิดดีลิตีของการแสดงเจตนาและเสรีภาพของบุคคล เพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมและความไม่สงบสุขในสังคมดังกล่าว แนวคิดไม่นำหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) มาใช้

ดังนั้น แนวคิดของการคุ้มครองผู้บริโภคจึงก่อให้เกิดการปฏิเสธทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักความรับผิดชอบคู่สัญญาโดยสิ้นเชิง การกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคจึงออกมาในรูปของการขยายความรับผิดชอบของผู้ขายไปสู่บุคคลอื่น ๆ ที่มีผู้ใช้ซื้อ อาจเป็นบุคคลในครอบครัวซึ่งมิใช่ผู้ซื้อหรือคู่สัญญาแต่ถ้าได้บริโภคสินค้าแล้วเกิดความเสียหายก็ควรได้รับความคุ้มครองตามข้อยกเว้นหลักทฤษฎีนี้ได้ด้วย

2.3.1.3 หลักความรับผิดชอบทางสัญญา (Privity of Contract)

สัญญาคือข้อตกลงที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย เป็นความตกลงที่เกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายหนึ่งตกลงผูกพันกับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งในอันที่กระทำการหรือไม่กระทำ

การอย่างใดอย่างหนึ่ง สัญญาจึงก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญาและสัญญาจะผูกพัน เฉพาะคู่สัญญาเท่านั้น สัญญาไม่ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่แก่บุคคลภายนอกที่ไม่เป็นคู่สัญญา

หลักการพื้นฐานของกฎหมายสัญญาของประเทศต่าง ๆ มาจากการแสดงเจตนาของ บุคคลโดยเสรีภาพในการแสดงเจตนาซึ่งเมื่อทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงเจตนาย่อมจำเป็นอยู่เองที่ ต้องเคารพและผูกพันให้ต้องปฏิบัติตามกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “สัญญาต้องเป็นสัญญา” (Pacta Sunt Servanda) ดังนั้น ผลของสัญญาก็คือคู่สัญญาจะมาอ้างภายหลังเพื่อไม่ปฏิบัติตามสัญญาไม่ได้ ความ รับผิดชอบตามสัญญาจึงต้องอาศัยความสัมพันธ์ทางสัญญา ความรับผิดชอบของบุคคลตามสัญญาจึงเกิดขึ้น เฉพาะคู่สัญญาเท่านั้น

2.3.2 ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบในทางละเมิด¹³

ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบในทางละเมิด เกิดจากการที่มนุษย์รวมตัวกันเป็นสังคม มีรัฐ และมีผู้ปกครองรัฐ ในกรณีที่สมาชิกในสังคมฝ่าฝืนระเบียบ หรือข้อจำกัดความประพฤติของสังคม ที่รัฐกำหนดขึ้นแล้ว รัฐมีหน้าที่เข้าไปดูแลด้วยการลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญา ส่วน ผู้เสียหายที่ต้องเสียหายจากการกระทำอันเป็นการ ฝ่าฝืนข้อกำหนดดังกล่าว ควรมีสติที่จะได้รับการ ชดใช้เพื่อความเสียหายที่ตนได้รับ จึงเกิดหลักการในเรื่องของสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายจากการกระทำละเมิด

ความรับผิดชอบในทางละเมิดนั้น มีแนวในการพิจารณาความผิดโดยทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมี 3 ทฤษฎีได้แก่

2.3.2.1 ทฤษฎีความรับผิด (Fault Theory)

แนวคิดที่ 1 มีพื้นฐานจากหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคล ในอันที่จะไม่ถูกทำให้เสียหาย: กฎหมายละเมิดในยุคแรกก่อน ค.ศ.19 “เมื่อมีความเสียหายต้องมีการชดใช้เยียวยา” แนวคิดนี้ไม่พิจารณาถึงองค์ประกอบภายในจิตใจของผู้กระทำพิจารณา แต่ว่าเมื่อมีการกระทำขึ้น และมีผลเสียหายตามมาต้องมีผู้ชดใช้โดยมุ่งชดใช้แก่ผู้ได้รับความเสียหายไม่สนใจผู้กระทำ (จงใจ/ ประมาท) แต่ต่อมาบ้านเมืองได้รับอิทธิพลของศาสนามากขึ้น ถือว่าผู้ละเมิดประพฤติดีศีลธรรม ด้วย จึงมีการคุ้มครองประโยชน์ในการใช้เสรีภาพของบุคคลตรงกับทฤษฎีรับภัยของฝรั่งเศส

แนวคิดที่ 2 มีพื้นฐานจากหลักการคุ้มครองเสรีภาพของผู้กระทำความเสียหายต้องเกิดจากการกระทำที่จงใจหรือขาดความระมัดระวังเท่านั้น แนวคิดนี้พิจารณาองค์ประกอบภายในจิตใจ

¹³ วิโรจน์ ก่อสกุล, “บทบาทภาครัฐและภาคเอกชนในการคุ้มครองผู้บริโภค,” (คชฎีนิพนธ์ปรัชญา คชฎีบัณฑิต), น. 40-43

ของผู้กระทำด้วย ปลาย ค.ศ.19 ชัดเจนมากขึ้นว่าต้องมีความผิด จึงจะรับผิด (No Liability Without Fault: Fault Theory) ทฤษฎีนี้ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการดำเนินกิจการมากขึ้น ปัจจุบัน โลกเจริญ รุดหน้าขึ้นความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป ความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าและบริการ หากให้ผู้เสียหายพิสูจน์ความผิด (Fault) ของผู้กระทำเป็นการยากจึงเกิดทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) ขึ้น

2.3.2.2 ทฤษฎีรับภัย

เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทฤษฎีรับภัยที่สร้างขึ้น (Theorie du Risqueree) คิดขึ้นโดยนักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส โดยถือว่าเมื่อมนุษย์ได้กระทำการใด ๆ แล้วย่อมเป็นการเสี่ยงภัย คือ อาจมีผลดีหรือผลร้ายก็ได้ ผู้กระทำต้องรับผลแห่งการเสี่ยงภัยนั้น ถ้ามีภัยหรือความเสียหายเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการนำเอาหลักความผิด (La Faute) ออกจากหลักเกณฑ์ละเมิด กล่าวคือ นอกจากไม่ต้องด้วยวัตถุประสงค์แห่งการเยียวยาตามกฎหมายแพ่งและไม่มีขอบเขตกำหนดโดยกฎหมายแล้วยังไม่เปิดโอกาสให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาความรับผิดด้วยความยุติธรรมอันเป็นเกณฑ์พื้นฐานของความรับผิดอีกด้วย ทฤษฎีนี้มีส่วนดีในเรื่องการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่าผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย โดยมีเหตุผลทางทฤษฎีมาสนับสนุนสองประการคือ ประการแรก เหตุผลทางกฎหมาย ผลแห่งความรับผิดทางละเมิดคือการบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนค่าเสียหายมิให้เป็นภาระลงโทษ เช่นเดียวกับความรับผิดทางอาญา ดังนั้น กฎเกณฑ์เรื่องละเมิดไม่ควรคำนึงถึงความผิดเช่นเดียวกับกฎเกณฑ์ทางอาญา เพียงแต่เป็นผู้เสียหายก็ควรถือเป็นการละเมิดแล้ว ประการที่สอง เหตุผลทางพฤติกรรม ความเสียหายที่เกิดขึ้นแม้จะหาผู้รับผิดไม่ได้ก็ไม่ควรจะทำให้ผู้เสียหายเป็นผู้รับเคราะห์โดยที่ความเสียหาย มิได้เกิดจากการกระทำของเขาเพียงแต่เพราะหวั่นภัยนั้นเป็นผลเพราะเหตุใด และเหตุนี้ใครเป็นผู้ก่อผู้หนึ่งต้องเป็นผู้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น

แม้ทฤษฎีรับภัยจะมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาความรับผิดด้วยความยุติธรรมอันเป็นเกณฑ์พื้นฐานของความรับผิด แต่ในสำหรับในสังคมปัจจุบันซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้กรรมวิธีการผลิตมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาก หลักการของทฤษฎีนี้จึงเหมาะสมในการที่จะนำมาใช้เพื่อเยียวยาความรับผิดทางแพ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

2.3.2.3 ทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability)

ทฤษฎีนี้มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ความรับผิด โดยไม่มีความผิดโดยผลแห่งกฎหมาย (Liability

a Imposed by the Law) ความรับผิดโดยสมบูรณ์ (Absolute Liability) ซึ่งหมายถึง ความรับผิดที่ผู้กระทำ จะต้องรับผิดทั้งที่ไม่มี ความผิด กรณีที่จะเป็นความรับผิดเด็ดขาดต่อเมื่อมิใช่กระทำโดยจงใจหรือ ประมาทเลินเล่อ การกระทำโดยมีเจตนาดี หรือเจตนาร้ายและไม่ว่าผู้กระทำจะรู้หรือไม่รู้ถึงการ กระทำนั้นหรือไม่ก็ตาม ผู้กระทำก็ไม่พ้นความรับผิดรากฐานแห่งแนวคิดเริ่มมาจากการที่จำเลย ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อสมาชิกในสังคม

2.4 หลักการและแนวคิดในการฟ้องคดี

ในคดีแพ่ง การที่ศาลจะมีคำวินิจฉัย คำสั่งหรือคำพิพากษาในคดีใดได้นั้น จะต้องได้ ข้อเท็จจริงในคดีเพื่อประกอบ คำวินิจฉัย คำสั่งหรือคำพิพากษา เสียก่อน ซึ่งในคำฟ้อง โดยทั้งฝ่าย โจทก์และจำเลยต่างก็จะกล่าวอ้างข้อเท็จจริงต่างๆ มาในคำฟ้องและคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อ กล่าวหา และข้อกล่าวแก้ของตน ข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านี้ย่อมจะตรงกันบ้างและขัดแย้งกันบ้าง ฉะนั้น คู่ความแต่ละฝ่ายจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนให้ศาลเชื่อ

ในการที่ศาลจะแสวงหาข้อเท็จจริงได้นั้น ย่อมอาศัยกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐานเป็น หลัก โดยระบบกฎหมายลักษณะพยาน หรือกระบวนการค้นคว้าข้อเท็จจริงในทางคดีนั้นแบ่งออก ได้เป็น 2 ระบบคือ ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.4.1 ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

เป็นระบบที่มาจากวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจในศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิก โดย เมื่อผู้มีอำนาจปกครองดูแลได้ทราบว่ามีกรกระทำผิดหรือการกระทำอันมิชอบเกิดขึ้นใน สังคมของตน ผู้มีอำนาจปกครองจะต้องไต่สวนค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมี ผู้เสียหาย หรือบุคคลอื่นมากกล่าวหาหรือไม่ และการหาตัวผู้กระทำผิดก็ไม่มีหลักเกณฑ์ในการไต่ สวน หรือวิธีพิจารณาที่เคร่งครัด เพราะมุ่งแต่การ ได้รู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากกว่า จึงอาจมีการใช้ วิธีทรมานจำเลย เพื่อให้จำเลยยอมรับสารภาพและเล่าข้อเท็จจริงทั้งหมดให้ผู้ชำระความฟัง และอาจ พิจารณาลับหลังจำเลย เพราะถือว่าผู้ชำระความสามารถให้ความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิให้จำเลย อยู่แล้ว ระบบนี้มีอิทธิพลอยู่ในภาคพื้นยุโรปซึ่งเดิมเคยตกอยู่ใต้อิทธิพลของสันตปาปาแห่งกรุงโรม และต่อมาก็มียุทธศาสตร์สำคัญในประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี ฯลฯ

ระบบไต่สวน ถือว่าหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของศาล ซึ่งศาลมีบทบาทสำคัญในการสืบพยาน หรือดลสืบพยานใดก็ได้ ศาลก็มีอำนาจสั่งให้สืบพยานเพิ่มเติมได้ ถึงแม้คู่ความมีสิทธินำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และในการถามพยาน ก็จะทำให้ศาลเป็นผู้ซักถามก่อน แล้วคู่ความค่อยซักถาม ภายหลัง ในระบบไต่สวนกฎหมายลักษณะพยานจะไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญนัก ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภท เว้นแต่ พยานหลักฐานนั้นไม่เกี่ยวข้องกับคดี อย่างไรก็ตามศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางที่จะใช้ดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เสนอมาโดยคู่ความ และดุลยพินิจนี้มักถูกโต้แย้งไม่ได้ (unreviewable) นอกจากการรับฟังพยานหลักฐานโดยกว้างขวางแล้วศาลยังมีดุลยพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่

2.4.2 ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบกล่าวหา มีที่มาจากสหราชอาณาจักรและเผยแพร่ไปยังกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ รวมทั้งกลุ่มในแถบเอเชีย หลักการของระบบกล่าวหาวิวัฒนาการมาจากหลักการพิจารณาคดีโดยให้คู่ความต่อสู้กันในสมัยโบราณ ต่อมาระบบนี้วิวัฒนาการมาเป็นการให้โจทก์นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย และให้จำเลยนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ต่อหน้าศาลหรือคณะลูกขุนซึ่งเป็นกลาง ปราศจากอคติ และมีความเป็นอิสระ

ระบบกล่าวหาในทางทฤษฎีอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า การให้คู่ความมีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อกล่าวหา และข้อโต้แย้งของตนเอง เป็นหนทางที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าศาลจะได้ข้อเท็จจริงที่แท้จริงและเพียงพอแก่การวินิจฉัยคดี การแสวงหาข้อเท็จจริงในระบบกล่าวหา โจทก์และจำเลยจะเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมและเสนอพยานหลักฐานทั้งหมดในคดี ซึ่งเป็นการบังคับให้คู่ความต้องอ้างข้อกล่าวอ้างหรือข้อต่อสู้ที่มีน้ำหนักอันควรรับฟังและต้องเสนอพยานหลักฐานที่เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่คดีของตนมากที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับระบบที่ออกแบบให้ศาลมีความเป็นกลาง และไม่ได้มีบทบาทในเชิงรุก กระบวนการของระบบกล่าวหาจะเคร่งครัด การเสนอพยานหลักฐานต้องเป็นไปตามกฎหมายลักษณะพยาน และมีกระบวนการพิจารณาที่เปิดโอกาสให้แก่คู่กรณีทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ในการเสนอพยานหลักฐาน

การพิพากษาคดีของศาล ตามระบบกล่าวหานี้ จะจำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่เสนอโดยคู่ความเท่านั้น ซึ่งโดยรูปแบบของระบบกล่าวหาดังกล่าว ทำให้คู่ความไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะต้อง

มีทนายความมาเป็นผู้ดำเนินคดีแทนในศาล¹⁴

ระบบกล่าวหา ถือว่า หลักการได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยชอบ จะทำให้การพิจารณาคดีเกิดความยุติธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่จำเลยในคดีอาญา ที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการที่ว่า การพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลย จำเลยมีสิทธิถามค้านพยานโจทก์ (Cross Examination) มีสิทธิที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดี และมีสิทธินำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างพยานหลักฐานโจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์อย่างเต็มที่ ซึ่งทนายความจะมีบทบาทค่อนข้างมากในระบบนี้ เพราะการเป็นทำหน้าที่

พยานบุคคล ต้องมาเบิกความต่อหน้าศาล หรือข้อเท็จจริงบางอย่างที่อยู่ในพยานเอกสาร ต้องนำมาอ่าน หรือแถลงต่อศาลเพื่อให้เข้าใจกันทุกฝ่าย และเฉพาะสิ่งที่ได้กระทำด้วยวาจาในศาลเท่านั้นที่จะขึ้นมามีผลได้ ศาลจะไม่นำข้อเท็จจริงที่ไม่นำเข้ามาสู่การพิจารณาคดีโดยชอบมาวินิจฉัยคดีนั้น แม้จะเป็นข้อเท็จจริงที่ทุกคนทราบดี และแม้จำเลยเองจะได้ยินยอมให้หยิบยกขึ้นมามีผลได้ก็ตาม

ทั้งการนำเสนอพยานหลักฐาน และข้อกล่าวอ้างหรือข้อโต้แย้งต่อศาลแทนคู่ความ ทำให้ทนายความเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการควบคุมทิศทางของคดี และความเชี่ยวชาญของทนายความในการถามค้าน จะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการทำลายน้ำหนักรายพยานหลักฐานของโจทก์ นอกจากนี้ทนายความที่มีความรอบรู้ในกฎหมายวิธีพิจารณา ก็อาจใช้เงื่อนไขกฎหมายวิธีพิจารณาความมาทำให้เกิดเป็นข้อแพ้นะในคดีได้ และในทางตรงกันข้าม ทนายความที่ขาดทักษะก็อาจทำให้ตัวความต้องแพ้อคดี ทั้งที่ควรเป็นผู้ชนะ และการที่ผลของคดีขึ้นอยู่กับความสามารถของทนายความยิ่งกว่าข้อเท็จจริงในคดีก็ทำให้คู่ความต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นเป็นลำดับซึ่งเป็นวิกฤติของระบบกล่าวหาในปัจจุบัน

2.4.3 การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง

การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่งนั้น ศาลจะพิจารณาประเด็นข้อพิพาทเป็นรายประเด็นไป แล้วพิจารณาว่าในแต่ละประเด็นนั้นฝ่ายโจทก์หรือจำเลยต้องเป็นผู้นำพยานเข้าสืบ เมื่อสืบพยานของทั้งสองฝ่ายแล้ว ฝ่ายใดน่าเชื่อถือกว่ากัน ก็จะวินิจฉัยให้ฝ่ายนั้นชนะในประเด็นนั้นๆ ไป การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่งจึงเป็นเรื่องการวินิจฉัยว่า พยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากัน

¹⁴ เข็มชัย ชูติวงศ์, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2536), น. 2-3.

การวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลไทย ศาลจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยคดีโดยจะอ้างว่า พยานหลักฐานยังไม่เพียงพอไม่ได้ พยานหลักฐานมีเท่าใด หรือไม่มีเลยเนื่องจากในคดีนั้นคู่ความต่างสืบพยานรับฟังไม่ได้ หรือ มีกฎหมายห้ามรับฟัง ศาลก็ต้องวินิจฉัยคดีโดยพิจารณาจากหน้าที่นำสืบ ว่าคู่ความฝ่ายใดมีหน้าที่นำสืบแต่ไม่มีพยานหลักฐานมาสนับสนุนย่อมต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี

ในการพิจารณาพยานหลักฐานของคู่ความ ศาลต้องพิจารณาว่าพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ พยานเหล่านั้นรับฟังได้หรือไม่ ถ้ารับฟังได้แล้ว พยานหลักฐานเหล่านั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ การวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานรับฟังได้หรือไม่ ศาลต้องวินิจฉัยไปตามกฎหมายลักษณะพยาน หากพยานหลักฐานใดที่กฎหมายห้ามรับฟัง ศาลต้องไม่นำพยานหลักฐานนั้นพิจารณาเลย เมื่อพิจารณาแล้วเหลือพยานหลักฐานที่กฎหมายให้รับฟังได้เท่าใด ศาลจึงนำมาพิจารณาอีกทีว่า จะเชื่อถือพยานชั้นใดเพียงใด ในขั้นตอนนี้เรียกว่าการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน หรือการวินิจฉัยข้อเท็จจริง ซึ่งขั้นตอนนี้กฎหมายให้อำนาจศาลในการใช้ดุลยพินิจได้เต็มที่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 104¹⁵

ดังนั้น ในคดีแพ่งศาลจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่ายเปรียบเทียบกัน ถ้าในประเด็นพิพาทประเด็นหนึ่ง ถ้าคู่ความฝ่ายใดมีพยานหลักฐานที่รับฟังได้มานำสืบและอีกฝ่ายไม่สามารถถามค้าน ทำลายน้ำหนักได้ และไม่นำสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่น ศาลต้องตัดสินให้คู่ความฝ่ายที่มีพยานมาสืบเป็นฝ่ายชนะคดี แต่ถ้าคดีนั้นคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างสืบพยานที่รับฟังไม่ได้ หรือเป็นเรื่องนอกประเด็นทำให้ศาลไม่อาจวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ ศาลต้องวินิจฉัยโดยพิจารณาจากภาวะการพิสูจน์ โดยคู่ความฝ่ายใดมีภาวะการพิสูจน์ในประเด็นใดต้องแพ้ในประเด็นนั้น การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยข้อเท็จจริง เป็นดุลยพินิจของศาล

2.5 ความหมายของผู้บริโภค

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้น เพื่อ

¹⁵ มาตรา 104 ให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบนั้นจะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอ ให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่ แล้วพิพากษาคดีไปตามนั้น

ในการวินิจฉัยว่าพยานบอกเล่าตามมาตรา 95/1 หรือบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลตามมาตรา 120/1 วรรคสามและวรรคสี่ หรือบันทึกถ้อยคำตามมาตรา 120/2 จะมีน้ำหนักให้เชื่อได้หรือไม่เพียงใดนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง โดยคำนึงถึงสภาพ ลักษณะและแหล่งที่มาของพยานบอกเล่าหรือบันทึกถ้อยคำนั้นด้วย

นำมาใช้สำหรับคดีแพ่ง ไม่สามารถนำพระราชบัญญัติดังกล่าวมาปรับใช้กับคดีอาญาหรือคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาได้ หรือกล่าวคือเป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้น เพื่อใช้กับคดีที่เกี่ยวกับผู้บริโภคร โดยเฉพาะคดีอื่นแม้จะเป็นคดีแพ่งก็ตาม หากไม่เกี่ยวกับผู้บริโภค ก็ไม่อาจนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมาบังคับใช้ หรือเทียบเคียงกับคดีดังกล่าวได้

การดำเนินคดีของผู้บริโภคนั้น ผู้บริโภคได้สิทธิประโยชน์ในบางเรื่องมากกว่าการดำเนินคดีแพ่งสามัญทั่วไป ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การวินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่นั้นจึงมีความสำคัญ หากวินิจฉัยผิดพลาดคลาดเคลื่อน สิทธิและหน้าที่ของกลุ่มความในคดี รวมถึงระบบวิธีพิจารณาที่นำมาปรับใช้กับคดีจะเปลี่ยนไปทันที จึงต้องทำความเข้าใจถึงคดีผู้บริโภคเพื่อให้มีการพิจารณา และชี้ขาดคดี ตลอดจนการบังคับคดีได้อย่างถูกต้อง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้บัญญัติเกี่ยวกับ “คดีผู้บริโภค” ไว้ในมาตรา 3 ดังนี้

“คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องพัวพันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

จากคำนิยามในมาตรา ดังกล่าว อาจจำแนกความหมายของคดีผู้บริโภคออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

2.5.1 คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ (มาตรา 3(1))

การนิยามความหมายของคดีผู้บริโภคตาม มาตรา 3(1) นั้นยึดเอาสถานะหรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่ความ เป็นหลัก ซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบการ เป็นหลักในการกำหนดว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ องค์ประกอบที่จะทำให้คดีใดเป็นคดีผู้บริโภคตามอนุมาตรานี้มีด้วยกัน 4 ประการ คือ

- (1) ต้องเป็นคดีแพ่ง
- (2) ต้องเป็นคดีที่พิพาทระหว่าง ผู้บริ โภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคตาม มาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่นฝ่ายหนึ่ง กับ ผู้ประกอบธุรกิจอีกฝ่ายหนึ่ง
- (3) ต้องเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมาย
- (4) ต้องเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการบริ โภคสินค้าหรือบริการผู้บริ โภค ที่มีสิทธิ ฟ้องคดี แบ่งได้ดังต่อไปนี้

2.5.1.1 ผู้บริ โภคโดยตรง

“ผู้บริ โภค” หมายความว่า ผู้บริ โภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริ โภค และให้ หมายความว่ารวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ ไม่ปลอดภัยด้วยว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริ โภค¹⁶ ในที่นี้หมายถึง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริ โภค พ.ศ. 2522 ซึ่งบัญญัติคำว่า “ผู้บริ โภค” ไว้ในมาตรา 3 ไว้ว่า

“ผู้บริ โภค” หมายความว่า ผู้ซื้อ หรือผู้ได้รับบริการ จากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับ การเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อให้ซื้อสินค้า หรือรับบริการ และหมายความว่า รวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ ตาม

จากนิยามของคำว่า “ผู้บริ โภค” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริ โภค พ.ศ.2522 สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

(1) ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ

“ผู้ซื้อ” เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริ โภค พ.ศ.2522 นั้น คำว่า ซื้อ หมายความว่ารวมถึง เช่า เช่าซื้อ หรือได้มาไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยให้ค่าตอบแทนเป็น เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น

“ผู้ได้รับบริการ” เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริ โภค พ.ศ. 2522 นั้น คำว่าบริการ หมายความว่า การรับจัดทำกรงาน การให้สิทธิใดๆ หรือการให้ใช้หรือให้ ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือกิจการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่นแต่ไม่ รวมถึงการจ้างแรงงานตามกฎหมายแรงงาน¹⁷

ผู้ซื้อสินค้ามาเพื่อขายต่อไม่จัดว่าเป็นผู้บริ โภค เนื่องจากในบทนิยามคำว่า “ผู้ประกอบ

¹⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 3

¹⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริ โภค พ.ศ.2522 มาตรา 3

ธุรกิจ” ให้ถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ประกอบธุรกิจจึงไม่สามารถเป็นผู้บริโภคได้ ดังนั้น การจะเป็นผู้บริโภคในกลุ่มนี้ต้องเป็นกรณีที่มีการเสียค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์อย่างอื่นให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจ

(2) ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 จัดให้บุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้บริโภค ทำให้บุคคลเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและหากได้รับความเดือดร้อนก็สามารถร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้ตรวจสอบการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคได้ถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะยังไม่ได้ซื้อหรือใช้สินค้าหรือบริการแต่อย่างใด และเมื่อมีการโยกคำนิยามคำว่า “ผู้บริโภค” ตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้ บุคคลเหล่านี้จึงอยู่ในความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” ตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

การที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 กำหนดให้บุคคลเหล่านี้เป็นผู้บริโภคก็เพื่อให้คณะกรรมการผู้บริโภคมีอำนาจ ออกมาตรการเชิงป้องกันคุ้มครองไปถึงผู้บริโภคที่เพียงแต่ได้รับการเสนอหรือ ชักชวนให้ซื้อสินค้าหรือบริการมิให้ได้รับความเสียหายในการตัดสินใจที่จะบริโภคสินค้าหรือบริการเท่านั้น แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิใช่เป็นกฎหมายที่ให้สิทธิแก่บุคคลเหล่านั้นมีอำนาจฟ้องคดีแต่อย่างใด ดังนั้น การที่บุคคลนั้นจะมีอำนาจฟ้องคดีได้หรือไม่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมาย วิธีพิจารณาความกำหนดไว้ แต่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไม่ได้มีบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องอำนาจฟ้อง และบทบัญญัติมาตรา 3 ก็ไม่ใช่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับอำนาจฟ้องหากแต่เป็นเพียงบทนิยามความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภค” เท่านั้น จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ ต้องมีการโต้แย้งสิทธิหรือมีกฎหมายรับรองให้ใช้สิทธิทางศาลได้ บุคคลนั้นจึงจะมีอำนาจฟ้องคดี เมื่อบุคคลเหล่านี้ยังไม่ได้ซื้อหรือใช้สินค้า จึงน่าจะไม่มีส่วนได้เสียอย่างเพียงพอที่จะถือว่าถูกโต้แย้งสิทธิอันจะทำให้มีอำนาจฟ้องคดีได้ แต่ถ้ามีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้อง เช่น พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมีอำนาจฟ้องผู้ประกอบการให้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น หากผู้บริโภคซึ่งได้รับการชักชวนได้ทดลองใช้สินค้าที่มีการเสนอขายแล้วได้ รับอันตรายหรือความเสียหายจากการทดลองใช้ ต้องถือว่าบุคคลดังกล่าวถูก

โต้แย้งสิทธิ และมีอำนาจฟ้องให้ผู้ประกอบการได้รับผิดตามกฎหมายดังกล่าวได้¹⁸

(3) ผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

บุคคลที่จะเป็นผู้บริโภคในกลุ่มนี้จะต้องได้ใช้สินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ เช่น บุคคลในครอบครัวหรือพนักงานในองค์กรต่างๆที่หัวหน้าครอบครัวหรือนายจ้างเป็นผู้ซื้อหรือจัดหาสินค้าหรือบริการมาให้ใช้ แม้จะไม่ได้เสียค่าตอบแทนด้วยตนเองก็ถือว่าเป็นผู้บริโภคเช่นกัน แต่หากกรณีผู้บริโภค ใช้สินค้าหรือบริการโดยไม่ชอบก็จะไม่ถือเป็นผู้บริโภค เช่น การลักขโมย

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยว่า เป็นคดีผู้บริโภค ตามมาตรา 3 (1) เช่น

คำวินิจฉัยประธานศาลอุทธรณ์ที่ 111/2553 วินิจฉัยว่า โจทก์ขายเครื่องจักร เครื่องมือบำรุงดูแลรักษาหุ้มสายลมกอล์ฟให้แก่จำเลย ถือได้ว่าโจทก์เป็นผู้ขายสินค้าและผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยสั่งซื้อสินค้าจากโจทก์เพื่อนำไปดูแลรักษาสนามกอล์ฟซึ่งเป็นกิจการของจำเลย มาปรากฏว่าจำเลยซื้อไปเพื่อขาย ให้เช่าหรือให้บริการแต่อย่างใด จึงเป็นการซื้อสินค้าไปใช้สอยในกิจการตามปกติ ถือได้ว่าจำเลยเป็นผู้ซื้อและผู้บริโภค เมื่อโจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระหนี้ค่าสินค้าที่ซื้อไป จึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริการ เป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยว่า ไม่เป็นคดีผู้บริโภค ตามมาตรา 3(1) เช่น

คำวินิจฉัยประธานศาลอุทธรณ์ที่ 269/2553 วินิจฉัยว่า โจทก์ประกอบธุรกิจค้าวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง และขายสินค้าให้แก่จำเลย โจทก์จึงเป็นผู้ขายและผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยทั้งสองเป็นผู้ซื้อ แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า จำเลยทั้งสองประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้างและซื้อสินค้าจากโจทก์ไปใช้ในกิจการรับเหมาก่อสร้างให้แก่ลูกค้าของจำเลยทั้งสอง จึงเป็นการซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า จำเลยจึงเป็นผู้ประกอบธุรกิจเช่นกัน คดีระหว่างโจทก์และจำเลยจึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจด้วยกันเอง มิใช่คดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

¹⁸ วินัย หนู โท, คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ทฤษฎี: ปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สุตราไพศาล, 2551), น. 14.

2.5.1.2 ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภค ตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 มาตรา 19 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริ โภคหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริ โภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริ โภค มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีผู้บริ โภคแทนผู้บริ โภคได้โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภค นั้นไม่มีคำนิยามบัญญัติไว้ชัดเจน แต่เข้าใจได้ว่าจะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจบุคคลนั้น ให้สามารถฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคได้ โดยตรงซึ่งปัจจุบันมีอยู่ 2 องค์กร คือ

(1) คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริ โภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริ โภค พ.ศ. 2522 ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 9¹⁹ ซึ่ง มาตรา 39²⁰ ให้อำนาจคณะกรรมการฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคได้ 2 กรณี คือ

(ก) คดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริ โภคที่คณะกรรมการเห็นสมควร

(ข) คดีที่ผู้บริ โภคที่ถูกละเมิดสิทธิร้องขอซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริ โภคเป็นส่วนรวม

(2) สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริ โภครับรองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริ โภค พ.ศ. 2522 มาตรา 40 และ 41 ซึ่งมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคที่เป็นสมาชิกของสมาคมเท่านั้น

สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริ โภครับรอง มีการบัญญัติ อำนาจของสมาคม ไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริ โภค พ.ศ. 2522 มาตรา 40 ว่า “สมาคมใดมีวัตถุประสงค์ในการ

¹⁹ มาตรา 9 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริ โภค” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ เลขานุการนายกรัฐมนตรี ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงคมนาคม เลขานุการคณะกรรมการอาหารและยา และผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกินแปดคนซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ และเลขานุการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริ โภค เป็นกรรมการและเลขานุการ

²⁰ มาตรา 39 ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริ โภค หรือเมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้บริ โภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริ โภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ หรือข้าราชการในสำ นักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริ โภคซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริ โภคเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริ โภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบแล้วให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริ โภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

คุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า และข้อบังคับของสมาคมดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการ สมาชิก และวิธีการดำเนินการของสมาคมเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง สมาคมนั้นอาจยื่นคำขอให้คณะกรรมการรับรองเพื่อให้สมาคมนั้นมีสิทธิและอำนาจฟ้องตามมาตรา 41 "ได้" อย่างไรก็ตามการรับรองสมาคมดังกล่าวจะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา²¹

โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 กำหนดอำนาจหน้าที่ ของสมาคมตามมาตรา 40 ไว้ในมาตรา 41 ว่า “ในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคให้สมาคมที่คณะกรรมการรับรองตามมาตรา 40 มีสิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญาหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ และให้มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมได้ ถ้ามีหนังสือมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนจากสมาชิกของสมาคม

ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่ง มิให้สมาคมถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลจะอนุญาตเมื่อศาลเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวมสำหรับคดีแพ่งเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมการถอนฟ้องหรือการพิพากษาในกรณีที่อยู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน จะต้องมิหนังสือแสดงความยินยอมของสมาชิกผู้มอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนมาแสดงต่อศาลด้วย”

(3) มูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง มีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้บริโภคได้ตาม ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 10

มาตรา 10“ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงแต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด”

มูลนิธิตามบทบัญญัติในมาตรานี้ ให้ถือว่าเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค และให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายนั้นๆ มาใช้บังคับกับมูลนิธิ

²¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 40 วรรคท้าย

คำว่า “ผู้ประกอบการธุรกิจ” นั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้ให้คำนิยาม ไว้ในมาตรา 3 ว่า

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบการกิจการโฆษณาด้วย

และตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติความหมายไว้ในมาตรา 3 “ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบการกิจการโฆษณาด้วย”

2.5.2 คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (มาตรา3(2))

คดีผู้บริโภคตามอนุมาณตรานี้ใช้ข้อหาหรือกฎหมายที่พิพาทกันเป็นตัวชี้วัด กล่าวคือ ถ้าเป็นข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 (มีผลบังคับใช้วันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552) ก็จะต้องถือว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภค ซึ่งองค์ประกอบที่จะทำให้คดีใดเป็นคดีผู้บริโภคตามอนุมาณตรานี้มีด้วยกัน 2 ประการ คือ

- (1) ต้องเป็นคดีแพ่ง
- (2) ต้องเป็นคดีพิพาทตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มุ่งคุ้มครองผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าไม่ปลอดภัยให้ได้รับการชดเชยความเสียหาย กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภค หรือบุคคลอื่น ได้ แต่การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือนำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหายตามหลักกฎหมายทั่วไป เพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้า โดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับ

การชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นธรรม²²

ผู้ที่เป็นโจทก์ฟ้องคดีตามอนุมาตรานี้ คือผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยซึ่งอาจเป็นผู้บริโภค บุคคลในครอบครัว หรือพนักงานของผู้บริโภค หรือบุคคลอื่นที่บังเอิญได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้านั้น ส่วนผู้ที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยคือผู้ประกอบการซึ่งอาจเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต ผู้นำเข้าหรือบุคคลอื่นตามคานิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” ในกฎหมายดังกล่าว

2.5.3 คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกันกับคดีตามมาตรา 3(1) (2) หรือ (3)

คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีผู้บริโภคตามมาตรา 3(1) หรือ (2) ตามอนุมาตรานี้ เช่น คดีที่ฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญาคู่ประกัน สัญญาจ้างอง สัญญาจ้างนำ หรือสัญญาประกันภัยค่าจุน โดยปกติคดีเหล่านี้จะไม่อยู่ในความหมายของคดีผู้บริโภคตามมาตรา 3(1) หรือ (2) แต่ตามมาตรา 3(3) ให้ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภคด้วยเพื่อมิให้ผลแห่งคดีเกิดความเหลื่อมล้ำ ทั้งยังไม่ต้องคำนึงว่าจะต้องพิจารณา คดีดังกล่าวรวมหรือแยกกับคดีผู้บริโภคตามมาตรา 3(1) หรือ (2) อีกด้วย

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยว่า เป็นคดีผู้บริโภค ตามมาตรา 3(3) เช่น คำวินิจฉัยประธานศาลอุทธรณ์ที่ 269/2553 วินิจฉัยว่า โจทก์ให้จำเลยที่ 1 กู้ยืมเงินโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกันยอมเป็นการให้ประโยชน์ในทรัพย์สินอย่างหนึ่งแก่จำเลยที่ 1 เมื่อโจทก์เรียกดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนจึงถือได้ว่าเป็นการให้บริการ โดยมิโจทก์เป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยที่ 1 เป็นผู้กู้ยืมเงินจึงเป็นผู้ได้รับบริการและเป็นผู้บริโภค เมื่อโจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 1 ชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินและสัญญาจ้างอง จึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการ กับผู้บริโภค เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริการ เป็นคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค มาตรา 3(1) ส่วนจำเลยที่ 2 โจทก์ฟ้องว่าให้ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ในฐานะผู้ค้ำประกันอันมีลักษณะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกันกับคดีตามมาตรา 3(1) จึงเป็นคดีผู้บริโภคตามมาตรา 3(3)

2.5.4 คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา3(4))

อนุมาตรานี้เปิดโอกาสให้กฎหมายที่ออกมาในภายหลังสามารถกำหนดให้นำวิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้ไปใช้กับคดีอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 3(1) (2) และ(3) และให้ถือว่าคดีเหล่านั้นเป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

²² เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ, พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

2.6 หลักพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่บัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีบทบัญญัติจำนวน 66 มาตรา ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดวิธีพิจารณาคดีแบบพิเศษไว้ โดยเฉพาะ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้การพิจารณาคดีผู้บริโภคดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับลักษณะของคดี อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายดังต่อไปนี้

2.6.1 หลักความสะดวก

เป็นหลักการสำคัญเพื่อให้ผู้บริโภคมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้น โดยโจทก์สามารถเสนอคำฟ้องด้วยวาจาได้ ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2552 บัญญัติไว้ใน มาตรา 20 ว่า “มาตรา 20 การฟ้องคดีผู้บริโภค โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ”

และจำเลยสามารถให้การด้วยวาจาได้เช่นกันซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวก็ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 26 ว่า “มาตรา 26 ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การของจำเลยโดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยแก้ไขคำให้การในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้มีการบันทึกคำให้การนั้นและให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ”

สำหรับการฟ้องด้วยวาจา หรือการให้การด้วยวาจานั้น เจ้าพนักงานคดีจะเป็นผู้จัดบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้อง หรือคำให้การลงในแบบพิมพ์เสนอศาล ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกแก่คู่ความเป็นอย่างมากทั้งยังช่วยให้ผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย สามารถฟ้องคดี หรือให้การด้วยวาจาได้ โดยเจ้าพนักงานคดีจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือคู่ความ โดยคู่ความไม่จำเป็นต้องจัดหาหรือว่าจ้างทนายความมาดำเนินการแทนตนก็ได้ อีกทั้งการอ้างอิงพยานหลักฐานที่จะนำสืบเป็นพยานหลักฐานของตน คู่ความก็สามารถแถลงให้ศาลบันทึกไว้ว่าต้องการอ้างอิงพยานหลักฐานใดบ้าง ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2552 มาตรา 31 ว่า “มาตรา 31 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบพยาน ให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายที่จะต้องนำพยานเข้าสืบว่าประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้หรือสั่งให้คู่ความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายใน

ระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้” โดยไม่จำเป็นต้องยื่นบัญชีระบุนุพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 วรรคแรก²³ เหมือนเช่นคดีแพ่งทั่วไป

2.6.2 หลักความรวดเร็ว

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2552 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการพิจารณาที่รวดเร็วเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายและไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการธุรกิจมากเกินไป การพิจารณาคดีที่รวดเร็วเป็นจุดเด่นของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ดังที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2552 ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องแล้ว ศาลจะต้องกำหนดนัดพิจารณาเพื่อไต่ถามคดี เพื่อให้คู่ความได้เจรจาตกลง หรือประนีประนอมยอมความกัน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 24 ว่า “เมื่อศาลสั่งรับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามคดี ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนาบันทึกคำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย” กระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภคจะมีลักษณะที่รวดเร็วกว่าคดีแพ่งทั่วไป เช่น การกำหนดให้มีวันนัดพิจารณาเพื่อให้คู่ความได้มีโอกาสไต่ถามคดีกัน ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น การกำหนดให้มีการให้การและสืบพยานในวันเดียวกันโดยไม่กำหนดให้มีการชี้แจงสองสถานเหมือนเช่นคดีแพ่งทั่วไป

(2) ศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาคดีผู้บริโภค ภายในกำหนดไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำฟ้อง ตามที่กำหนดไว้ใน ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนพิจารณา และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ข้อ 9²⁴

(3) การกำหนดให้มีกำหนดการนัดพิจารณาครั้งแรกต้องกระทำโดยเร็ว และในกรณีที่ต้องสืบพยาน ศาลจะต้องกำหนดให้สืบพยานติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดี หรือที่เรียกว่า “นัด

²³ มาตรา 88 เมื่อคู่ความฝ่ายใดมีความงานที่จะอ้างอิงเอกสารฉบับใดหรือคำเบิกความของพยานคนใด หรือมีความงานที่จะให้ศาลตรวจสอบบุคคล วัตถุ สถานที่ หรืออ้างอิงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งหรือความเห็นของผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน ให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นบัญชีระบุนุพยานต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน โดยแสดงเอกสารหรือสภาพของเอกสารที่จะอ้างและรายชื่อ ที่อยู่ของบุคคล ผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญ วัตถุ หรือสถานที่ซึ่งคู่ความฝ่ายนั้นระบุอ้างเป็นพยานหลักฐาน หรือขอให้ศาลไปตรวจ หรือขอให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญแล้วแต่กรณี พร้อมทั้งสำเนาบัญชีระบุนุพยานดังกล่าวในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล

²⁴ ข้อ 9 ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำฟ้อง

ต่อเนื่อง” เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2552 มาตรา 35²⁵

(4) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2552 บัญญัติไว้ให้การพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภคนในศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคนหรือ ศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคนต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว และต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณา และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2551 ข้อ 37²⁶

(5) เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องออกคำบังคับก่อน ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2552 บัญญัติไว้ในมาตรา 64 ว่า “ในการบังคับคดี หากการออกคำบังคับไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก่อนมีการออกหมายบังคับคดีจะทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับความเสียหายและหากเน้นเข้าไปจะไม่อาจบังคับคดีได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดีไปทันทีโดยไม่ต้องออกคำบังคับก่อนก็ได้”

2.6.3 หลักความประหยัด

การดำเนินคดีผู้บริโภคน ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2552 นั้นช่วยให้คู่ความเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีผู้บริโภคน เพียงเล็กน้อยเท่านั้น จึงเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่ความทั้งสองฝ่าย เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่ผู้บริโภคน หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภคน ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ประกอบธุรกิจ ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมศาลในการยื่นฟ้องคดี ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2552 มาตรา 18 วรรคแรก ว่า “ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้อง ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภคนซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคนหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด”

(2) การพิจารณาคดีผู้บริโภคน รวดเร็วกว่าการดำเนินคดีแพ่งสามัญ ทำให้คดีเสร็จไปโดย

²⁵ มาตรา 35 การนั่งพิจารณาสืบพยาน ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน

²⁶ ข้อ 37 ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จโดยเร็ว หากพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่นำคดีลงสารบบความ ก็ให้บันทึกเหตุแห่งพฤติการณ์พิเศษที่ล่าช้าไว้ในสำนวน

รวดเร็ว จึงลดค่าใช้จ่ายของกลุ่มความที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไปศาลหลายครั้ง

(3) การฟ้องคดีผู้บริโภค ผู้ฟ้องคดีไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างทนายความให้มาดำเนินคดีแทนตนเองก็ได้ เนื่องจากโจทก์สามารถฟ้องคดีผู้บริโภคด้วยวาจาได้ ส่วนฝ่ายจำเลยก็สามารถให้การด้วยวาจาได้เช่นกัน โดยเจ้าพนักงานคดีจะเป็นผู้จดบันทึกให้ กลุ่มความจึงสามารถยื่นฟ้องคดี และต่อคู่คดีได้ด้วยตนเอง แม้ว่ากลุ่มความไม่รู้กฎหมายก็ตาม ตามที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

2.6.4 หลักไม่เป็นทางการ

ลักษณะการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น มีลักษณะที่ไม่เคร่งครัดต่อระเบียบพิธีการเหมือนเช่นคดีแพ่งสามัญ เพื่อช่วยลดการเอาชนะแข่งขันกันโดยอาศัยเทคนิคทางกฎหมาย ซึ่งหลักการดังกล่าวบัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2552 มาตรา 9 ว่า “ในกรณีที่ปรากฏว่ามีข้อพิพาทหรือผิดหลงในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของกลุ่มความฝ่ายใด ให้ศาลสั่งให้กลุ่มความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อพิพาทหรือผิดหลงดังกล่าวเกิดจากความไม่สุจริตของกลุ่มความฝ่ายนั้น” ซึ่งบัญญัติให้อำนาจแก่ศาลที่สามารถสั่งให้กลุ่มความทำการแก้ไขข้อที่ผิดระเบียบหรือข้อผิดหลงภายในระยะเวลา และเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนดได้ และมาตรา 15²⁷ ยังบัญญัติให้อำนาจศาลสั่งให้ยื่น หรือขยายระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือ มาตรา 25²⁸ ที่ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในการระงับข้อพิพาทของกลุ่มความทั้งสองฝ่าย

2.6.5 หลักความสุจริต

การใช้สิทธิของกลุ่มความในการฟ้องคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2552 นี้กลุ่มความทั้งสองฝ่ายจะต้องกระทำโดยสุจริต ไม่ว่าจะเป็นผู้ฟ้องคดีผู้บริโภค หรือผู้ประกอบการ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 12 ว่า “ในการใช้สิทธิแห่งคดีนี้ ในการชำระหนี้คดี ผู้ประกอบการต้องกระทำด้วยความสุจริต โดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้

²⁷ มาตรา 15 ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลกำหนดไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อกลุ่มความร้องขอศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

²⁸ มาตรา 25 ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่กลุ่มความตกลงกันทำการไกล่เกลี่ยให้กลุ่มความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน ในการไกล่เกลี่ย ถ้ากลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควรผู้ไกล่เกลี่ยจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม” และมาตรา 18 วรรคสอง ที่ว่า “ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าผู้บริ โภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เรียกร้องค่าเสียหายเกินสมควร ประพฤติตนไม่เรียบร้อย ดำเนินกระบวนการพิจารณาอันมีลักษณะเป็นการประวิงคดีหรือไม่จำเป็น หรือมีพฤติการณ์อื่นที่ศาลเห็นสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลนั้นชำระค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับ การยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ” กล่าวคือ ในการใช้สิทธิหรือการ ชำระหนี้หากผู้ประกอบการธุรกิจนำคดีมายื่นฟ้องต่อศาล ผู้ประกอบการธุรกิจต้องกระทำด้วยความสุจริต หรือกรณีที่ผู้บริ โภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ศาลมีอำนาจสั่งให้บุคคลดังกล่าวชำระค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับยกเว้นก็ได้ อีกทั้งมาตรา 41²⁹ ยังให้ อำนาจศาลที่จะสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริ โภคนั้น จะต้องคำนึงถึงความ สุจริตของผู้บริ โภคประกอบด้วย

²⁹ มาตรา 41 ในคดีที่ผู้บริ โภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคเป็น โจทก์ฟ้องขอให้ผู้ประกอบการ ธุรกิจรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้า หากศาลเชื่อว่าความชำรุดบกพร่องดังกล่าวมีอยู่ในขณะส่งมอบสินค้า นั้นและไมอาจแก้ไขให้กลับคืนสภาพที่ใช้งานได้ตามปกติหรือถึงแม้จะแก้ไขแล้วแต่หากนำไปใช้บริ โภคแล้วอาจ เกิดอันตรายแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริ โภคที่ใช้สินค้านั้น ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบการธุรกิจ เปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริ โภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงลักษณะ ของสินค้าที่อาจเปลี่ยนทดแทนกันได้ พฤติการณ์ของผู้ประกอบการธุรกิจ ตลอดจนความสุจริตของผู้บริ โภค ประกอบด้วย และหากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้บริ โภคได้รับประโยชน์จากการใช้สินค้าหรือได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สินค้านั้น ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้บริ โภคชดใช้ค่าใช้ทรัพย์สินหรือค่าเสียหาย แล้วแต่กรณี ให้แก่ผู้ประกอบการ ธุรกิจนั้นได้ตามที่เห็นสมควร

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

การพิจารณาคดีผู้บริโภคในประเทศไทย มีการพัฒนามาโดยตลอดนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ที่แต่เดิมยึดหลักแนวความคิดพื้นฐานที่ว่า ผู้บริโภค และผู้ประกอบการมีความเท่าเทียมกัน แต่เมื่อเทคโนโลยีมีการวิวัฒนาการ จึงพบว่า ผู้บริโภค และผู้ประกอบการไม่มีความเท่าเทียมกันอีกต่อไป จึงนำไปสู่การพัฒนากฎหมาย และพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเพื่อบังคับให้เป็นไปตามสิทธิ ตลอดจนการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการบริโภค หรือการรับบริการ ซึ่งในบทนี้จะทำการศึกษาถึงกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคของประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี และญี่ปุ่น เพื่อจะนำไปวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อนำไปพัฒนา และปรับใช้กับกฎหมายของไทยต่อไป

3.1 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย

ในอดีตการดำเนินคดีผู้บริโภคอาศัยหลักการดำเนินคดีและขั้นตอนกระบวนการพิจารณาตามแบบคดีแพ่งสามัญโดยทั่วไป กล่าวคือ เป็นการพิจารณาว่าการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคนั้นเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายฉบับใดมาตราใด ยกตัวอย่างเช่น หากกระทำละเมิดโดยฝ่าฝืนในทางแพ่ง การใช้สิทธิเรียกร้อง ก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ขั้นตอนการดำเนินคดี การพิจารณาคดี และการใช้สิทธิบังคับคดีก็เป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่หากกรณีเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายที่มีโทษทางอาญา การดำเนินคดีและขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีก็เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ต่อมาเมื่อมีการใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ซึ่งกำหนดวิธีการดำเนินคดีละเมิดสิทธิของผู้บริโภคไว้ในบางเรื่อง แต่ยังไม่ครอบคลุมไปถึงหลักการดำเนินคดีและวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เมื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในประเทศไทยมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น จึงมีการร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ขึ้นและประกาศในราชกิจจานุเบกษาในเวลาต่อมา

พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2551 และมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กฎหมายดังกล่าวปฏิเสธการนำหลักเรื่องความรับผิดตามสัญญา (Privity of Contract) มาใช้และมีความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) มาใช้นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560

ยังได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคและให้มีสิทธิร้องเรียนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งมีสิทธิรวมตัวกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค ซึ่งในรายละเอียดของกฎหมายแต่ละฉบับดังกล่าวจะได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไป

3.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้บริโภคทั้งในแง่ของการคุ้มครองในภาพรวม ไว้ในมาตรา 46 ว่า “สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง

บุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

องค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมีสิทธิรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิของผู้บริโภคไว้อย่างชัดเจน ให้อำนาจ และส่งเสริมให้ผู้บริโภครวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องสิทธิของตน ซึ่งสิทธิในการรวมกลุ่มกันก็ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ และการรวมตัวกันของผู้บริโภค จะช่วยให้การต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของตนสามารถบังคับได้จริง

3.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

คดีผู้บริโภคเป็นคดีแพ่งประเภทหนึ่งฉะนั้นการดำเนินคดี และวิธีพิจารณาคดี จึงต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งต่อไปนี้จะกล่าวถึงหลักการดำเนินคดี และวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ ในบทต่อไป

3.1.2.1 ผู้มีอำนาจฟ้องคดี

ในคดีแพ่งบุคคลที่มีอำนาจฟ้องต้องเป็นบุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิซึ่งหลักดังกล่าวบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ความว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้” ซึ่งการพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีอำนาจฟ้องในคดีผู้บริโภครหรือไม่ ก็ถือหลักเกณฑ์เดียวกันจากบทบัญญัติดังกล่าวโดยแยกพิจารณาได้ดังนี้¹

(1) ผู้ฟ้องคดีต้องเป็นบุคคลซึ่งคำว่า บุคคล หมายถึงบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล ดังนั้นในคดีผู้บริโภคผู้ฟ้องคดีอาจเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล และไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเป็นผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้บริโภคก็ตาม

(2) ต้องมีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ หรือต้องใช้สิทธิทางศาล กฎหมายวิธีพิจารณาความ เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ กระบวนการที่จะทำให้สิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่ตามกฎหมายในส่วนสารบัญญัติได้รับการคุ้มครองและบังคับให้เกิดผล ดังนั้นการพิจารณาว่ามีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ หรือต้องใช้สิทธิทางศาลหรือไม่ก่อนอื่นต้องพิจารณาว่ามีกฎหมายสารบัญญัติใดรับรองหรือคุ้มครองสิทธิไว้หรือไม่ซึ่งในส่วนของคดีผู้บริโภคต้องพิจารณาตามกฎหมายแต่ละฉบับที่ให้ความคุ้มครองหรือรับรองสิทธิผู้บริโภคเอาไว้ และเมื่อใดที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายเหล่านั้นถือว่ามี การละเมิดสิทธิผู้บริโภคอันเป็นการโต้แย้งสิทธิตามหลักเกณฑ์ข้อนี้แล้ว

3.1.2.2 เขตอำนาจศาล

ในการที่เสนอคำฟ้องต่อศาลใด ข้อพิจารณาที่ต้องคำนึงถึง คือเรื่องเขตอำนาจศาล โดยต้องพิจารณาว่าคดีที่ยื่นฟ้องนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลใด ซึ่งหลักในการพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาลต้องพิจารณาในสองประการดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์กำหนดไว้ดังนี้

มาตรา 2 ห้ามมิให้เสนอคำฟ้องต่อศาลใด เว้นแต่

(1) เมื่อได้พิจารณาถึงสภาพแห่งคำฟ้องและชั้นของศาลแล้ว ปรากฏว่าศาลนั้นมีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และ

(2) เมื่อได้พิจารณาถึงคำฟ้องแล้ว ปรากฏว่าคดีนั้นอยู่ในเขตศาลนั้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยศาลที่จะต้องรับคำฟ้อง และตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วย

¹ อู๋คม เฟื่องฟู้ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จักรวรรดิพิมพ์, 2543), น. 344.

ศาลที่จะรับคำฟ้อง และตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดเขตศาลด้วยศาลนั้น

เขตอำนาจศาล นั้นมีข้อพิจารณา 4 ประการคือ

(1) พิจารณาสภาพแห่งคำฟ้อง ซึ่งหมายถึงสภาพของคดีหรือลักษณะของคดีที่ โจทก์ประสงค์จะบังคับว่าเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์หรือไม่นั้นมีทุนทรัพย์ ถ้ามีทุนทรัพย์แล้วทุนทรัพย์เท่าใด

(2) ต้องพิจารณาถึงชั้นของศาลว่าคดีที่เสนอไปนั้นต้องยื่นต่อชั้นศาลใดซึ่ง โดยหลักแล้ว การเสนอคดีต้องเริ่มคดีที่ศาลชั้นต้นเสมอ เว้นแต่มีกฎหมายยกเว้นให้เริ่มคดีที่ศาลอื่น

(3) พิจารณาถึงอำนาจศาลซึ่งในที่นี้หมายถึงอำนาจพิจารณาของศาลยุติธรรมและผู้พิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและตามบทบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษต่าง ๆ

(4) เขตศาล หมายถึง พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ศาลนั้นจะใช้อำนาจได้ตามที่กำหนดไว้ในเรื่องอำนาจศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งหลักทั่วไปในเรื่องเขตอำนาจศาลนั้นมีบัญญัติไว้ในมาตรา 3 ถึงมาตรา 7 ซึ่งสรุปพอสังเขปได้ดังนี้

(ก) คำฟ้องคดีผู้บริ โภคดังกล่าว เป็นคำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์หรือไม่ หากเป็นคำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้เสนอต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาล ไม่ว่าจำนวนจะมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่ หรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาเดิมในเขตศาล (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 ทวิ²) ถ้าคำฟ้องดังกล่าวไม่เป็นคำฟ้องตามมาตรา 4 ทวิ ย่อมเป็นคำฟ้องคดีผู้บริ โภคที่เป็นคำฟ้องทั่วไปตามมาตรา 4(1) ซึ่งเป็นคำฟ้องเกี่ยวกับหนี้เนื้อบุคคล (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3287/2537³)

²มาตรา 4 ทวิ คำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้เสนอต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาล ไม่ว่าจำนวนจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่ หรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3287/2537 ที่โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ตกลงเลิกสัญญาซื้อขายที่ดินกับจำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 1 ตกลงชดใช้เงินให้แก่โจทก์จำนวนหนึ่ง และจำเลยที่ 1 นำ น.ส.3ก. และ น.ส.3 มอบให้โจทก์ไว้เพื่อนำออกขายเอาเงินมาชำระหนี้โจทก์ ต่อมาจำเลยที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 ร่วมกันนำ น.ส.3 ก. และ น.ส.3 ดังกล่าวไปจดทะเบียนโอนขายให้จำเลยที่ 5 ที่ 6 และที่ 7 แล้วชักออกเงินค่าที่ดินเป็นประโยชน์ส่วนตนนั้น คำฟ้องส่วนนี้มีใช้คำฟ้องที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 4 ทวิ แต่เป็นคำฟ้องเกี่ยวกับหนี้เนื้อบุคคลซึ่งต้องฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 (1)

บทบัญญัติมาตรา 4 ทวิ นี้เป็นข้อยกเว้นตามมาตรา 4 ดังนั้น กรณีเป็นคดีเกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์จะต้องฟ้องต่อศาลตามมาตรา 4 ทวิ ไม่ต้องพิจารณาตามมาตรา 4 อีก⁴

(ข) ศาลที่จำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจมีภูมิลำเนา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 4(1)⁵) กรณีจำเลยเป็นบุคคลธรรมดาผู้มีอำนาจของจำเลยเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 37 ถึงมาตรา 47 และถือตามภูมิลำเนาเดิมในขณะที่ยื่นฟ้อง

- ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดาได้แก่ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นสำคัญ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 37)

- ภูมิลำเนาเดิมของผู้ถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลหรือตามคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมายได้แก่เรือนจำหรือทัณฑสถานที่ถูกจำคุกอยู่จนกว่าจะได้รับการปล่อยตัว (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 47) ดังนั้นหากจำเลยถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดอยู่ในเขตอำนาจของศาลใดก็ให้ฟ้องต่อศาลนั้น

- ภูมิลำเนาเดิมของนิติบุคคล ได้แก่ ถิ่นอันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ หรือถิ่นอันเป็นที่ตั้งที่ทำการ หรือถิ่นอันเลือกเป็นภูมิลำเนาเดิมเฉพาะกาล ตามข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 68) กรณีนิติบุคคลมีที่ตั้งที่ทำการหลายแห่ง หรือมีสำนักงานสาขาให้ถือว่าที่ตั้งของที่ทำการ หรือของสำนักงานสาขาเป็นภูมิลำเนาเดิมในส่วนกิจการอันได้กระทำที่นั้นด้วย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 69)

- กรณีจำเลยไม่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในราชอาณาจักร ถ้าจำเลยเคยมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในราชอาณาจักรภายในสองปีก่อนฟ้องให้ถือว่าที่นั้นเป็นภูมิลำเนาเดิมของจำเลย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 3(2)(ก))

(ข) ศาลที่มูลคดีเกิดขึ้น

คำว่า “มูลคดี” หมายถึง ต้นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิ อันจะทำให้โจทก์เกิดอำนาจฟ้อง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2437/2540⁶) ยกตัวอย่างเช่น มูลคดีเกี่ยวกับสัญญาบัตรเครดิต ให้

⁴ คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ทฤษฎี: ปฏิบัติ, เพิ่งอ้าง, น. 95.

⁵ มาตรา 4 เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(1) คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2437/2540 คำว่า มูลคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 4 หมายถึงต้นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิอันจะทำให้โจทก์เกิดอำนาจฟ้อง

ถือว่ามูลคดีเกิดที่สาขาธนาคารที่ลูกค้ามาขอใช้บัตรเครดิต และรับบัตรเครดิต เพราะการรับบัตรเครดิตเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ลูกค้าจะนำไปชำระสินค้าหรือบริการซึ่งเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิ ส่วนการอนุมัติและการออกบัตรเครดิตโดยสำนักงานใหญ่เป็นขั้นตอนปฏิบัติของธนาคารเท่านั้นไม่ถือว่ามูลคดีเกิดที่ธนาคารสำนักงานใหญ่ด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7788/2546 (ประชุมใหญ่)⁷) สถานที่ทำหนังสือรับสภาพหนี้ถือว่าเป็นสถานที่มูลคดีเกิดอีกแห่งหนึ่งด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6508/2547)

- กรณีโจทก์เป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและคดีผู้บริโภคเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรทั้งจำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจมิได้มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในราชอาณาจักร โจทก์มีสิทธิยื่นฟ้องต่อศาลแพ่ง ศาลที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้บริโภคมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่ทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจตั้งอยู่ในเขตศาล (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 ตรี)

- คำฟ้องคดีผู้บริโภคกรณีมูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกัน ยกตัวอย่างเช่นคำฟ้องที่มีเหตุพิพาทหลายเหตุที่ทำให้คำฟ้องเหล่านั้นเป็นคดีผู้บริโภคและอยู่ในเขตศาลต่างศาลกันหลายศาล ทั้งมูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกัน โจทก์อาจยื่น คำฟ้องเข้ามาต่อศาลใดศาลหนึ่งก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 5)

3.1.2.3 คำขึ้นศาล

คำขึ้นศาลเป็นส่วนหนึ่งของค่าธรรมเนียมศาล เป็นเงินที่ต้องชำระแก่ศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่กฎหมายกำหนด คำขึ้นศาลนั้นเมื่อคู่ความที่ยื่นคำฟ้อง (Plaint) คู่ความฝ่ายนั้นมีหน้าที่ต้องชำระเมื่อยื่นคำฟ้องโดยคำนวณตามจำนวนทุนทรัพย์ที่ยื่นคำฟ้อง⁸ ตามตาราง 1 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนี้

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7788/2546 มูลคดี หมายถึงต้นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิอันจะทำให้โจทก์เกิดอำนาจฟ้อง แต่ตามคำฟ้องของธนาคาร โจทก์ที่ว่า ในทางบัญชีหลังจากจำเลยได้ทำสัญญาและรับบัตรเครดิตไปจากโจทก์ จำเลยใช้บัตรเครดิตชำระค่าสินค้าและบริการหลายครั้งหลายหน ประกอบกับสถานที่รับบัตรเครดิตคือธนาคาร โจทก์สาขาหนองคาย ดังนั้น การอนุมัติและการออกบัตรเครดิตจึงเป็นเพียงขั้นตอนปฏิบัติระหว่างสำนักงานใหญ่กับสาขาหนองคาย เมื่อจำเลยทำสัญญาและรับบัตรเครดิตจากโจทก์สาขาหนองคาย อันเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จำเลยจะสามารถนำบัตรเครดิตไปชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการ จนเป็นเหตุพิพาทซึ่งเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิและมูลหนี้ตามฟ้อง มูลคดีจึงมิได้เกิดในเขตศาลชั้นต้นที่สำนักงานใหญ่ของโจทก์ตั้งอยู่

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 150 วรรคแรก “ในคดีที่คำขอให้ปลดปล่อยทุกขันธ์นั้น อาจคำนวณเป็นราคาสินค้าได้ให้ โจทก์เสียค่าขึ้นศาลในศาลชั้นต้นตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือราคาสินทรัพย์ที่พิพาท”

ตาราง 1
ค่าธรรมเนียมศาล (ค่าขึ้นศาล)

ลักษณะของคดี	ทุนทรัพย์	อัตรา	หมายเหตุ
(1) คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ให้คิดค่าขึ้นศาลตามทุนทรัพย์ดังต่อไปนี้			ค่าธรรมเนียมตาม(ก) (ข) และ(ค)ถ้ารวมแล้ว มีเศษไม่ถึงหนึ่งบาทให้ปัดทิ้ง
(ก) คำฟ้องนอกจากที่ระบุไว้ใน (ข) และ (ค)	ไม่เกิน 50 ล้านบาท	ร้อยละ 2 แต่ไม่เกิน 200,000 บาท	
	ส่วนที่เกิน 50 ล้านบาทขึ้นไป	ร้อยละ 0.1	
(ข) คำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในประเทศหรือคำร้องขอเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในประเทศ	ไม่เกิน 50 ล้านบาท	ร้อยละ 0.5 ของจำนวนที่ร้องขอให้ศาลบังคับ แต่ไม่เกิน 50,000 บาท	
	ส่วนที่เกิน 50 ล้านบาทขึ้นไป	ร้อยละ 0.1	
คำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศหรือคำร้องขอเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ	ไม่เกิน 50 ล้านบาท	ร้อยละ 1 ของจำนวนที่ร้องขอให้ศาลบังคับ แต่ไม่เกิน 100,000 บาท	
	ส่วนที่เกิน 50 ล้านบาทขึ้นไป	ร้อยละ 0.1	
(ค) คำฟ้องขอให้บังคับจำนอง หรือบังคับเอาทรัพย์สินจำนองหลุด	ไม่เกิน 50 ล้านบาท	ร้อยละ 1 ของจำนวนที่ร้องขอให้ศาลบังคับ แต่ไม่เกิน 100,000 บาท	
	ส่วนที่เกิน 50 ล้านบาทขึ้นไป	ร้อยละ 0.1	
(2) คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้			
(ก) คดีทั่วไปรวมทั้งคดีไม่มีข้อพิพาท		ร้อยละ 200 บาท	
(ข) อุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งตามมาตรา 227 หรือมาตรา 228 (2) และ (3)		ร้อยละ 200 บาท	มาตรา 228(1) ไม่เรียกเก็บค่าขึ้นศาล

ลักษณะของคดี	ทุนทรัพย์	อัตรา	หมายเหตุ
(3) คดีที่มีคำขอให้ปลดปล่อยทุกซ์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้และไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้รวมอยู่ด้วย		ให้คิดค่าขึ้นศาลตามอัตรา ใน (1) แต่ไม่ให้น้อยกว่า อัตราใน (2) (ก) หรือ (ข)แล้วแต่กรณี	
(4) คดีที่ขอให้ชำระค่าเสียหาย ค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือค่าเลี้ยงชีพก็ดี เงินปี เงินเดือน เงินเบี้ยบำนาญ ค่าบำรุงรักษา หรือเงินอื่น ๆ ก็ดีบรรดาที่ให้จ่ายมีกำหนดเป็นระยะเวลาในอนาคต นอกจากดอกเบียค่าเช่า หรือค่าเสียหายที่ศาลมีอำนาจพิพากษาหรือสั่งตามมาตรา 142 อยู่แล้ว ถ้าคดีนั้นมีคำขอให้ชำระหนี้ในเวลาปัจจุบัน หรือมีคำขอในข้อก่อน ๆ รวมอยู่ด้วยให้คิดค่าขึ้นศาลสำหรับคำขอในข้อนี้เป็นอีกส่วนหนึ่ง		100 บาท	

ตาราง 2

ค่าธรรมเนียมศาล (ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ)

ลักษณะแห่งกระบวนการพิจารณา	ศาลฎีกา และศาลอุทธรณ์	ศาลชั้นต้น	ชำระเมื่อใด
(1) ค่าคำร้องขอตามมาตรา 101 ในกรณีที่ยังไม่มีการคดีอยู่ในศาล	-	100 บาท	เมื่อยื่นคำร้องขอ
(2) ค่ารับรองสำเนาเอกสารต่างๆ โดยหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้รับรอง ฉบับละ	50 บาท	50 บาท	เมื่อยื่นคำร้อง
(3) ใบสำคัญเพื่อแสดงว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ถึงที่สุดแล้ว ฉบับละ	50 บาท	50 บาท	เมื่อยื่นคำร้อง

ตาราง 3

ค่าเสียหายหลักฐานนอกศาล

ในกรณีที่มีการสืบพยานหลักฐานนอกศาล ให้คิดค่าป่วยการให้ผู้พิพากษาในอัตราต่อคนวันละสามร้อยบาท และให้คิดค่าป่วยการให้เจ้าพนักงานศาลในอัตราต่อคนวันละหนึ่งร้อยห้าสิบบาท โดยให้ชำระเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาต

ในคดีที่มีการรวมการพิจารณา ให้คิดค่าป่วยการโดยถือว่าเป็นคดีเดียว

ในกรณีที่มีคู่ความหลายฝ่ายหรือหลายคนเป็นผู้ขอ ให้เฉลี่ยกันชำระค่าป่วยการในอัตราตามวรรคหนึ่งคนละส่วนเท่า ๆ กัน

ในกรณีจำเป็น ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือหลายฝ่ายค่าสืบเป็นผู้จัดการหาพาหนะ ถ้าไม่จัดหาพาหนะมาให้ จะต้องชดใช้ค่าพาหนะที่เสียไปตามสมควร

ตาราง 4

ค่าป่วยการ ค่าพาหนะ และค่าเช่าที่พักของพยาน กับค่ารังวัดทำแผนที่

(1) ให้ศาลกำหนดค่าป่วยการพยานตามรายได้และฐานะของพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกแต่ไม่ให้เกินวันละสี่ร้อยบาท กับค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักของพยานที่เสียไปด้วยตามสมควร

(2) ในกรณีที่ศาลสั่งให้รังวัดทำแผนที่

(ก) โดยเจ้าพนักงานศาล ให้ศาลกำหนดค่าป่วยการให้แก่เจ้าพนักงานศาลในอัตราต่อคนวันละสองร้อยบาท กับค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักของเจ้าพนักงานศาลที่เสียไปตามสมควร

(ข) โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น ให้ศาลกำหนดค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามระเบียบของส่วนราชการหรือหน่วยงานนั้นถ้าส่วนราชการหรือหน่วยงานนั้นไม่มีระเบียบดังกล่าวให้คิดตามอัตรา (ก)

กล่าวคือ คดีมีทุนทรัพย์อันอาจคำนวณเป็นเงินได้ ให้คิดค่าขึ้นศาล ดังนี้

1. ทุนทรัพย์ที่เรียกเรื่อง ไม่เกิน 300,000 บาท ร้อยละ 2 แต่ไม่เกิน 1,000 บาท (ยื่นฟ้องคดีศาลแขวง)

2. ทุนทรัพย์ที่เรียกเรื่องเกิน 300,000 แต่ไม่เกิน 50 ล้านบาท ร้อยละ 2 บาท แต่เสียไม่เกิน 200,000 บาท ส่วนทุนทรัพย์ที่เรียกเรื่องในส่วนที่เกิน 50 ล้านบาทแรก ให้เสียในอัตราร้อยละ 0.1 บาท

3.1.2.4 การไกล่เกลี่ย (Mediation)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการทางเลือกที่สำคัญที่ศาลยุติธรรมนำมาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการระงับข้อพิพาทที่ขึ้นสู่ศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 19 20 และ 20 ทวิ ว่าด้วยการให้อำนาจศาลในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีแพ่งไม่ว่าจะอยู่ชั้นใด และมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคล

มาตรา 19 “ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้น ๆ จะได้มีทนายความว่าต่างแยกต่างอยู่แล้วก็ดี อนึ่งถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไป นี้ ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง”

มาตรา 20 “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น”

มาตรา 20 ทวิ วรรคแรกและวรรคสอง ว่า “เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มิทนายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน”

การไกล่เกลี่ย นั้นเพื่อช่วยศาลประนีประนอม ให้เกิดการตกลงยอมความกันระหว่างคู่กรณี กล่าวคือ ไม่ว่าจะการพิจารณาคดีจะดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในข้อพิพาทนั้น การไกล่เกลี่ยจึงกระทำได้ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใดของการพิจารณาคดีกระทำได้ตั้งแต่โจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลจนศาลตัดสินคดีนั้น โดยสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การสอบถามความสมัครใจของคู่กรณีซึ่งอาจกระทำได้ตั้งแต่มีการยื่นคำคู่ความของคู่กรณีของแต่ละฝ่าย หรือในวันนัดครั้งแรกของคู่กรณี หากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายประสงค์จะมีการไกล่เกลี่ย ศาลก็จะจัดให้มีการไกล่เกลี่ย หรือก่อนการสืบพยานศาลอาจออกหมายนัดให้มีการไกล่เกลี่ยสืบพยานโดยไม่สอบถามคู่กรณีก่อน หรืออาจมีหนังสือเชิญชวนให้คู่กรณีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนการสืบพยาน แต่ถ้าคู่กรณีแจ้งว่าไม่ประสงค์จะทาการไกล่เกลี่ยศาลก็ไม่บังคับให้คู่กรณีไกล่เกลี่ยแต่อย่างใด

3.1.2.5 การพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง

การพิจารณาคดีแบบเดิมนั้นเมื่อโจทก์ฟ้อง จำเลยจะต่อสู้คดี ศาลจะนัดสืบพยานของแต่ละฝ่าย เพียงนัดเดียว เมื่อถึงนัดดังกล่าวนี้ จะได้พิจารณาคดีหรือไม่ก็ตาม ก็จะนัดพิจารณาคดีวัน

ถัดไปห่างกัน 1 เดือน 2 เดือน หรือ 3 เดือน แล้วแต่วันว่างของกลุ่มความที่ตรงกับศาล เมื่อถึงวันนัด จะกำหนดวันนัดถัดไปเรื่อยๆ จนกว่าคดีนั้น จะจบสิ้น ระบบดั้งเดิมนั้นมีการเลื่อนคดีสูง เนื่องจากปริมาณคดีของศาล มีจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อคดีใดประสงค์จะเลื่อนคดี ศาลก็จะอนุญาตให้เลื่อนคดีไป เพราะศาลจะได้พิจารณาคดีอื่น จึงเกิดวัฒนธรรม นัดคดีไว้วันละหลายเรื่อง เพื่อว่ามีกรณีเลื่อนคดีใดคดีหนึ่ง จะได้พิจารณาคดีอื่นคดีหนึ่ง คดีบางคดี มีพยานเพียง 3 ปาก หรือ 4 ปาก ซึ่งถ้าพิจารณาต่อเนื่องติดต่อกัน จะเสร็จสิ้นภายในวันเดียว หรือสองวัน

การนัดพิจารณาคดีรวดเดียว ต่อเนื่องเสร็จสิ้นนั้น เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องจำเลยยื่นคำให้การ ศาลจะนัดสอบถาม ถึงพยานของโจทก์จำเลยว่ามีจำนวนเท่าใด และใช้เวลาสืบพยาน ฝ่ายละกี่วัน แล้วกำหนด จำนวนวันดังกล่าว ต่อเนื่องเป็นลำดับตามเลขคดีไป เพราะศาลต้องการสะสางคดีเก่า ที่ค้างชำระอยู่ให้เสร็จสิ้น แต่เมื่อถึงวันพิจารณา ก็จะพิจารณา ตามวันเวลา นัดรวดเดียว จนจบสิ้นทั้งคดี และพิพากษาคดีไปได้ โดยกลุ่มความ ทราบวัน จบสิ้นคดีล่วงหน้า

3.1.2.6 การขอโอนคดี

การขอโอนคดีนั้นฝ่ายจำเลยเท่านั้นที่มีสิทธิขอ โอนคดี ฝ่ายโจทก์ไม่มีสิทธิขอโอน ทั้งนี้เนื่องจากโจทก์มีสิทธิเลือกฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้อยู่แล้วดังนั้นกฎหมายจึงให้สิทธิจำเลยที่จะขอโอนคดีได้แต่ต้องมีเหตุผลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งหลักในการโอนคดีบัญญัติไว้ในมาตรา 6 ดังนี้

มาตรา 6 “ก่อนยื่นคำให้การ จำเลยชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลที่โจทก์ได้ยื่นคำฟ้องไว้ขอให้โอนคดีไปยังศาลอื่นที่มีเขตอำนาจได้ คำร้องนั้นจำเลยต้องแสดง เหตุที่ยกขึ้นอ้างอิงว่าการพิจารณาคดีต่อไปในศาลนั้นจะไม่สะดวก หรือจำเลยอาจไม่ได้รับความยุติธรรมเมื่อศาลเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้

ห้ามมิให้ศาลออกคำสั่งอนุญาตตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่ศาลที่จะรับโอนคดีไปนั้นได้ยินยอมเสียก่อน ถ้าศาลที่จะรับโอนคดีไม่ยินยอมก็ให้ศาลที่จะโอนคดีนั้นส่งเรื่องให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ชี้ขาด คำสั่งของรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นการขอให้โอนคดีประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) ต้องมีศาลที่มีเขตอำนาจเหมือนศาลนั้นตั้งแต่สองศาลขึ้นไป
- (2) จำเลยเท่านั้นที่มีสิทธิขอ โอนคดีเพราะ โจทก์มีสิทธิที่จะเลือกฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขต

⁹ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1, เพิ่งอ้าง, น. 81.

อำนาจได้อยู่แล้ว

(3) ต้องยื่นคำร้องขอโอนคดีก่อนยื่นคำให้การ
 (4) ศาลที่ขอโอนคดีไปต้องเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น
 (5) คำร้องขอโอนคดีจะต้องอาศัยเหตุว่าการพิจารณาที่ศาลเดิมจะไม่สะดวก เช่น พยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายอยู่ในเขตศาลที่จะขอโอนไป หรืออ้างเหตุว่าการพิจารณาที่ศาลเดิม จำเลยไม่อาจได้รับความยุติธรรม

(6) การพิจารณาคำร้องขอโอนคดีจะต้องฟัง โทษก์และคู่ความอื่นก่อนว่าจะคัดค้านหรือไม่อย่างไร

(7) ถ้าศาลเดิมเห็นสมควรให้คดีจะมีคำสั่งอนุญาตไม่ได้ ต้องสอบถามศาลที่รับโอนคดีก่อนว่าจะยินยอมรับโอนคดีหรือไม่ ถ้ายินยอมก็โอนคดีไปถ้าไม่ยินยอมก็ดำเนินการในข้อต่อไป

(8) ถ้าศาลที่รับโอนคดีไม่ยินยอม ศาลเดิมจะต้องส่งเรื่องให้อธิบดี ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ชี้ขาด และคำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

บทบัญญัติในเรื่องการโอนสิทธิที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นผลมาจากการที่กฎหมายให้สิทธิโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลใดศาลหนึ่งที่มีเขตอำนาจ ในกรณีที่โจทก์อาจฟ้องได้หลายศาล ซึ่งเป็นสิทธิโดยชอบของโจทก์แต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ต่อมามีความจำเป็นว่าการพิจารณาคดีต่อไปในศาลนั้นจะไม่สะดวก หรือจำเลยไม่อาจได้รับความยุติธรรมกฎหมายจึงกำหนดทางออกไว้ว่าให้จำเลยมีสิทธิขอโอนคดีได้

3.1.2.7 คำพิพากษาหรือคำสั่ง

เมื่อการพิจารณาลิ้นสุด ศาลต้องมีคำพิพากษา หรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีในวันสิ้นพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 141 ว่า

มาตรา 141 “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทำเป็นหนังสือ และต้องกล่าวหรือแสดง

- (1) ชื่อศาลที่พิพากษาคดีนั้น
- (2) ชื่อคู่ความทุกฝ่ายและผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทน ถ้าหากมี
- (3) รายการแห่งคดี
- (4) เหตุผลแห่งคำวินิจฉัยทั้งปวง
- (5) คำวินิจฉัยของศาลในประเด็นแห่งคดีตลอดทั้งค่าฤชาธรรมเนียม

คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นต้องลงลายมือชื่อผู้พิพากษาที่พิพากษาหรือทำคำสั่งหรือถ้าผู้พิพากษาคคนใดลงลายมือชื่อไม่ได้ ก็ให้ผู้พิพากษาอื่นที่พิพากษาหรือทำคำสั่งคดีนั้นหรืออธิบดีผู้

พิพากษาแล้วแต่กรณี จดแจ้งเหตุที่ผู้พิพากษาค้นนั้นมิได้ลงลายมือชื่อและมีความเห็นฟ้องด้วยคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แล้วกักไว้ในสำนวนความ

ในกรณีที่ศาลมีอำนาจทำคำสั่งหรือพิพากษาคดีได้ด้วยวาจา การที่ศาลจะต้องทำรายงานเกี่ยวกับคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นไม่จำเป็นต้องจดแจ้งรายการแห่งคดีหรือเหตุผลแห่งคำวินิจฉัย แต่เมื่อคู่ความฝ่ายใดแจ้งความจำนงที่จะอุทธรณ์หรือได้ยื่นอุทธรณ์ขึ้นมา ให้ศาลมีอำนาจทำคำชี้แจงแสดงรายการข้อสำคัญ หรือเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยกักไว้กับบันทึกนั้นภายในเวลาอันสมควร”

3.1.2.8 ห้ามศาลพิพากษาเกินคำขอ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 142 ว่า

มาตรา 142 “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ชี้ขาดคดีต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ แต่ห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องเว้นแต่

(1) ในคดีฟ้องเรียกสั่งห้ามทรัพย์สิน ให้พึงเข้าใจว่าเป็นประเภทเดียวกับฟ้องขอให้ขับไล่จำเลย ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี เมื่อศาลเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้ขับไล่จำเลยก็ได้ คำสั่งเช่นนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงวงศ์ญาติทั้งหลายและบริวารของจำเลยที่อยู่บนอสังหาริมทรัพย์นั้น ซึ่งไม่สามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้

(2) ในคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกทรัพย์สินใด ๆ เป็นของตนทั้งหมด แต่พิจารณาได้ความว่าโจทก์ควรได้แต่ส่วนแบ่ง เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะพิพากษาให้โจทก์ได้รับแต่ส่วนแบ่งนั้นก็

(3) ในคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินพร้อมด้วยดอกเบี้ยจนถึงวันฟ้องเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะพิพากษาให้จำเลยชำระดอกเบี้ยจนถึงวันที่ได้ชำระเสร็จตามคำพิพากษาก็ได้

(4) ในคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเช่าหรือค่าเสียหายอันต่อเนื่องคำนวณถึงวันฟ้องเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะพิพากษาให้ชำระค่าเช่าและค่าเสียหายเช่นนี้จนถึงวันที่ได้ชำระเสร็จตามคำพิพากษาก็ได้

(5) ในคดีที่อาจยกข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นอ้างได้ นั้น เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะยกข้อเหล่านั้นขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษาคดีไปก็ได้

(6) ในคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินพร้อมด้วยดอกเบี้ยซึ่งมิได้มีข้อตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยกันไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรโดยคำนึงถึงเหตุสมควรและความสุจริตในการรู้ความหรือการดำเนินคดี ศาลจะพิพากษาให้จำเลยชำระดอกเบี้ยในอัตราที่สูงขึ้นกว่าที่โจทก์มีสิทธิได้รับตามกฎหมายแต่ไม่เกินร้อยละสิบห้าต่อปีนับตั้งแต่วันฟ้องหรือวันอื่นหลังจากนั้นก็ได้”

ในระหว่างพิจารณาคดี หากคู่ความตกลงกันได้ โดยการไกล่เกลี่ยของศาลหรือ ผู้ประนีประนอมประจาศาล ก็จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และเมื่อศาลเห็นว่าสัญญาไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ศาลจะมีคำพิพากษาให้คดีเสร็จเด็ดขาดไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น โดยไม่ต้องทำคำพิพากษา หรือคำสั่งตัดสินคดีความวิธีการดังกล่าวข้างต้น¹⁰

3.1.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

คำว่า “ผู้บริโภคตามกฎหมาย” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับการบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอ หรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับการบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบแม้ไม่ได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม¹¹

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในสังคม โดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับ การบริโภคสินค้าและการใช้บริการ เช่น มนุษย์ต้องบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม ใช้บริการรถประจำทาง รถไฟฟ้า รวมทั้งบริการอื่นๆ เพื่ออำนวยความสะดวก เช่น การใช้บัตรเครดิต โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ดังนั้นการบริโภคหรือการใช้บริการต่าง ๆ จะต้องได้มาตรฐาน และมีคุณภาพครบถ้วนตามที่ผู้ผลิตได้โฆษณาแนะนำไว้ ด้วยเหตุนี้ รัฐในฐานะผู้คุ้มครองดูแลประชาชน หากพบว่าประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการบริโภคสินค้าและบริการจะต้องรีบเข้าไปแก้ไขเยียวยาและชดเชยความเสียหายให้กับประชาชน

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 เป็นกฎหมายเฉพาะที่ไม่ซับซ้อนหรือขัดกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่คุ้มครองผู้บริโภคในด้านต่างๆ

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 เนื่องจากปัจจุบันนี้การเสนอสินค้าและบริการต่าง ๆ ต่อประชาชนนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจการค้า และผู้ที่ประกอบธุรกิจโฆษณาได้นำวิชาการในทางการตลาดและทางการโฆษณามาใช้ในการส่งเสริมการขายสินค้าและบริการ ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เพราะผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่ทราบภาวะตลาด และความจริงที่เกี่ยวกับคุณภาพและราคาของ

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ๒๕๖๑ มาตรา ๑๓๘ “ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยางานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น”

¹¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3

สินค้าและบริการต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องทันทั่วทั้งที่ นอกจากนั้น ในบางกรณีแม้จะมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยการกำหนดคุณภาพและราคาของสินค้าและบริการอยู่แล้วก็ตาม แต่การที่ผู้บริโภคแต่ละรายจะไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือผู้ประกอบการธุรกิจโฆษณาเมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ย่อมจะเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นการไม่คุ้มค่า และผู้บริโภคจำนวนมากไม่อยู่ในฐานะที่จะสละเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้ และในบางกรณีก็ไม่อาจจะยับยั้งหรือป้องกันการกระทำที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้ทันทั่วทั้งที่สมควรจะมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเป็นการทั่วไป โดยกำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจการค้า และผู้ประกอบการโฆษณาต่อผู้บริโภค เพื่อให้ความเป็นธรรมตามสมควรแก่ผู้บริโภค ตลอดจนจัดให้มีองค์กรของรัฐที่เหมาะสมเพื่อตรวจตรา ดูแล และประสานงานการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยตรงคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 ได้กำหนดให้ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการดังนี้

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริงและปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิด ในการซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม
2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการด้วยความ สมัครใจของผู้บริโภค และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม
3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว
4. สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ
5. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหายเมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามข้อ 1 2 3 และ 4 ดังกล่าว

นอกจากนี้ ผู้บริโภคจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริโภค โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ในที่นี้จะกล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริโภคที่ควรปฏิบัติ คือ

1. ผู้บริโภคต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการซื้อสินค้าหรือรับบริการ เช่น ตรวจสอบฉลากแสดงราคาและปริมาณ ไม่หลงเชื่อในคำโฆษณาคุณภาพสินค้า
2. การเข้าทำสัญญาผูกมัดการตามกฎหมาย โดยการลงลายมือชื่อ ต้องตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้ตามสัญญาให้เข้าใจรัดกุม หรือควรปรึกษาผู้รู้ทางกฎหมายหากไม่เข้าใจ
3. ข้อตกลงต่าง ๆ ที่ต้องการให้มีผลบังคับใช้ ควรทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อผู้ประกอบธุรกิจด้วย
4. ผู้บริโภคมีหน้าที่เก็บหลักฐานไว้ เพื่อประโยชน์ในการเรียกร้องค่าเสียหาย
5. เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ผู้บริโภคควรดำเนินการเรียกร้องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

ในส่วนของหลักเกณฑ์การดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิผู้บริโภคพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 บัญญัติไว้ในมาตรา 39 ว่ากรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือเมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ หากคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ หรือข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค เพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล โดยให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และในการนี้ให้ได้นับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง และนอกจากนี้ในมาตรา 41 ยังให้อำนาจสมาคมที่คณะกรรมการรับรองดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคโดยมีสิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญาหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคได้ และให้มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมได้ด้วย

ตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิผู้บริโภคมีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

ในคดีแพ่ง บุคคลที่จะมีอำนาจฟ้องคือ ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิเท่านั้น ในที่นี้ก็คือผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจหรือ

ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และความหมายรวมถึงผู้ซื้อสินค้าหรือผู้รับบริการจากผู้บริโภคไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจย่อมเป็นการเสียเวลาและค่าใช้จ่าย และในบางกรณีก็ไม่อาจจะจับ หรือยับยั้งการกระทำที่เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้ทันทั่วถึง ดังนั้นนอกจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีได้โดยตรงแล้ว กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคยังให้อำนาจคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคพิจารณาว่าเห็นสมควรดำเนินคดีแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคด้วยการแต่งตั้งพนักงานอัยการ โดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการหรือข้าราชการในสำนักคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค เพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค

นอกจากกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจะให้อำนาจคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจพิจารณาคดีแก่ผู้กระทำการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคแล้ว ยังให้อำนาจสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางด้านการค้ามีสิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญาหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค และให้มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมได้ด้วย ถ้ามีหนังสือมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนจากสมาชิกของสมาคม โดยในการดำเนินคดีดังกล่าวมิให้สมาคมถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลจะอนุญาต เมื่อศาลเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวมสำหรับคดีแพ่ง เกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคมการถอนฟ้อง หรือการพิพากษาในกรณีที่ คู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันจะต้องมีหนังสือแสดงความยินยอมของสมาชิกผู้มอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนมาแสดงต่อศาลด้วยมีสิทธิ และอำนาจฟ้องคดีที่เป็นการละเมิดสิทธิผู้บริโภคด้วย

3.1.4 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มี เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวว่า โดยที่ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้นในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจ ทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึง

ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมอันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกัน เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ อีกทั้งเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในศาลยุติธรรมได้ง่ายขึ้น ลดขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาเหมือนเช่นคดีแพ่งสามัญทั่วไปที่จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มีขั้นตอนค่อนข้างยุ่งยากและซับซ้อน

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีดังนี้

3.1.4.1 คำนิยาม

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้บัญญัติความหมายคำว่า "คดีผู้บริโภค" ไว้ในมาตรา 3 ว่า

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องพัวพันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

จากบทบัญญัติในมาตราดังกล่าว จะเห็นได้ว่าคำจำกัดความของคดีผู้บริโภคมิได้ยึดถือสภาพแห่งข้อหา หรือลักษณะของกฎหมายที่พิพาทกันเป็นตัวกำหนดคำจำกัดความ หากแต่เป็นการยึดเอาสถานะหรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่พิพาทมาเป็นตัวกำหนด

3.1.4.2 ลักษณะคดีผู้บริโภค

คดีใดจะเป็นคดีผู้บริโภคได้นั้นจะต้องพิพาทกันระหว่างผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภคฝ่ายหนึ่ง กับผู้ประกอบการธุรกิจอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งสามารถสรุปลักษณะของคดีผู้บริโภคได้ดังนี้

(1) ต้องเป็นคดีแพ่ง

ต้องเป็นคดีพิพาทกันระหว่างผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่นฝ่ายหนึ่ง กับผู้ประกอบการธุรกิจอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้ให้คำนิยามคำว่าผู้บริโภค ผู้ประกอบการธุรกิจ และผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนไว้ดังนี้

“ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมผู้บริโภค กล่าวคือ ผู้บริโภค ได้แก่ ผู้ซื้อ ผู้ใช้บริการจากผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอ หรือการชักชวนจากผู้ประกอบการธุรกิจ เพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้รับบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม และยังหมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยอีกด้วย

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ประกอบการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค กล่าวคือ ผู้ประกอบการ ได้แก่ ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ตั้งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้าหรือผู้ให้บริการ ทั้งหมายความรวมถึงผู้ประกอบการโฆษณาด้วยและรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

“ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค” ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมิได้ให้คำนิยามไว้ว่าหมายถึงองค์กรใดบ้าง แต่หากพิจารณาถึงบทบัญญัติ ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2552 พระราชบัญญัติแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 สรุปได้ว่ามี 3 องค์กร คือ

1. คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
2. สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง
3. มูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง

(2) ต้องเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ซึ่งกฎหมายจำกัดกรอบไว้ชัดเจนว่าต้องเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการเท่านั้น แม้กฎหมายไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นข้อพิพาทในเรื่องใดโดยเฉพาะเจาะจง เพียงแต่ต้องพิพาทในสิทธิ

หรือหน้าที่นั้นต้องเป็นเรื่องที่กฎหมายรับรอง

3.1.4.3 เขตอำนาจศาล

ในการพิจารณาว่าศาลใด เป็นศาลที่จะรับคำฟ้องคดีผู้บริโภคว่าพิจารณาพิพากษาได้นั้น อาจแบ่งตามลักษณะของโจทก์ออกเป็น 3 กรณี คือ กรณีผู้บริโภครหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนั้นเป็นโจทก์ กรณีผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ กรณีบุคคลอื่นเป็นโจทก์ และต้องพิจารณาถึงความสะดวกเป็นสำคัญไม่ว่าจะเป็นความสะดวกในการฟ้องคดี การต่อสู้คดี การพิจารณาคดีของศาล และการบังคับคดี ต้องพิจารณาเป็นลำดับขั้น ดังนี้

(ก) กรณีผู้บริโภครหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนั้นเป็นโจทก์ให้เสนอคำฟ้องต่อศาลตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 3 ถึงมาตรา 7 ที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

(ข) กรณีผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลไว้ในมาตรา 17 ว่า “ในกรณีที่ผู้ประกอบการจะฟ้องผู้บริโภครเป็นคดีผู้บริโภครและผู้ประกอบการก็มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภครมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นด้วยให้ผู้ประกอบการเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภครมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว”

บทบัญญัติดังกล่าว คัดสิทธิของผู้ประกอบการว่าต้องเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภครมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียวเท่านั้น เพื่อความสะดวกของผู้บริโภครในการดำเนินคดีในศาล ซึ่งภูมิลำเนาของผู้บริโภครนั้น เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กล่าวไว้ข้างต้น

(ค) กรณีบุคคลอื่นเป็นโจทก์

กรณีที่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้บริโภคร ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคร ให้เสนอคำฟ้องต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 3 ถึงมาตรา 7 เช่นเดียวกับผู้บริโภครตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้อหนึ่ง

3.1.4.4 การวินิจฉัยชี้ขาดลักษณะคดี

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 มีขอบเขตการใช้บังคับเฉพาะคดีผู้บริโภครเท่านั้น ดังนั้นการยื่นฟ้องคดีต้องพิจารณาเบื้องต้นก่อนว่าเป็นคดีผู้บริโภครหรือไม่เนื่องจากการดำเนินคดีผู้บริโภครจะกำหนดวิธีพิจารณาในบางเรื่องไว้โดยเฉพาะ แตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่งสามัญทั่วไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อีกทั้งการฟ้องคดีผู้บริโภครยังมีการกำหนดแบบพิมพ์ไว้โดยเฉพาะอีกด้วย

ดังนั้น เมื่อมีปัญหาโต้แย้งว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่จึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการวินิจฉัยชี้ขาดให้ได้ข้อยุติเสียก่อน เพื่อจะได้ดำเนินการกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายที่ถูกต้องและใช้แบบพิมพ์ศาลที่ถูกต้อง การวินิจฉัยชี้ขาดว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่นั้นพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 8 ดังนี้

มาตรา 8“ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น

การขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาตามวรรคหนึ่งไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดีผู้บริโภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวันขึ้นสองสถานหรือวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มี การขึ้นสองสถานหากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก และเมื่อได้รับคำขอจากศาลชั้นต้นแล้ว ให้ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว

เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การดำเนินการใด ๆ ระหว่างศาลชั้นต้นกับศาลอุทธรณ์ตามมาตรานี้ จะดำเนินการโดยทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้”

จากบทบัญญัติข้างต้นสามารถสรุปหลักเกณฑ์การส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยชี้ขาดลักษณะคดีได้ดังนี้

(1) ผู้มีสิทธิขอ

การยกปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพื่อส่งให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยกระทำได้สองทางคือ โดยคู่ความเป็นผู้ร้องขอหรือโดยศาลเห็นสมควร บุคคลนอกจากนี้ไม่มีสิทธิยกปัญหาดังกล่าวขึ้นเพื่อให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย

(2) ระยะเวลาในการขอ

การขอให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย ไม่ว่าจะเป็นการขอโดยคู่ความหรือกรณีศาลเห็นสมควร ต้องกระทำภายในกำหนดเวลาเดียวกัน กล่าวคือถ้าเป็นการขอในคดีผู้บริโภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องทำอย่างช้าในวันขึ้นสองสถานหรือวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มี การขึ้นสองสถาน ซึ่งหากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก

(3) วิธีการส่ง

กฎหมายกำหนดให้การดำเนินการใด ๆ ระหว่างศาลชั้นต้นกับศาลอุทธรณ์สามารถ

ดำเนินการโดยทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้

(4) ผลของคำสั่ง

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด แต่ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น หมายความว่า เมื่อประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยแล้วไม่ว่าผลออกมาว่าเป็นคดีผู้บริโภครหัส หรือไม่เป็นคดีผู้บริโภครหัส คู่ความไม่มีสิทธิยื่นอุทธรณ์คำสั่งของประธานศาลอุทธรณ์ดังกล่าว ส่วนที่กำหนดว่า “ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น” หมายความว่าหากมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ไปในระหว่างที่ยังไม่มีคำวินิจฉัยคำวินิจฉัยชี้ขาดประธานศาลอุทธรณ์ ไม่ว่าจะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยอาศัย บทบัญญัติ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครหัส พ.ศ.2551 ก็ไม่กระทบกระบวนการพิจารณาดังกล่าวนั้น

(5) การดำเนินการภายหลังมีคำวินิจฉัย

ในชั้นแรกโจทก์อาจยื่นฟ้องมาในรูปแบบคดีแพ่งธรรมดา หรือในรูปแบบคดีผู้บริโภครหัส ต่อมาเมื่อประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยชี้ขาดกลับมา จึงต้องพิจารณาว่าต้องมีการดำเนินแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง ดังนี้

กรณียื่นฟ้องอย่างคดีแพ่งธรรมดา แต่ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยชี้ขาดว่าเป็นคดีผู้บริโภครหัส ก่อนอื่นต้องพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาล กล่าวคือ ถ้าเป็นกรณีผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภครหัสเป็นจำเลย ต้องบังคับตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีบริโภครหัส พ.ศ.2551 มาตรา 17 ที่ว่า “ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภครหัสเป็นคดีผู้บริโภครหัสและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภครหัสมีภูมิลำเนาอยู่ใน เขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภครหัสมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว” ฉะนั้นหากไม่ใช่ศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา ศาลนั้นต้องเพิกถอนคำสั่งรับฟ้อง แล้วมีคำสั่งใหม่เป็นไม่รับฟ้อง คืนค่าฤชาธรรมเนียมศาล แต่หากศาลที่โจทก์ยื่นฟ้องนั้นเป็นศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา ศาลต้องสั่งคืนคำฟ้องให้ทำมาใหม่ โดยใช้แบบพิมพ์สำหรับคดีผู้บริโภครหัส และให้เจ้าหน้าที่ทำการเปลี่ยนแปลงสารบบ คดีเป็นคดีผู้บริโภครหัส และเปลี่ยนแปลงวันนัด

กรณีโจทก์ยื่นฟ้องอย่างคดีผู้บริโภครหัส แต่ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยชี้ขาดว่าไม่เป็นคดีผู้บริโภครหัส ศาลต้องสั่งคืนคำฟ้องให้ทำมาใหม่โดยใช้แบบพิมพ์สำหรับคดีแพ่งสามัญ และให้เจ้าหน้าที่ทำการเปลี่ยนแปลงสารบบคดีเป็นคดีแพ่งทั่วไป และเปลี่ยนแปลงวันนัด หรือเรียกเก็บค่าฤชาธรรมเนียม

วิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคตามพระราชบัญญัตินี้มีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีความแพ่งทั่วไปหลายประการ จึงอาจเกิดข้อโต้แย้งขึ้นว่าคดีที่ถูกต้องว่าเป็นคดีผู้บริ โภคนั้น เป็นคดีแพ่งทั่วไป มิใช่คดีผู้บริ โภคหรือในทางกลับกันอาจมีการโต้แย้งว่าคดีที่จัดว่าเป็นคดีความแพ่งทั่วไปนั้นเป็นคดีผู้บริ โภค บทบัญญัติมาตรา 8 จึงกำหนดให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวและคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีผู้บริ โภค กรณีเป็นผู้บริ โภค

1) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 248/2553 โจทก์ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์และให้กู้ยืมเงินประเภทต่างๆแก่ลูกค้า โดยมีการคิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ยืมเงิน การที่โจทก์ให้จำเลยที่ 1 กู้ยืมเงิน โดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน ย่อมเป็นการให้ประโยชน์ในทรัพย์สินอย่างหนึ่งแก่จำเลยที่ 1 เมื่อโจทก์เรียกดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนจึงถือได้ว่าเป็นการให้บริการ โดยมีโจทก์เป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยที่ 1 เป็นผู้กู้ยืมเงินจึงเป็นผู้ได้รับบริการและเป็นผู้บริ โภค เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยที่ 1 ชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินและสัญญาจำนอง จึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจ กับผู้บริ โภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริการ เป็นคดีผู้บริ โภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1) ส่วนจำเลยที่ 2 เมื่อโจทก์ฟ้องให้ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ในฐานะผู้ค้ำประกันอันมีลักษณะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกันกับคดีตาม มาตรา 3(1) จึงเป็นคดีผู้บริ โภคตามมาตรา 3(3)

2) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ที่ 229/2553 โจทก์เป็นนิติบุคคลประกอบกิจการรับถมที่ จำเลยทั้งสองรับจ้าง โจทก์ถมที่ดินจำนวนสองแปลง ตามทางการค้าปกติของตน จำเลยทั้งสองจึงเป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนโจทก์แม้จะอยู่ในรูปบริษัท แต่โจทก์ว่าจ้างจำเลยทั้งสองถมที่ดิน โดยให้ค่าตอบแทน เมื่อกรรมการของโจทก์บางคนมีชื่อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมในที่ดินที่จ้างถมบางแปลง และไม่ปรากฏว่าโจทก์จ้างถมดินเพื่อการค้า เชื่อว่าโจทก์จ้างถมดินเพื่อใช้สอยเอง โจทก์จึงเป็นผู้รับบริการและผู้บริ โภค เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยทั้งสองชำระหนี้ตามฟ้องจึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้บริ โภคกับผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริการเป็นคดีผู้บริ โภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

3) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 93/2553 โจทก์ให้กู้ยืมเงินจำนวนมากโดยมีการคิดดอกเบี้ยและค่านายหน้า อันมีลักษณะเป็นการแสวงหาประโยชน์ในเชิงธุรกิจ จึงถือได้ว่าโจทก์เป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนจำเลยเป็นผู้กู้ยืมเงินจึงเป็นผู้รับบริการและเป็นผู้

ผู้บริ โภคเมื่อ โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน จึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริ โภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริการเป็นคดีผู้บริ โภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3(1)

4) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 437/2552 โจทก์มีวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรกู้ยืมเงินไปเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมโดยมีการคิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ยืมเงิน การให้กู้ยืมเงินดังกล่าว มีลักษณะเป็นการให้จำเลยที่ 1 ได้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากเงินที่กู้ยืมไปอันเป็นการให้ประโยชน์ในทรัพย์สินอย่างหนึ่ง เมื่อมีการเรียกดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนจึงถือได้ว่าเป็นการให้บริการโดยมีโจทก์เป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนจำเลยที่ 1 เป็นผู้กู้ยืมเงินจึงเป็นผู้ได้รับบริการและผู้บริ โภคเมื่อ โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยที่ 1 ชำระเงินที่กู้ยืมไปจึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริ โภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริการเป็นคดีผู้บริ โภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

5) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 62/2551 โจทก์มีวัตถุประสงค์ประกอบธุรกิจธนาคารเพื่อให้กู้ยืมเงินโดยมีการคิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ยืมเงินหรือใช้บริการจึงถือได้ว่า โจทก์เป็นผู้ให้บริการและผู้ประกอบธุรกิจส่วนจำเลยเป็นผู้กู้ยืมเงินโดยนำหลักทรัพย์มาจดทะเบียนจำนองเป็นประกันการชำระหนี้แก่โจทก์จึงเป็นผู้ใช้บริการและผู้บริ โภคเมื่อ โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินและบังคับจำนอง จึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริ โภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการใช้บริการเป็นคดีผู้บริ โภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

6) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 111/2552 โจทก์ประกอบธุรกิจให้บริการสินเชื่อแก่สมาชิกโดยออกบัตรเครดิตซื้อบัตรเครดิตเช่นบัตรเครดิต ให้แก่ลูกค้าที่สมัครเป็นสมาชิกเพื่อนำไปใช้เบิก-ถอนเงินสดล่วงหน้า และหรือใช้ชำระค่าสินค้าและบริการ โดยโจทก์เรียกค่าตอบแทนเป็นดอกเบี้ยค่าปรับค่าบริการค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายอื่นๆ โจทก์จึงเป็นผู้ให้บริการและผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยได้สมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตเช่นบัตรเครดิตของโจทก์ทั้งตกลงชำระค่าบริการและค่าธรรมเนียมแก่โจทก์ด้วย จำเลยจึงเป็นผู้ได้รับบริการและผู้บริ โภคเมื่อ โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้อันเนื่องมาจากการใช้บัตรเครดิตของ โจทก์จึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริ โภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการใช้บริการเป็นคดีผู้บริ โภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

7) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 1/2559 โจทก์ประกอบธุรกิจทางการเงินและ

ได้ให้สินเชื่อแก่จำเลยที่ 1 โดยเรียกผลกำไรเป็นการตอบแทน โจทก์จึงเป็นผู้ประกอบธุรกิจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาตรา 3 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3 ส่วนจำเลยที่ 1 เป็นผู้กู้และผู้ขวงเงินสินเชื่อจากโจทก์ เมื่อนำเงินไปใช้ลงทุนในโครงการก่อสร้างบ้านก็เป็นการใช้เงินนั้นด้วยตนเองอย่างปึงจัยพื้นฐานในการประกอบธุรกิจจำเลยที่ 1 จึงเป็นผู้บริโภคตามบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว คดีระหว่างโจทก์กับจำเลยที่หนึ่งเป็นคดีแพ่งระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริการตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1) เมื่อคดีของจำเลยที่ 1 เป็นหนี้ประธานเป็นคดีผู้บริโภคคดีในส่วนของจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ซึ่งโจทก์ฟ้องให้ร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้ค้าประกันและทายาทผู้ค้าประกันเป็นนื้ออุปกรณ์จึงเป็นคดีผู้บริโภคด้วย

ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีผู้บริโภค กรณีไม่เป็นคดีผู้บริโภค

1) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ 202/2553 โจทก์ขายห้องเย็นให้แก่จำเลย มีมูลค่าการซื้อขาย 5,375,722.80 บาท ทั้งโจทก์เป็นนิติบุคคลจดทะเบียนประกอบกิจการค้าขาย ถือได้ว่าโจทก์เป็นผู้ขายและผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยแม้เป็นผู้ซื้อสินค้าไปจากโจทก์ก็ตาม แต่จำเลยซื้อสินค้าจากโจทก์เพื่อส่งมอบต่อให้แก่บริษัท T.M.S FROZEN CO.,LTD ซึ่งจำเลยเป็นผู้รับเหมางาน จำเลยจึงอยู่ในฐานะผู้ประกอบการเช่นกัน เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ค่าสินค้าดังกล่าว คดีของโจทก์จึงไม่เป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าจึงไม่เป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

2) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 143/2553 โจทก์เป็นนิติบุคคลประกอบกิจการซื้อขายเรือบริการให้เช่าเรือ จำเลยทั้งสองเป็นบุคคลธรรมดาประกอบธุรกิจขายจัดหาและเป็นนายหน้าซื้อขายรถยนต์ เรือนำเที่ยว ให้แก่นักธุรกิจชาวต่างชาติ และบุคคลทั่วไปจำเลยทั้งสองขายรถยนต์ให้แก่โจทก์จำเลยทั้งสอง จึงเป็นผู้ขายและผู้ประกอบธุรกิจ การที่โจทก์ซื้อรถยนต์จากจำเลยทั้งสองเพื่อนำไปให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการประกอบธุรกิจในการค้าปกติของโจทก์ อันเป็นการให้บริการแก่ลูกค้าของโจทก์อีกทอดหนึ่ง มิได้นำไปใช้เป็นส่วนตัว โจทก์จึงเป็นผู้ประกอบธุรกิจไม่ใช่ผู้บริโภค เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยทั้งสองชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขาย คดีระหว่างโจทก์กับจำเลยทั้งสองจึงไม่เป็นคดีพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริการไม่เป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

3) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 70/2551 โจทก์รับโอนที่ดินและสิ่งปลูกสร้างพิพาทมาเพื่อเป็นการบริหารสินทรัพย์ต่อคุณภาพของสถาบันการเงิน อันเป็นการประกอบธุรกิจจึงถือได้ว่าโจทก์เป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยทั้งสองอยู่ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างพิพาทโดยไม่มีสิทธิ์ที่จะอยู่อันเป็นการละเมิดต่อโจทก์ มิใช่ผู้ได้รับบริการจากโจทก์ เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยทั้งสองขนย้ายทรัพย์สินพร้อมบริวารออกจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างพิพาท ทั้งให้ชดใช้ค่าเสียหายและค่าขาดประโยชน์แก่โจทก์ จึงไม่เป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการใช้บริการ ไม่เป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

4) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 25/2552 โจทก์และจำเลยประกอบกิจการค้าขายทอดตลาด ตลอดจนการรับเหมาก่อสร้าง เมื่อโจทก์ฟ้องโดยอาศัยหลักแห่งข้อหาอันเป็นมูลเหตุแห่งการเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้ ว่าจำเลยผิดนัดชำระค่าสีและอุปกรณ์ ตามเอกสารท้ายฟ้อง แต่จำเลยโต้แย้งว่าโจทก์รับจ้างเหมางานช่วงจากจำเลย โดยใช้สัมภาระสีและอุปกรณ์ของโจทก์แล้ว โจทก์ไม่แก้ไขงานให้เรียบร้อย จำเลยจึงไม่ชำระค่าจ้างแก่โจทก์ ข้อพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงสืบเนื่องมาจากการประกอบธุรกิจของทั้งสองฝ่ายคดีของโจทก์จึงมิใช่คดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

5) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 84/2552 โจทก์ให้จำเลยกู้ยืมเงินโดยจำเลยต้องชำระต้นเงินคืนภายในกำหนดพร้อมดอกเบี้ยการให้กู้ยืมเงินดังกล่าว แม้จะมีลักษณะเป็นการให้จำเลยได้ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากเงินที่กู้ยืมไปและมีการเรียกดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนจากจำเลยก็ตาม แต่หาได้ปรากฏพฤติการณ์อันแสดงให้เห็นว่าโจทก์ให้บริการกู้ยืมเงินแก่บุคคลอื่นโดยมุ่งประสงค์แสวงหาประโยชน์ในรูปดอกเบี้ยตามทางการค้าปกติของตนรวมอยู่ด้วย จึงถือไม่ได้ว่าโจทก์เป็นผู้ประกอบธุรกิจและจำเลยเป็นผู้บริโภคข้อพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยในคดีนี้จึงไม่เป็นคดีผู้บริโภคตามในแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)

ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีผู้บริโภค กรณีศาลอุทธรณ์ไม่รับวินิจฉัย

1) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 255/2553 คดีนี้ศาลจังหวัดดลิ่งชั้นรับฟ้องและดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างคดี민 โนสาเร่ จนสืบพยาน โจทก์เสร็จ ส่วนจำเลยไม่สืบพยาน และนัดฟังคำพิพากษาแล้ว โดยไม่ปรากฏว่ามีคู่ความขอหรือศาลเห็นสมควรให้วินิจฉัยปัญหาว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ จึงเป็นการล่วงเลยเวลาที่จะขอให้มีการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวแล้ว คู่ความหรือศาล

ไม่อาจดำเนินการด้วยวิธีหนึ่งวิธีใด เพื่อย้อนไปขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหานี้ได้อีก เพราะเป็นกรณีต้องห้ามตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังนี้จึงไม่รับวินิจฉัยในปัญหาดังกล่าวให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความและให้ส่งสำนวนคืนศาลชั้นต้นเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป

2) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 278/2553 ศาลชั้นต้นรับฟ้องเป็นคดีผู้บริโภครวม และกำหนดวันพิจารณาในวันที่ 7 เมษายน 2552 ในวันนัดพิจารณาคู่ความไม่อาจตกลงกันได้ จึงดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อมาโดยทำการไต่สวนคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวของโจทก์ และสืบพยานโจทก์จำเลยเรื่อยมาจนคดีเสร็จ การพิจารณาการที่จำเลยยื่นคำร้องขอในวันที่ 26 ตุลาคม 2552 ซึ่งเป็นวันหลังวันนัดพิจารณา ย่อมเป็นการล่วงเลยเวลาที่จะขอให้มีการวินิจฉัยว่าคดีนี้เป็นคดีหรือไม่ จึงไม่รับวินิจฉัยให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และให้ส่งสำนวนคดีคืนศาลชั้นต้นเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป

3) คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 399/2558 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 8 วรรคสองบัญญัติว่า การขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดีผู้บริโภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา หากพ้นกำหนดเวลาแล้วห้ามไม่ให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก คดีนี้ศาลแพ่งกรุงเทพใต้รับฟ้อง และดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างคดีผู้บริโภค โดยกำหนดวันนัดพิจารณานัดแรกเพื่อการไต่สวนไต่ถามให้การและสืบพยานวันที่ 24 พฤศจิกายน 2557 เมื่อถึงวันนัดจำเลยทั้งสามยื่นคำให้การ ศาลแพ่งกรุงเทพใต้มีคำสั่งรับคำให้การ ซึ่งเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 24 และมาตรา 26 ดังนั้นวันที่ 24 พฤศจิกายน 2557 ที่ศาลแพ่งกรุงเทพใต้กำหนดเป็นวันนัดพิจารณา และได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาส่วนที่เกี่ยวกับการให้การแก้คดีแล้ว จึงเป็นวันนัดพิจารณาตามที่กำหนดในมาตรา 8 วรรคสอง หากมีกรณีต้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ก็ต้องกระทำในวันดังกล่าว การที่ศาลแพ่งกรุงเทพใต้เพิ่งมีคำสั่งให้ส่งคดีเพื่อวินิจฉัยเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2558 จึงเป็นการขอให้วินิจฉัยคดีเมื่อล่วงเลยระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งต้องห้ามตามกฎหมายประธานศาลอุทธรณ์จึงไม่รับวินิจฉัยให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความและส่งสำนวนคืนศาลแพ่งกรุงเทพใต้เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป

3.1.4.5 ผู้มีอำนาจฟ้องคดี

การคุ้มครองผู้บริโภคนั้น นอกจากจะกระทำในลักษณะการกำหนดมาตรการควบคุมกำกับ การผลิตสินค้าหรือการให้บริการ เพื่อให้มีความปลอดภัย อันเป็นการป้องกันมิให้เกิดความ

เสียหายแก่ผู้บริโภครแล้ว แต่หากมีการฝ่าฝืนมาตรการเหล่านั้นแล้วทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค ก็จำเป็นต้องมีมาตรการในการใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อบังคับ เยียวยาความเสียหายเช่นนั้น ซึ่งมาตรการที่วางนี้คือการฟ้องคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคหรือบริการอาจยื่นฟ้องด้วยตนเองในฐานะเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิโดยตรง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ด้วยเหตุที่การฝ่าฝืนบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดไว้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคนั้น มิใช่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อบุคคลเพียงคนเดียว หากแต่การฝ่าฝืนดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยรวมหรืออาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนรวมในการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคด้วย โดยการกำหนด ให้องค์กรต่าง ๆ เหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้ด้วย

ดังนั้น ผู้มีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภค ได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้¹²

(1) บุคคลทั่วไป

ในที่นี้เป็นผู้บริโภคซึ่งหมายถึง “ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากการประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าและบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม” หรืออาจเป็นบุคคลอื่นซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับการรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เหล่านี้ย่อมเป็นโจทก์ฟ้องคดีผู้บริโภคได้ ในทางกลับกันก็อาจถูกฟ้องเป็นจำเลยได้เช่นกัน

(2) คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 19 วรรคหนึ่ง ว่า “ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคม ที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีผู้บริโภคแทนผู้บริโภคได้โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ในส่วนของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 กำหนดให้มีอำนาจดำเนินคดีละเมิดสิทธิผู้บริโภคได้อยู่แล้ว ต่อมาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ซึ่งประกาศใช้ภายหลังจึงบัญญัติให้ภายหลังจึง

¹² ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, (กรุงเทพมหานคร: ร้านสวัสดิการหนังสือกฎหมายปณรัชช, 2557), น. 81.

บัญญัติให้สอดคล้องกัน โดยยังคงยืนยันให้อำนาจคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้เช่นเดิม

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้โดยไม่ต้องได้รับมอบอำนาจจากผู้บริโภคอีกชั้นหนึ่ง และในการดำเนินคดีในศาล ให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สิน หรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และในการนี้ให้ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง

(3) สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 19 ให้สมาคมที่คณะกรรมการรับรองมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้ด้วย สมาคมเช่นนี้นอกจากจะมีฐานะเป็นนิติบุคคลแล้วยังต้องเป็นสมาคมที่คณะกรรมการรับรองด้วย ซึ่งเงื่อนไขในการให้การรับรอง และหลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีนั้นให้นำบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาใช้โดยอนุโลม ซึ่งการฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายดังกล่าวนี้ให้ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

(4) มูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรอง

การฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนโดยมูลนิธินั้นในขณะนี้ไม่มีเพียงพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 เท่านั้นที่บัญญัติให้อำนาจไว้ แต่หากพิจารณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ไม่ปรากฏว่ากฎหมายทั้งสองฉบับให้อำนาจมูลนิธิฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้บริโภคได้

3.1.4.6 การฟ้องคดี

การฟ้องคดีผู้บริโภคนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ได้บัญญัติวิธีการฟ้องไว้เป็นพิเศษต่างจากคดีแพ่งสามัญทั่วไป ซึ่งโจทก์ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้บริโภค สามารถฟ้องคดีผู้บริโภคเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 20 ว่า

มาตรา 20 "การฟ้องคดีผู้บริโภค โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

คำฟ้องต้องมีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีรวมทั้งคำขอบังคับชัดเจนพอที่จะทำ

ให้เข้าใจได้ หากศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้"

คำว่า “เจ้าพนักงานคดี” หมายถึง บุคคลที่เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 3¹³)

เจ้าพนักงานคดี มีอำนาจหน้าที่ ในการไต่ถามผู้บริโภคร ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน บันทึกคำพยาน ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา รวมถึงปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ในการทำหน้าที่ช่วยเหลือ ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า

มาตรา 4 “ให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภคร ตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้

- (1) ไต่ถามผู้บริโภคร
- (2) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน
- (3) บันทึกคำพยาน
- (4) ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา
- (5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาใน

การทำหน้าที่ช่วยเหลือนั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา”

ซึ่งประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 โดยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีไว้ในข้อ 6 ถึงข้อ 8 ดังนี้

¹³ “เจ้าพนักงานคดี” หมายความว่า บุคคลที่เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 6“ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ หากคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญในเรื่องใด เจ้าพนักงานคดีอาจให้คำแนะนำแก่โจทก์เพื่อจัดทำคำฟ้องให้ถูกต้องครบถ้วน

ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการเพื่อให้มีการจดบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องลงในแบบพิมพ์คำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี ให้โจทก์เสนอพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเท่าที่จะทำได้มาพร้อมกับคำฟ้อง”

ข้อ 7“การให้คำแนะนำและการให้ความช่วยเหลือตามข้อ 6 ให้เจ้าพนักงานคดีพิจารณาช่วยเหลือตามสมควรแก่กรณี และให้รวมถึงการตรวจสอบสถานะการเป็นนิติบุคคลหรือภูมิลำเนาของกลุ่มความเพื่อประโยชน์ในการจัดทำคำฟ้อง แต่ทั้งนี้ต้องไม่มีลักษณะเป็นการกำหนดรูปคดีทำนองเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่ของนายความ”

ข้อ 8“ในคำฟ้อง นอกจากภูมิลำเนาของกลุ่มความแล้ว ให้ระบุสถานที่ที่สามารถติดต่อได้โดยสะดวก และหมายเลขโทรศัพท์ของกลุ่มความเท่าที่ทราบไว้ด้วย”

กล่าวโดยสรุปว่า

กรณีที่โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือหากคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญในเรื่องใดเจ้าพนักงานคดีอาจให้คำแนะนำแก่โจทก์เพื่อจัดทำคำฟ้องให้ถูกต้องครบถ้วน (ข้อ 6 วรรคแรก)

กรณีที่โจทก์ฟ้องด้วยวาจาให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการเพื่อให้มีการจดบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องลงในแบบพิมพ์คำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ (ข้อ 6 วรรค2)

ให้เจ้าพนักงานคดีพิจารณาช่วยเหลือตามสมควรแก่กรณีและให้ตรวจสอบสถานะ การเป็นนิติบุคคลหรือภูมิลำเนาเดิมของกลุ่มความเพื่อประโยชน์ในการจัดทำคำฟ้อง (ข้อ 7)

ในคำฟ้องนอกจากภูมิลำเนาของกลุ่มความแล้วให้ระบุสถานที่ที่สามารถติดต่อได้โดยสะดวกและหมายเลขโทรศัพท์ของกลุ่มความเท่าที่ทราบไว้ด้วย (ข้อ 8)

3.1.4.7 ค่าธรรมเนียม

การยื่นคำฟ้องในคดีแพ่งสามัญทั่วไป ผู้ยื่นคำฟ้องซึ่งเป็นโจทก์ต้องมีหน้าที่ในการชำระค่าธรรมเนียมศาลตามที่ระบุไว้ในตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนดำเนินคดี ผู้บริโภคนั้นกฎหมายได้บัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษเพื่อต้องการให้ผู้บริโภคได้รับความสะดวกรวดเร็ว และประหยัดพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 18

มาตรา 18 “ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติไว้ชัดเจน ว่าเฉพาะผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเท่านั้น ไม่ว่าจะผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคจะอยู่ในฐานะที่เป็นโจทก์จำเลย ผู้ร้องสอดหรือฟ้องแย้งก็ตาม ก็ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสิ้น การยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมตามบทบัญญัติในมาตรานี้ไม่รวมถึงกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภค กล่าวคือในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคนั้นผู้ประกอบการธุรกิจก็ต้องชำระค่าธรรมเนียมศาลอย่างเช่นคดีแพ่งสามัญทั่วไปตามตารางที่ระบุไว้ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ค่าฤชาธรรมเนียมที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้รับยกเว้นตามมาตรานี้หมายถึงค่าฤชาธรรมเนียมทุกประเภทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมศาล (ตาราง 1 และ 2) หรือค่าธรรมเนียมอื่นๆ (ตาราง 3 และ 4)

อย่างไรก็ดี การยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมตามมาตรา 18 นี้ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมิได้ให้ความหมาย ของคำว่าค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุดไว้ว่าคือค่าธรรมเนียมใดบ้างเมื่อเทียบเคียงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 161 ซึ่งบัญญัติ ว่า

มาตรา 161 “ภายใต้บังคับบทบัญญัติห้ามมาตราต่อไปนี้ ให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีเป็นผู้รับผิดชอบในชั้นที่สุดสำหรับค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะชนะคดีเต็มตามข้อหาหรือแต่บางส่วน ศาลมีอำนาจที่จะพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีนั้นรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงหรือให้คู่ความแต่ละฝ่ายรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมส่วนของตนหรือตามส่วนแห่งค่าฤชาธรรมเนียมซึ่งคู่ความทุกฝ่ายได้เสียไปก่อน ได้ตามที่ศาลจะใช้ดุลพินิจ โดยคำนึงถึงเหตุสมควรและความสุจริตในการดำเนินคดี

คดีที่ไม่มีข้อพิพาทให้ฝ่ายเริ่มคดีเป็นผู้เสียค่าฤชาธรรมเนียม”

ดังนั้นความรับผิดชอบในชั้นที่สุดสำหรับค่าฤชาธรรมเนียมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 นี้ ยกตัวอย่างเช่น ค่าป่วยการพยาน ค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมในการส่งเอกสารและบังคับคดีเป็นต้น ซึ่งค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุดนั้นปกติฝ่ายที่แพ้คดีจะเป็น

ผู้รับผิดชอบเว้นแต่ศาลจะพิพากษาหรือสั่งไว้เป็นอย่างอื่น¹⁴

ค่าฤชาธรรมเนียม ที่ผู้บริ โภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภค ที่ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมนั้น เป็นการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมโดยบทบัญญัติของกฎหมาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถชำระ หรือไม่สามารถชำระค่าฤชาธรรมเนียม

ถ้าหากความรับผิดชอบในชั้นที่สุด ค่าฤชาธรรมเนียมซึ่งไม่ได้รับการยกเว้นนั้น กรณีที่ผู้บริ โภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภค เป็นโจทก์ฟ้องคดี หากศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือพิพากษาให้โจทก์แพ้คดี โดยพิพากษาให้ยกฟ้องและสั่งค่าฤชาธรรมเนียมให้เป็นพับผู้บริ โภค หรือผู้ฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมในส่วนของตนที่ได้รับยกเว้น และไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมให้แก่อีกฝ่ายด้วย หากกรณีศาลพิพากษาให้โจทก์แพ้คดี และให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมให้แก่อีกฝ่ายผู้บริ โภคหรือผู้ฟ้องคดีแทนผู้บริ โภค ไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมในส่วนของตนที่ได้รับยกเว้น แต่ต้องใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนอีกฝ่ายที่ได้เสียไปรวมทั้งค่าทนายความตามที่ศาลกำหนด

กรณีที่ผู้บริ โภคเป็นจำเลย หากศาลพิพากษาให้ผู้บริ โภคชนะคดีโดยพิพากษายกฟ้อง และสั่งค่าฤชาธรรมเนียมให้เป็นพับ ผู้บริ โภคไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมในส่วนของตนที่ได้รับยกเว้น และไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมให้แก่อีกฝ่าย หากศาลพิพากษาให้ผู้บริ โภคแพ้คดีทั้งหมดหรือแต่บางส่วน และพิพากษาให้ผู้บริ โภคใช้ค่าฤชาธรรมเนียมให้แก่อีกฝ่าย ผู้บริ โภคไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมในส่วนของตนที่ได้รับยกเว้น แต่ต้องใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนอีกฝ่ายที่ได้เสียไปรวมทั้งค่าทนายความตามที่ศาลกำหนดด้วย

การได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมตามมาตรา 18 วรรคหนึ่ง นี้เป็นสิทธิที่ผู้บริ โภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคมีอยู่ตามกฎหมายโดยไม่จำเป็นต้องยื่นคำขอยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม หากกรณีปรากฏเหตุตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 18 วรรคสอง ว่า “ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าผู้บริ โภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เรียกร้องค่าเสียหายเกินสมควร ประพฤติตนไม่เรียบร้อย ดำเนินกระบวนการพิจารณาอันมีลักษณะเป็นการประวิงคดีหรือไม่จำเป็น หรือมีพฤติการณ์อื่นที่ศาลเห็นสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลนั้นชำระค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับการยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีออกจาก

¹⁴ คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริ โภค, เพ็ญอ้าง, น. 109.

สารบบความ”

ศาลก็มีอำนาจสั่งให้ผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ชำระค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับยกเว้นทั้งหมดหรือบางส่วนต่อศาลได้ ยกตัวอย่างเช่น ผู้บริโภคนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลชั้นต้นจึงสั่งให้ชำระค่าขึ้นศาล ผู้บริโภคชำระแล้ว ศาลชั้นต้นจึงมีคำสั่งรับฟ้อง ต่อมาผู้บริโภคยื่นคำร้องขอเพิ่มเติมค่าฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 179¹⁵ โดยขอเรียกค่าเสียหายเพิ่มเติมเป็นค่าเสียหายที่เกินสมควรเมื่อศาลชั้นต้นสั่งอนุญาตให้โจทก์เพิ่มเติมฟ้องแล้วศาลชั้นต้นจะสั่งให้ชำระค่าขึ้นศาลในส่วนที่เพิ่มเติมฟ้องนี้ก็ได้

สำหรับบทบัญญัติในมาตรา 18 วรรคสองเป็นดุลยพินิจของศาลว่าสมควรที่จะให้ผู้บริโภคหรือผู้ฟ้องคดีแทนผู้บริโภคชำระค่าฤชาธรรมเนียมหรือไม่ซึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถในการชำระค่าฤชาธรรมเนียมด้วยเพื่อไม่ให้เป็นการเสียโอกาสในการดำเนินคดีของผู้บริโภคถ้าเป็นจำนวนเล็กน้อยเช่นค่าใช้จ่ายในการส่งหมายเรียกและสำเนาฟ้องให้จำเลยจำนวน 200 บาท หรือเป็นจำนวนมากแต่ผู้บริโภคมีความสามารถที่จะชำระได้ศาลอาจสั่งให้ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคชำระเงินดังกล่าวก็ได้

3.1.3.8 การพิจารณา และกระบวนการพิจารณาในวันนัดพิจารณา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้นอยู่บนพื้นฐานที่ว่าคดีจะต้องรวดเร็วและเป็นธรรม ดังนั้นเมื่อศาลรับคำฟ้องแล้วกระบวนการพิจารณาต้องดำเนินไปโดยรวดเร็วรวมถึงวันนัดพิจารณาก็ต้องกำหนดโดยเร็วหมายเรียกไปยังจำเลยต้องกำหนดเรื่องที่จะต้องทำในวันดังกล่าว 3 อย่างคือ นัดเพื่อไต่ถามถ้อยคำ นัดเพื่อให้จำเลยให้การและนัดเพื่อสืบพยาน ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคพ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 24 ว่า

¹⁵ มาตรา 179 โจทก์หรือจำเลยจะแก้ไขข้อหา ข้อต่อสู้ ข้ออ้าง หรือข้อเถียงอันกล่าวไว้ในคำฟ้องหรือคำให้การที่เสนอต่อศาลแต่แรกก็ได้การแก้ไขนั้น โดยเฉพาะอาจเป็นการแก้ไขในข้อต่อไปนี้

- (1) เพิ่ม หรือลด จำนวนทุนทรัพย์ หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทในฟ้องเดิม หรือ
- (2) สละข้อหาในฟ้องเดิมเสียบางข้อ หรือเพิ่มเติมฟ้องเดิมให้บริบูรณ์โดยวิธีเสนอคำฟ้องเพิ่มเติม หรือเสนอคำฟ้องเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือ
- (3) ยกข้อต่อสู้ขึ้นใหม่ เป็นข้อแก้ข้อหาเดิม หรือที่ยื่นภายหลัง หรือเปลี่ยนแปลง แก้ไขข้ออ้าง หรือข้อเถียงเพื่อสนับสนุนข้อหา หรือเพื่อหักล้างข้อหาของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

แต่ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดเสนอคำฟ้องใดต่อศาล ไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติมหรือฟ้องแย้ง ภายหลังที่ได้ยื่นคำฟ้องเดิมต่อศาลแล้ว เว้นแต่คำฟ้องเดิมและคำฟ้องภายหลังนี้จะเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้

มาตรา 24 “เมื่อศาลสั่งรับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามถ้อยคำให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนาบันทึกคำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย

จำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือก่อนวันนัดพิจารณาตามวรรคหนึ่งก็ได้”

และหลังจากศาลมีคำสั่งรับฟ้องแล้ว ได้มีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 กำหนดไว้ในข้อ 9 – ข้อ 12 ดังนี้

ข้อ 9 “ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำฟ้อง”

ข้อ 10 “การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย ศาลอาจมีคำสั่งให้ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับหรือโดยทางเจ้าพนักงานศาลก็ได้ ในกรณีที่ส่งโดยทางเจ้าพนักงานศาลศาลจะมีคำสั่งให้ปิดหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ทั้งนี้ ศาลอาจยื่นหรือขยายระยะเวลาให้มีผลใช้ได้ก่อนหรือหลังครบกำหนดสิบห้าวันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 79 ด้วยก็ได้

ในกรณีที่ส่งไม่ได้และต้องมีการส่งใหม่ ศาลอาจมีคำสั่งให้เลื่อนวันนัดพิจารณาออกไปได้แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่คำสั่งดังกล่าว”

ข้อ 11 “การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องนั้น ให้ส่งคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติและผลแห่งการที่ไม่มาศาลในวันนัดพิจารณาให้จำเลยทราบด้วย ตามแบบที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด”

ข้อ 12 “การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอย่างอื่นที่มีใช้หมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง หรือการแจ้งวันนัด คำสั่งศาล หรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่นใด ให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ เว้นแต่กรณีจำเป็นเร่งด่วนและเป็นการแจ้งไปเพื่อทราบ จะแจ้งข้อความทางโทรศัพท์ก็ได้โดยเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการต้องบันทึกเรื่องที่แจ้ง วันเวลาที่ดำเนินการรวมทั้งชื่อผู้รับไว้ให้ปรากฏในรายงานเจ้าหน้าที่”

การพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น โดยหลักแล้วเหมือนเช่นคดีแพ่งสามัญทั่วไปเพียงแต่มีการบัญญัติวิธีพิจารณาคดีไว้ต่างหากโดยเฉพาะและอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่ว่าต้อง ประหยัด สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 24 ที่กำหนดให้มีการนัด

พิจารณา เป็นอันดับแรก ซึ่งในวันนัดพิจารณานั้นศาลจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณา 3 อย่างในวันเดียวกันคือ

1. การไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการพิจารณาที่อาจทำให้คดีเสร็จไปจากศาลได้รวดเร็ววิธีหนึ่ง เพราะหากไกล่เกลี่ยแล้วคู่ความสามารถตกลงกันได้ย่อมนำไปสู่การตกลงหรือการทำสัญญา ประนีประนอมยอมความกัน และให้ศาลพิพากษาตามยอม ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี ผู้บริ โภคพ.ศ. 2551 ได้ บัญญัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย ไว้ในมาตรา 25 ว่า

มาตรา 25 “ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดี หรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือ ประนีประนอมยอมความกันก่อน ในการไกล่เกลี่ย ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไกล่เกลี่ย เห็นสมควรผู้ไกล่เกลี่ยจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งก็ได้

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของ ประธานศาลฎีกา”

ในวันนัดพิจารณาเมื่อคู่ความมาพร้อมกันแล้วศาลต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนศาลจะ ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่ทำการไกล่เกลี่ยไม่ได้ ซึ่งหลักเกณฑ์วิธีการและระยะเวลาในการ ไกล่เกลี่ยเป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการ ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริ โภคพ.ศ. 2551 ข้อ 14 ถึงข้อ 16 ดังนี้

ข้อ 14 “ในวันนัดพิจารณาเมื่อคู่ความมาพร้อมกัน ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้ คู่ความได้เจรจากตกลงกัน เว้นแต่ศาลเห็นสมควรจะแต่งตั้งให้ผู้ประนีประนอมประจำศาลทำหน้าที่ ไกล่เกลี่ยแทนก็ได้

ถ้าคู่ความมีความประสงค์ร่วมกันที่จะให้บุคคลใดเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ให้แจ้งต่อเจ้า พนักงานคดีพร้อมสถานที่ติดต่อและหมายเลขโทรศัพท์ของบุคคลนั้น ศาลอาจมอบหมายให้เจ้า พนักงานคดีติดต่อไปยังบุคคลดังกล่าวเพื่อให้มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย หากไม่สามารถดำเนินการ ได้หรือบุคคลนั้นไม่ยอมรับเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือการกระทำเช่นนั้นจะทำให้คดีเนิ่นช้าเสียหาย ให้เจ้า พนักงานคดีหรือผู้ประนีประนอมประจำศาลดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป”

ข้อ 15 “ในการไกล่เกลี่ย ให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยพยายามช่วยเหลือให้คู่ความบรรลุถึง ข้อตกลงร่วมกัน และให้นำระเบียบหรือข้อกำหนดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้บังคับโดย

อนุโลม”

ข้อ 16 “ในกรณีที่คุณ้ความตกลงกันได้ ซึ่งจะต้องมีการถอนฟ้องหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแนะนำและช่วยเหลือผู้ความในการจัดทำคำร้อง คำแถลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความที่จำเป็นแล้วทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็วแต่ถ้ายังไม่สามารถตกลงกันได้และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเห็นควรเลื่อนการนัดพิจารณา ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไป กรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาได้ไม่เกินสามครั้งครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน เว้นแต่ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ ศาลอาจมีคำสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาออกไปได้ตามที่เห็นสมควร โดยต้องระบุพฤติการณ์พิเศษดังกล่าวไว้”

ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

(ก) ผู้มีอำนาจไกล่เกลี่ยได้แก่

- 1) ศาล
- 2) เจ้าพนักงานคดี ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 14 วรรคหนึ่ง
- 3) ผู้ประนีประนอมประจำศาลที่ศาลแต่งตั้ง ให้ทำการไกล่เกลี่ยแทนเจ้าพนักงานคดีตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 14 วรรคหนึ่ง
- 4) บุคคลที่คุณ้ความตกลงกัน ซึ่งเกิดจากความสมัครใจของคุณ้ความทั้งสองฝ่ายตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 14 วรรคสอง”

(ข) วิธีการไกล่เกลี่ย

กรณีศาลเป็นผู้ทำการไกล่เกลี่ยด้วยตนเองเมื่อศาลออกนั่งพิจารณาในวันนัดพิจารณา ศาลสามารถทำการไกล่เกลี่ยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 19¹⁶และมาตรา 20¹⁷ได้เลย หากศาลไม่ได้ทำการไกล่เกลี่ยด้วยตนเองในวันนัดพิจารณาเมื่อคุณ้ความมาพร้อมกันแล้ว เจ้าพนักงานคดีหรือผู้ประนีประนอมประจำศาลที่ศาลแต่งตั้งหรือบุคคลที่คุณ้ความตกลงกัน จะทำการ

¹⁶ มาตรา 19 ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คุณ้ความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคุณ้ความนั้น ๆ จะได้มีทนายความว่าต่างแยกต่างอยู่แล้วก็ตาม อนึ่งถ้าศาลเห็นว่าการที่คุณ้ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้ ก็ให้ศาลสั่งให้คุณ้ความมาศาลด้วยตนเอง

¹⁷ มาตรา 20 ไม่ว่าจะพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คุณ้ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น

ใกล้เคียงโดยให้คู่ความได้เจรจาตกลงกันก่อนศาลออกนั่งพิจารณาคำให้การ (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคพ.ศ. 2551 มาตรา 25 วรรคหนึ่งและข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯข้อ 14 วรรคหนึ่ง) การใกล้เคียงโดยผู้ทำการใกล้เคียงจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความแต่คู่ความอาจร้องขอต่อผู้ใกล้เคียงหรือผู้ใกล้เคียงเห็นสมควรผู้ใกล้เคียงจะสั่งให้ดำเนินการใกล้เคียงเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าคู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้(พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคพ.ศ. 2551 มาตรา 25 วรรคหนึ่ง)

(ค) ผลของการใกล้เคียง

1) กรณีที่ศาลทำการใกล้เคียงเอง ถ้าคู่ความสามารถตกลงกันได้และ โจทก์ประสงค์จะถอนฟ้อง ในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การเป็นหนังสือไว้ต่อศาลแล้ว หากโจทก์ประสงค์จะถอนฟ้องคดี โจทก์ต้องยื่นคำร้องขอถอนฟ้องต่อศาล (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 175¹⁸) กรณีที่คู่ความประสงค์จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อให้ศาลพิพากษาตามยอม (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 138¹⁹) โดยไม่ถอนฟ้องคู่ความต้องทำสัญญาประนีประนอมยอมความตามแบบพิมพ์ของศาล หรือศาลจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้คู่ความก็ได้ แล้วศาลจึงมีคำพิพากษาตามยอม กรณีที่คู่ความไม่สามารถตกลงกันได้ศาลต้องสอบคำให้การจำเลยและ

¹⁸ มาตรา 175 ก่อนจำเลยยื่นคำให้การ โจทก์อาจถอนคำฟ้องได้โดยยื่นคำบอกกล่าวเป็นหนังสือต่อศาลภายหลังจำเลยยื่นคำให้การแล้ว โจทก์อาจยื่นคำขอ โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นเพื่ออนุญาตให้โจทก์ถอนคำฟ้องได้ ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตหรืออนุญาตภายในเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่

(1) ห้ามไม่ให้ศาลให้อุญาต โดยมีได้ฟังจำเลยหรือผู้ร้องสอด ถ้าหากมีก่อน

(2) ในกรณีที่โจทก์ถอนคำฟ้อง เนื่องจากมีข้อตกลงหรือประนีประนอมยอมความกับจำเลย ให้ศาลอนุญาตไปตามคำขอนั้น

¹⁹ มาตรา 138 ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้น ไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยุติการพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น

ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาเช่นว่านี้ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

(1) เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล

(2) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของประชาชน

(3) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ

ถ้าคู่ความตกลงกันเพียงแต่ให้เสนอกติต่ออนุญาโตตุลาการ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับ

ดำเนินคดีต่อไป

2) ในกรณีการไต่ถามโดยบุคคลอื่นที่มีชื่อเสียง การไต่ถามกระทำโดยเจ้าพนักงานคดีหรือผู้ประนีประนอมประจำศาลที่ศาลแต่งตั้งหรือบุคคลที่คู่ความตกลงกัน กรณีโจทก์ประสงค์จะถอนฟ้องหรือประนีประนอมยอมความกันได้ให้บุคคลดังกล่าวแนะนำและช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำร้องขอถอนฟ้อง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้องและตั้งจำหน่ายคดีจากสารบบความหรือมีคำพิพากษาตามยอม กรณีคู่ความยังไม่สามารถตกลงกันได้และผู้ไต่ถามข้างต้นเห็นควรเลื่อนการนัดพิจารณาออกไปบุคคลดังกล่าวต้องทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไปกรณี เช่นว่าศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาได้ไม่เกิน 3 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 7 วัน เว้นแต่กรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษศาลอาจมีคำสั่งเรื่องการนัดพิจารณาออกไปได้ตามที่เห็นสมควร โดยต้องระบุพฤติการณ์พิเศษดังกล่าวไว้ (ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 16) หากคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้และบุคคลดังกล่าวไม่เห็นควรเลื่อนการนัดพิจารณาบุคคลนั้นต้องทำรายงานให้ศาลทราบและศาลต้องทำการสอบคำให้การจำเลยและดำเนินคดีต่อไป

2. การให้การ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคม.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 26 ไว้ว่า

มาตรา 26 “ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การของจำเลยโดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยแก้ไขคำให้การในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้มีการบันทึกคำให้การนั้นและให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าจำเลยไม่ให้การตามวรรคหนึ่ง และไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ขยายระยะเวลายื่นคำให้การให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ”

กรณีที่คู่ความไม่อาจตกลงกันได้ หรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ถ้าจำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การเป็นหนังสือก่อนวันนัดพิจารณาศาลต้องดำเนินการสอบคำให้การของจำเลยและหากจำเลยประสงค์จะให้การเป็นหนังสือจำเลยต้องยื่นคำให้การตามแบบพิมพ์ ผบ.3 หรือจำเลยจะให้การด้วยวาจาก็ได้ หากจำเลยประสงค์จะให้การด้วยวาจาศาลต้องจัดให้เจ้าพนักงานคดีทำคำให้การด้วยวาจาโดยบันทึกไว้ในแบบพิมพ์ ผบ.3 และให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ และการ

ให้การด้วยวาจาจะต้องทำในวันนัดพิจารณาเท่านั้น²⁰

นอกจากจำเลยมีสิทธิให้การต่อสู้คดีแล้วหากจำเลยประสงค์ที่จะบังคับให้โจทก์ชำระหนี้แก่จำเลยและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำฟ้องเดิมพอที่จะร่วมพิจารณาเข้าด้วยกันได้ และจำเลยจะฟ้องแย้งเข้ามาในคำให้การแล้ว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 177 วรรคสาม²¹)

การฟ้องแย้ง กระทำโดยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะฟ้องแย้งเข้ามาในคำให้การด้วยวาจาก็ได้ศาลชั้นต้นต้องตั้งรับฟ้องแย้งและให้จำเลยทำคำให้การแก้ฟ้องแย้งต่อไป (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6541/2547²²) กรณีที่มีการเลื่อนวันนัดพิจารณาออกไปจำเลยมีสิทธิให้การในวันนัดพิจารณาที่เลื่อนมานั้นก็ได้ (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4156/2543²³) เพราะหากมีการเลื่อนวันนัดพิจารณาออกไปวันนัดพิจารณาที่นัดไว้เดิมย่อมไม่ใช่วันนัดพิจารณาหากจำเลยไม่ยื่นคำให้การในวันดังกล่าวจะถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การไม่ได้ และเมื่อจำเลยได้ยื่นคำให้การไว้แล้วการแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การต้องทำเป็นคำร้องจะกระทำด้วยวาจาไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2444/2542²⁴)

²⁰ คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, เฟื่องอ้วน, น. 125.

²¹ มาตรา 177 วรรคสาม จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้ แต่ถ้าฟ้องแย้งนั้นเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมแล้ว ให้ศาลสั่งให้จำเลยฟ้องเป็นคดีต่างหาก

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6541/2547 ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้พิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากอย่างคดีมโนสาร่าซึ่งกฎหมายให้ศาลดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่ชักช้า แต่ต้องมีให้เป็นการเสียหายแก่การต่อสู้คดีตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 196 เมื่อปรากฏว่าจำเลยมาศาลในวันที่กำหนดไว้ในหมายเรียกและยื่นคำให้การเป็นหนังสือพร้อมกับฟ้องแย้งมาในคำให้การด้วย ศาลชั้นต้นชอบที่จะตรวจดูคำให้การและฟ้องแย้งนั้น แล้วสั่งให้รับไว้หรือคืนไปหรือสั่งไม่รับตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคสี่ เสียก่อน หากศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฟ้องแย้งและยังคงให้ดำเนินการพิจารณาอย่างคดีมโนสาร่าต่อไป ศาลชั้นต้นก็ต้องสอบถามคำให้การของโจทก์ทั้งสองก่อนว่าโจทก์ทั้งสองจะยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้งเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาหรือไม่ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 วรรคสาม

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4156/2543 ศาลชั้นต้นสั่งรับคำฟ้องคดีนี้เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 196 วรรคสอง (เดิม) ประกอบมาตรา 193 วรรคหนึ่ง วรรคสอง วรรคสามและวรรคสี่ (เดิม) บัญญัติถึงกรณีที่จะถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การนั้น คือ กรณีที่จำเลยมาศาลตามวันที่กำหนดในหมายเรียกแต่ไม่ยอมให้การโดยศาลไม่ต้องมีคำสั่งว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การแต่ประการใด แต่คดีนี้ในวันนัดแก้ไขข้อหาและนัดสืบพยานโจทก์ดังกล่าว ทนายจำเลยได้มอบฉันทะให้เสมียนทนายมายื่นคำร้องขอเลื่อนคดีและศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้เลื่อนคดีแล้วถือได้ว่าเป็นการเลื่อนทั้งคดีซึ่งหมายถึงการให้การแก้ข้อหาและสืบพยานโจทก์ด้วย

²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2444/2542 แม้ศาลชั้นต้นจะดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นคดีมโนสาร่าและยังไม่เปลี่ยนแปลงคำสั่งขณะจำเลยยื่นคำร้องแต่จำเลยยื่นคำให้การเป็นหนังสือไว้แล้วก่อนหน้านั้นเมื่อไม่มีบทบัญญัติ

จำเลยจะไม่ให้การต่อสู้คดีเลยก็ได้ถ้าจำเลยไม่ให้การถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 26 วรรคสอง ซึ่งรวมถึงจำเลยที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือไว้แล้ว ล่วงหน้า ต่อมาจำเลยขอถอนคำให้การก็ถือได้ว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การเช่นกัน

3. การสืบพยาน

กรณีที่คู่ความไม่อาจตกลงยินยอมกันได้และศาลได้ถามคำให้การจำเลยแล้วกระบวนการพิจารณาต่อไปที่ศาลต้องทำคือการสืบพยาน อันเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อใช้ในการพิพากษาคดี การสืบพยานในวันนัดพิจารณานั้น เป็นการสืบพยานทั้งพยานโจทก์และพยานจำเลย การสืบพยานจะต้องทำในกรณีที่จำเลยให้การไว้และคำให้การนั้นก่อให้เกิดประเด็นข้อพิพาทเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐาน หรือในกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การในบางกรณีอาจมีการสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 198 ทวิ²⁵ ได้เช่นกัน หากคดีนั้นศาลเห็นว่าสามารถวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีโดยข้อกฎหมายเสร็จไปได้โดยเห็นว่ามีไม่ต้องทำการสืบพยานศาลจะสั่งสืบพยานเสียก็ได้ กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานศาลต้องสอบถามคู่ความฝ่ายที่จะนำพยานเข้าสืบว่าประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดบ้างแล้วบันทึกไว้หรือสั่งให้คู่ความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้และให้ศาลแจ้งประเด็นข้อพิพาทให้คู่ความทราบก่อนการสืบพยาน โดยศาลจะกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานมาสืบก่อนหรือหลังก็ได้ และให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควรรวมทั้ง

กฎหมายกำหนดโดยเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะ 2 หมวดที่ 1 ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนา จึงต้องนำบทบัญญัติในคดีสามัญมาใช้บังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 195 คือการแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 179(3), 180 เมื่อคำร้องขอแก้ไข เพิ่มเติมคำให้การของจำเลยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ แห่งกฎหมายดังกล่าว โดยยื่นในวันเดียวกันกับวันสืบพยาน โจทก์ทั้งไม่ปรากฏเหตุที่ไม่อาจยื่นคำร้องได้ก่อน หรือเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือผิดพลาดเล็กน้อย คำสั่ง ศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตและยกคำร้องจึงชอบแล้ว

²⁵ มาตรา 198 ทวิ ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การมิได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมายในการนี้ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพังซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจสืบพยานเกี่ยวกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นว่าจำเป็นก็ได้แต่ในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัวหรือคดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ ให้ศาลสืบพยานหลักฐาน โจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลก็ได้ ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานในการสืบพยานเองไม่ว่า จะเป็นพยานของกลุ่มความฝ่ายใดหรือพยานที่ศาลเรียกมาเอง และคู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และศาลจะต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้ำวล่วงเสียได้ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนคดีได้ครั้งละไม่เกิน 15 วัน

ในการสืบพยานศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสคู่ความตามสมควรในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวโดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลขอให้มาให้ความเห็น มีสิทธิได้รับค่าป่วยการค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักได้ เมื่อได้สืบพยานหลักฐานตามที่จำเป็นเสร็จแล้วให้ถือว่า การพิจารณาเป็นอันสิ้นสุดแต่ตราบ ใดที่ยังมิได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งหากศาลเห็นว่าเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไปได้รวมถึงการเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วยก็ได้โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ และเมื่อศาลดำเนินการสืบพยานแล้วเสร็จ ศาลต้องมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว

3.1.4.9 การพิจารณาโดยขาดนัด

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคพ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 27 ว่า

มาตรา 27 “เมื่อโจทก์ได้ทราบคำสั่งให้มาศาลตามมาตรา 24 แล้วไม่มาในวันนัดพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี ไม่ว่าจำเลยจะมาศาลหรือไม่ ให้ถือว่าโจทก์ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกเสียจากสารบบความ เว้นแต่ตามพฤติการณ์แห่งคดีศาลจะเห็นสมควรให้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไปฝ่ายเดียว โดยให้ถือว่าโจทก์ขาดนัดพิจารณา

เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้มาศาลตามมาตรา 24 แล้วไม่มาในวันนัดพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี ถ้าจำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การไว้ ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การแต่เพียงอย่างเดียว แต่ถ้าจำเลยได้ยื่นคำให้การไว้ก่อนหรือในวันนัดดังกล่าว ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา”

ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าวแบ่งได้สองกรณีดังนี้

- (1) กรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

ในวันพิจารณาที่จำเลยต้องมาศาลเพื่อให้การต่อสู้คดีโดยยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคพ.ศ. 2551 มาตรา 24 และมาตรา 26) หากในวันดังกล่าวจำเลยไม่ยื่นคำให้การศาลต้องถามจำเลยว่าจะให้การหรือไม่ถ้าจำเลยไม่ตั้งใจให้การต่อสู้คดีย่อมถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การตามมาตรา 26 วรรคสองและสามต้องมีคำพิพากษา โดยนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 198 ทวิมาบังคับใช้โดยอนุโลม โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องยื่นคำขอให้ศาลมีคำพิพากษาชี้ขาดให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีโดยขาดนัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 198²⁶ อย่างคดีแพ่งสามัญทั่วไป ศาลสามารถชี้ขาดตัดสินคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การได้เลย กล่าวคือ ถ้าคดีผู้บริ โภคนั้นมิใช่คดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ศาลสามารถชี้ขาดตัดสินคดีได้โดยไม่ต้องสืบพยานหรือศาลจะดำเนินการสืบพยานเกี่ยวข้องกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นจำเป็นก็ได้ แต่หากเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ศาลต้องให้โจทก์สืบพยานตามมาตรา 198 ทวิวรรคสองหรือกรณีที่ต้องกำหนดจำนวนเงินตามคำขอของ โจทก์เป็นหนี้ที่กำหนดจำนวนได้แน่นอน จะสั่งให้โจทก์ส่งพยานเอกสารแทนการสืบพยานก็ได้ แต่หากเป็นหนี้ที่ไม่อาจกำหนดจำนวนได้แน่นอนศาลต้องสืบพยานโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 198 ทวิวรรคสาม²⁷

จำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาให้แพ้คดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การตามมาตรา 198 ทวิ ย่อมมี

²⁶ มาตรา 198 ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ให้โจทก์มีคำขอต่อศาลภายในสิบห้าวันนับแต่ระยะเวลาที่กำหนดให้จำเลยยื่นคำให้การได้สิ้นสุดลง เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีโดยขาดนัด

ถ้าโจทก์ไม่ยื่นคำขอต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ

ถ้าโจทก์ยื่นคำขอต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดไปตามมาตรา 198 ทวิ แต่ถ้าศาลมีเหตุสงสัยว่าจำเลยจะไม่ทราบหมายเรียกให้ยื่นคำให้การ ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้มีการส่งหมายเรียกใหม่ โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทนและจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่เห็นสมควรเพื่อให้จำเลยได้ทราบหมายเรียกนั้นก็ไ้

²⁷ มาตรา 198 ทวิ วรรคสาม ในการกำหนดจำนวนเงินตามคำขอบังคับของโจทก์ ให้ศาลปฏิบัติดังนี้

(1) ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินจำนวนแน่นอนให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์ส่งพยานเอกสารตามที่ศาลเห็นว่าจำเป็นแทนการสืบพยาน

(2) ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินอันไม่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอนให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น

สิทธิยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 199 ตรี²⁸ได้

(2) กรณีคู่ความไม่มาศาลในวันนัดพิจารณา

การไม่มาศาลของคู่ความแบ่งได้ ดังนี้คือ

(ก) คู่ความทั้งสองฝ่ายขาดนัดพิจารณา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 201 บัญญัติไว้ว่า มาตรา 201 “ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายขาดนัดพิจารณา ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ”

ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ และห้ามมิให้โจทก์อุทธรณ์คำสั่งจำหน่ายคดีดังกล่าวแต่ไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะเสนอคำฟ้องของตนใหม่ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 203²⁹)

(ข) โจทก์ขาดนัดพิจารณา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 202 ว่า มาตรา 202 “ถ้าโจทก์ขาดนัดพิจารณา ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความเว้นแต่จำเลยจะได้แจ้งต่อศาลในวันสืบพยานขอให้ดำเนินการพิจารณาต่อไปก็ให้ศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไปฝ่ายเดียว”

กล่าวคือ ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ เว้นแต่จำเลยจะแจ้งต่อศาลในวันดังกล่าวขอให้ดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปก็ให้ศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีไปฝ่ายเดียว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 202) และห้ามมิให้โจทก์อุทธรณ์คำสั่งจำหน่ายคดีดังกล่าวแต่ไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะเสนอคำฟ้องของตนใหม่ภายในกำหนดอายุความ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 203) การที่โจทก์จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้นั้นจะต้องมีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียวเป็นสำคัญเมื่อโจทก์ขาดนัดพิจารณาและศาลจำหน่ายคดีเสร็จสิ้นไปแล้วไม่มีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว ทั้งบทบัญญัติมาตรา 203 ก็ให้สิทธิแก่โจทก์ที่จะฟ้องคดีใหม่ประการเดียวเท่านั้น โจทก์จึงไม่มีสิทธิขอพิจารณาคดีใหม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1645/2549³⁰)

²⁸ มาตรา 199 ตรี จำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้แพ้คดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การ ถ้ามิได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น จำเลยนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เว้นแต่

(1) ศาลเคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่มาครั้งหนึ่งแล้ว

(2) คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย

²⁹ มาตรา 203 ห้ามมิให้โจทก์อุทธรณ์คำสั่งจำหน่ายคดีตามมาตรา 201 และมาตรา 202 แต่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยอายุความ คำสั่งเช่นว่านี้ไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะเสนอคำฟ้องของตนใหม่

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1645/2549 โจทก์ไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานและไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

(ค) จำเลยขาดนัดพิจารณา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 204 บัญญัติไว้ว่า มาตรา 204 “ถ้าจำเลยขาดนัดพิจารณา ให้ศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไปฝ่ายเดียว”

กรณีจำเลยขาดนัดพิจารณา กล่าวคือเมื่อจำเลยไม่มาศาลในวันพิจารณาและไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดีถือว่าจำเลยขาดนัดพิจารณาและศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีไปฝ่ายเดียว

(3) การพิจารณาคดีฝ่ายเดียว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 206 วรรคหนึ่งและวรรคสอง บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 206 วรรคหนึ่งและวรรคสอง “คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะร้องต่อศาลให้วินิจฉัยชี้ขาดคดีให้ตนเป็นฝ่ายชนะโดยอาศัยเหตุแต่เพียงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณานั้นหาได้ไม่ ให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้คู่ความที่มาศาลเป็นฝ่ายชนะต่อเมื่อศาลเห็นว่าข้ออ้างของคู่ความเช่นว่านี้มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ในการนี้ ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพัง ซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ให้นำบทบัญญัติมาตรา 198 ทวิ วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับแก่คดีของคู่ความฝ่ายที่มาศาลโดยอนุโลม”

การพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดี กรณีขาดนัดพิจารณานั้นโดยหลักศาลจะพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีไปโดยไม่สืบพยานไม่ได้ต้องพิจารณาประเด็นแห่งคดีและภาระการพิสูจน์ในคดีนั้นก่อนว่าเป็นอย่างไรแล้วจึงพิจารณาและตัดสินคดีไปตามรูปคดี กล่าวคือหากภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่มาศาลก็ต้องให้คู่ความฝ่ายที่มาศาลนั้นนำพยานเข้าสืบ แต่หากภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่ไม่มาศาลศาล จะมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่มาศาลชนะคดีได้โดยไม่ต้องสืบพยาน โดยสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

(ก) กรณีโจทก์ขาดนัดพิจารณาและ โจทก์มีภาระการพิสูจน์ กรณีนี้ศาลไม่ต้องสืบพยาน

ให้เลื่อนคดี ถือว่าโจทก์ขาดนัดพิจารณาตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 200 วรรคหนึ่ง เมื่อจำเลยแถลงไม่ติดใจที่จะดำเนินคดีต่อไป ศาลชั้นต้นต้องมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความตามมาตรา 202 กรณีเช่นนี้แม้มาตรา 203 มิได้บัญญัติห้ามมิให้โจทก์มีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ แต่การที่โจทก์จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้จะต้องมีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียวเป็นสำคัญ เมื่อโจทก์ขาดนัดพิจารณา ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเสร็จสิ้นไปแล้ว จึงไม่มีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียวอันจะทำให้โจทก์มีสิทธิที่จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ สิทธิของโจทก์มีอยู่ทางเดียวคือต้องฟ้องคดีใหม่ภายในอายุความตามมาตรา 203 เท่านั้น

ฝ่ายจำเลยและสามารถพิพากษายกฟ้องได้ทันทีเพราะถือเสมือนว่าโจทก์ไม่มีพยานเข้าสืบให้ศาลฟัง ให้ได้ข้อเท็จจริงตามฟ้อง

(ข) กรณีโจทก์ขาดนัดพิจารณาและภาระการพิสูจน์ตกแก่จำเลย ในกรณีนี้จำเลยต้องนำพยานเข้าสืบตามข้อต่อสู้ของคน

(ค) กรณีจำเลยขาดนัดพิจารณาแต่ภาระการพิสูจน์ตกแก่โจทก์ กรณีนี้โจทก์ยังต้องนำพยานเข้าสืบเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงตามฟ้อง

(ง) จำเลยขาดนัดพิจารณาและจำเลยมีภาระการพิสูจน์หรือกรณีนี้ไม่ต้องสืบพยานฝ่ายโจทก์ศาลสามารถพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีได้ทันทีเพราะจำเลยไม่มีพยานหลักฐานมาสืบให้ฟังได้ตามข้อต่อสู้ของคน

การพิจารณาคดีฝ่ายเดียวนั้นศาลอาจสืบพยานหลักฐานของ คู่ความฝ่ายที่มาศาลอันเกี่ยวกับข้ออ้างหรือข้อต่อสู้หรือรับฟังพยานหลักฐานอื่น ไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นจำเป็นก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 198 ทวิวรรคสองและวรรคสาม)

และในกรณีคำขอบังคับของ โจทก์ที่เกี่ยวกับจำนวนเงินแยกพิจารณาดังนี้

(ก) กรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินจำนวนแน่นอนให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์ส่งพยานเอกสารตามที่ศาลเห็นว่าจำเป็นแทนการสืบพยาน

(ข) กรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินอันไม่อาจกำหนดจำนวนได้ โดยแน่นอนให้ศาลสืบพยานหลักฐาน โจทก์ไปฝ่ายเดียวและศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบเองได้ตามที่เห็นว่าจำเป็น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 198 ทวิวรรคสาม)

3.1.4.10 คำพิพากษาและคำสั่งชี้ขาดคดี

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค ให้อำนาจศาลซึ่งพิจารณาคดีผู้บริ โภคมากกว่าวิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไป ดังต่อไปนี้

(1) อำนาจศาลที่จะพิพากษาคดีเกินกว่าคำขอบังคับของโจทก์

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 39 ว่า

มาตรา 39“ในคดีที่ผู้บริ โภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคเป็น โจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับให้เหมาะสมได้แม้จะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม แต่ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมาว่ากล่าวกันแล้วโดยชอบ”

ศาลจะพิพากษาเกินคำขอตามมาตรานี้ได้เฉพาะในคดีที่ผู้บริ โภคเป็น โจทก์เท่านั้น บทบัญญัติในมาตรานี้ไม่ใช่บังคับในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ โดยผู้บริ โภคจะเป็นโจทก์ผู้ เริ่มคดีหรือเป็นจำเลยที่ฟ้องแย้งผู้ประกอบธุรกิจก็ได้ และในกรณีที่ผู้บริ โภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดี แทนผู้บริ โภคเป็นโจทก์ศาลจะพิพากษาเกินคำขอ ได้นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความใน คดีได้ยกขึ้นมาว่ากล่าวกันมาแล้วโดยชอบและปัญหาดังกล่าวต้องไม่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อ กฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยความสงบและเรียบร้อยของประชาชนและเฉพาะกรณีดังต่อไปนี้

(ก) จำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้อง และ

(ข) วิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง

(2) อำนาจศาลในการกล่าวสงวนสิทธิ์ที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งไว้ในคำพิพากษา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 40 ว่า

มาตรา 40 “ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยและในเวลา

ที่พิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แม้ว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด ศาลอาจกล่าวในคำ พิพากษาหรือคำสั่งว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิ์ที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกภายในระยะเวลาที่ ศาลกำหนด ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่ก่อนการแก้ไขต้องให้ โอกาสคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้าน”

ศาลมีคำสั่งสงวนสิทธิ์ที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งในภายหลังนั้น เฉพาะในกรณีที่ ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกายสุขภาพหรืออนามัยเท่านั้น ไม่รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชีวิต เสรีภาพชื่อเสียงหรือทรัพย์สิน และในการสงวนสิทธิ์ของศาลนั้นเฉพาะในกรณีที่เวลาพิพากษาคดี นั้นเป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ชัดว่าความเสียหายนั้นแท้จริงมีเพียงใด และจะต้องกล่าวไว้ในคำ พิพากษาขณะที่พิพากษาคดี ศาลต้องกำหนดระยะเวลา ตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่เกิน 10 ปีนับแต่ วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ในกรณีที่มีการแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลต้องให้โอกาส คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านก่อนแต่ ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการขานัด และให้ ศาลมีอำนาจทำการไต่สวนได้ตามที่เห็นสมควรก่อนออกคำสั่งแก้ไขนั้น การแก้ไขคำพิพากษตาม มาตรานี้แก้ไขได้เฉพาะค่าเสียหายไม่ว่าจะ ในทางเพิ่มหรือลดจะแก้ไขอย่างอื่นไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 975/2495 ปราบกฐระหว่างพิจารณาว่าอาการป่วยของโจทก์ยังไม่หาย ยังไม่เป็นการแน่นอนลงไปทีเดียวว่าโจทก์จะพิการต่อไปจนตลอดชีวิตหรืออาจหายได้ศาลย่อมมี อำนาจสงวนสิทธิ์ไว้ในคำพิพากษาที่จะแก้ไขคำพิพากษาในเรื่องกำหนดค่าเสียหายไว้ภายในสองปี การแก้ไขคำพิพากษานี้ สามารถแก้ไขเวลาใดหรือแก้ไขจำนวนกี่ครั้งก็ได้แต่ต้องกระทำภายใน

กำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาเท่านั้น

(3) อำนาจอศาลในการพิพากษาบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคร

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 41 ว่า

มาตรา 41 “ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้า หากศาลเชื่อว่าความชำรุดบกพร่องดังกล่าวมีอยู่ในขณะส่งมอบสินค้านั้นและไม่อาจแก้ไขให้กลับคืนสภาพที่ใช้งานได้ตามปกติหรือถึงแม้จะแก้ไขแล้วแต่หากนำไปใช้บริโภคแล้วอาจเกิดอันตรายแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคที่ใช้สินค้านั้น ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงลักษณะของสินค้าที่อาจเปลี่ยนแปลงทดแทนกันได้ พฤติการณ์ของผู้ประกอบธุรกิจ ตลอดจนความสุจริตของผู้บริโภคประกอบด้วย และหากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการใช้สินค้าหรือได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สินค้านั้น ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้บริโภคชดเชยค่าใช้ทรัพย์สินหรือค่าเสียหาย แล้วแต่กรณี ให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจนั้นได้ตามที่เห็นสมควร

การฟ้องคดีตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ถูกฟ้องมิใช่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าสินค้านั้น ให้ศาลมีคำสั่งเรียกผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าดังกล่าวเข้ามาในคดีตามมาตรา 57 (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและมีอำนาจพิพากษาให้บุคคลดังกล่าวร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่ผู้ประกอบธุรกิจตามวรรคหนึ่งมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย”

อำนาจของศาลที่จะพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ตามมาตรา 41 นั้น ใช้บังคับเฉพาะ กรณีที่ฝ่ายผู้บริโภคเป็นโจทก์ หรือเป็นจำเลยที่ฟ้องแย้ง ขอให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าเท่านั้น และศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นเหตุให้สินค้านั้นเสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาาร่วมรับผิดชอบกับผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้

(4) ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายในเชิงลงโทษ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. มาตรา 42 บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 42 “ถ้าการกระทำที่ถูกร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่อ

อย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริ โภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความ รับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษา ให้ผู้ประกอบการธุรกิจชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริ โภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจจ่าย ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริ โภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการ ธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจ การที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้บรรเทาความเสียหาย ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริ โภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกิน สองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่ เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่ แท้จริงที่ศาลกำหนด”

การให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจ จ่ายค่าเสียหายในเชิงลง โทษ (Punitive Damanges) เพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงได้นั้น เพื่อป้องปรามมิให้ผู้ประกอบการธุรกิจดำเนิน ธุรกิจในลักษณะเอาไรด์เอาเปรียบผู้บริ โภคมากเกินไป และเพื่อปกป้องผู้บริ โภคโดยส่วนรวมไม่ให้ ได้รับความเสียหายจากการบริ โภคสินค้าและบริการจากผู้ประกอบการธุรกิจที่มีได้กระทำโดยสุจริต หรือคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรมอันเป็นคุณธรรมและ จริยธรรมที่ผู้ประกอบการธุรกิจต้องปฏิบัติตาม ค่าเสียหายในเชิงลงโทษเป็นค่าเสียหายที่กำหนดให้ผู้ ละเมิดต้องใช้แก่ผู้เสียหายเพื่อตอบแทนความรุนแรงแห่งพฤติการณ์ของการกระทำละเมิด โดยมี วัตถุประสงค์ที่จะลงโทษผู้ละเมิดที่มีพฤติการณ์จงใจไม่นำพาต่อกฎหมายและสิทธิของผู้อื่น ค่าเสียหายในเชิงลงโทษนี้ศาลจะพิจารณากำหนดเองตามความเหมาะสมโดยคำนึงถึงลักษณะความเสียหายที่ผู้บริ โภคได้รับผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับสถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ ธุรกิจและการที่ผู้ประกอบการธุรกิจ ได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริ โภคตลอดจนการที่ ผู้บริ โภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายนั้นด้วย และจำนวนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่ กำหนดนั้นต้องไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงแต่หากค่าเสียหายที่แท้จริงตามที่ศาลกำหนด ไว้เป็นจำนวนเล็กน้อยไม่เกิน 50,000 บาทศาลก็มีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกิน 5 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง การที่ศาลจะสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ต้องเป็น กรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเจตนาเอาเปรียบผู้บริ โภคโดยไม่เป็นธรรมและจงใจให้ผู้บริ โภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น หากผู้ประกอบการธุรกิจกระทำโดยประมาทเลินเล่อ

โดยธรรมศาลาจะพิพากษาให้ชำระค่าเสียหายในเชิงลงโทษไม่ได้

3.1.4.11 ผลแห่งคดี และการบังคับตามคำพิพากษา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคพ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 30 ว่า

มาตรา 30“ถ้าภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีผู้บริ โภคแล้ว ปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริ โภคอีก โดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกับคดีก่อน และศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อน โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นยังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความที่เสียเปรียบต่อผู้คดี ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองหรืออนุญาตให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้”

ในกรณีที่มีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริ โภค โดยข้อเท็จจริงที่พิพาทอย่างเดียวกัน ศาลอาจใช้ข้อเท็จจริงในคดีก่อนมาพิจารณาพิพากษาสำหรับคดีใหม่ที่พิพาทกัน โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานของคู่ความในคดีหลังก็ได้

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคพ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 64 ว่า

มาตรา 64“ในการบังคับคดี หากการออกคำบังคับไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก่อนมีการออกหมายบังคับคดีจะทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับความเสียหายและหากเน้นเข้าไปจะไม่อาจบังคับคดีได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดีไปทันทีโดยไม่ต้องออกคำบังคับก่อนก็ได้”

การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีผู้บริ โภคเป็น ไปด้วยความรวดเร็ว กล่าวคือในการบังคับคดีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายบังคับคดีไปทันทีโดยไม่ต้องออกคำบังคับก่อนดังเช่น ในคดีแพ่งสามัญทั่วไป หากการออกคำบังคับคดีจะทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับความเสียหาย และหากเน้นเข้าไปจะไม่อาจบังคับคดีกับฝ่ายแพคดีได้ เช่นลูกหนี้อาจจะโอนทรัพย์สินของตนให้บุคคลอื่น หรือยกย้ายถ่ายเททรัพย์สิน

การบังคับคดีตามมาตรา 64 นี้ไม่จำเป็นว่าคดีจะต้องถึงที่สุด คือ แม้คดียังไม่ถึงที่สุดเช่นศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว แต่คดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์และผู้แพคดีไม่ได้ขอทุเลาการบังคับคดีหรือศาลไม่ได้งดการบังคับคดี หากผู้ชนะคดีแสดงให้ศาลเห็นได้ว่ามีเงื่อนไขตามมาตรา 64 ก็สามารถขอหมายบังคับคดีได้ทันทีเช่นเดียวกันแต่หากกรณีไม่เข้าเงื่อนไขที่ระบุไว้ตามมาตรา 64 การบังคับคดีแก่ คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีต้องเป็นไปตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

3.1.4.12 การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคได้บัญญัติไว้ในมาตรา 46 ว่า

มาตรา 46 “การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริ โภค ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น”

การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นต้องยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง และผู้ที่อุทธรณ์หากเป็นผู้บริ โภคก็ยังคงได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการยื่นฟ้องอุทธรณ์ตามมาตรา 18 แต่ผู้บริ โภคซึ่งอุทธรณ์ก็ยังคงมีหน้าที่ต้องนำเงินมาชำระตามคำพิพากษาหรือหาประกันมาวางไว้ต่อศาลขณะที่ยื่นอุทธรณ์เพราะเงินจำนวนดังกล่าวไม่ใช่ค่าฤชาธรรมเนียมผู้บริ โภคจึงไม่ได้รับการยกเว้นตามมาตรา 18 ส่วนในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจยื่นอุทธรณ์ ผู้ประกอบธุรกิจก็ต้องเสียค่าทำเนียมตามปกติไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด การดำเนินคดีผู้บริ โภคนั้นอยู่บนพื้นฐานที่ว่าคดีผู้บริ โภคต้องเสร็จโดยเร็วจึงมีการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ ฎีกาจากระบบสามศาลเป็นระบบสองศาล กล่าวคือให้สิทธิคู่ความที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริ โภคไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคได้ และให้ถือว่าคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคเป็นที่สุด (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 มาตรา 49 วรรคสอง³¹)

หลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 47 ว่า

มาตรา 47 “ในคดีผู้บริ โภคที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง”

ในคดีผู้บริ โภคห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่ทุนทรัพย์ไม่เกิน 50,000 บาท แต่ไม่ตัดสิทธิคู่ความที่จะยื่นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย และหากเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ เช่นคดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าซึ่งถือว่าเป็นคดีผู้บริ โภคตามมาตรา 3(1) คู่ความสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายได้ อย่างไรก็ตามในคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 47 ผู้

³¹ มาตรา 49 วรรคสอง ภายใต้งบับมาตรา 52 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคให้เป็นที่สุด

อุทธรณ์อาจยื่นคำขออนุญาตให้อุทธรณ์ได้ตาม โดยทำเป็นคำร้องขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ แผนกคดีผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคภายใน 15 วันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมี คำสั่งและคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาต เป็นที่สุด ตามที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคพ.ศ. 2551 มาตรา 48 ว่า “ในกรณีที่ผู้อุทธรณ์เห็นว่าคดีต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 47 ผู้อุทธรณ์อาจยื่น คำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ เมื่อศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์แล้ว เห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้าม ก็ให้ส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดี ผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคเพื่อพิจารณา แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์ ดังกล่าวไม่ต้องห้ามก็ให้มีคำสั่งรับอุทธรณ์นั้น ไว้ดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 47 ผู้ อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภคหรือ ศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งก็ได้ ถ้า คู่ความยื่นคำขอดังกล่าวแล้ว จะอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอของศาลอุทธรณ์แผนกคดี ผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตาม ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา”

3.1.4.13 การยื่นฎีกา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องฎีกาไว้แตกต่างจาก คดีแพ่งสามัญทั่วไปซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 51 ถึง 55 ว่า

มาตรา 51 “คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภคมี คำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาใน ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทหรือในปัญหาข้อกฎหมาย ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดี ผู้บริ โภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภค

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้คู่ความยื่นฎีกาไปพร้อมกับคำร้องนั้นด้วย โดยยื่นต่อ ศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น แล้วให้ศาลชั้นต้นรีบส่งคำร้องพร้อมฎีกาดังกล่าวไป ยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาโดยเร็ว”

มาตรา 52“ศาลฎีกาอาจพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา 51 ได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย”

มาตรา 53“หลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้องตามมาตรา 51 การพิจารณาคำร้อง การตรวจรับฎีกา การแก้ฎีกา ตลอดจนการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกาตามมาตรา 52 ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา”

มาตรา 54“ในคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคไม่ถูกต้องไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ศาลฎีกาจะมีคำวินิจฉัยแต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายและยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้น แล้วมีคำสั่งให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้นแล้วแต่กรณี ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็ได้”

มาตรา 55“ให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีของศาลฎีกาโดยอนุโลม”

คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคมีคำพิพากษาแล้วคู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณานุญาตฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่ทุนทรัพย์พิพาทในชั้นฎีกาเกิน 200,000 บาท หรือ ขออนุญาตฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่งต้องกระทำภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ศาลอุทธรณ์ดังกล่าวอ่านคำพิพากษา ศาลฎีกาอาจอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา 51 ได้ก็ต่อเมื่อเห็นว่าปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งที่สุดของศาลอื่น หรือเมื่อศาลอุทธรณ์วินิจฉัยข้อกฎหมายขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา หรือในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน (ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 40³²) ในกรณีที่ศาลฎีกาเห็นสมควรอนุญาตให้ฎีกาให้มีคำสั่งรับฎีกาและให้ศาล

³² ข้อ 40 การพิจารณาคำร้องขอให้พิจารณานุญาตฎีกาตามข้อ 38 ศาลฎีกามีดุลพินิจที่จะพิจารณานุญาตให้ฎีกา เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาเห็นสมควรวินิจฉัย

ปัญหาสำคัญตามวรรคหนึ่ง เช่น

(1) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น

ชั้นต้นอ่านคำสั่งให้คู่ความฟัง และในกรณีที่ศาลฎีกาไม่อนุญาตให้ฎีกาให้มีคำสั่งยกคำร้องและสั่งไม่รับฎีกาแล้วส่งสำนวนความคืนศาลชั้นต้นเพื่อแจ้งให้คู่ความทราบโดยเร็ว(ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 41³³)

3.1.5 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 6 ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้กระดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริ โภคเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว และเที่ยงธรรม ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดดังกล่าว มีเนื้อความทั้งหมดจำนวน 42 ข้อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีดังนี้

ข้อ 9 ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำฟ้อง

ข้อ 14 ในวันนัดพิจารณาเมื่อคู่ความมาพร้อมกัน ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้เจรจาตกลงกัน เว้นแต่ศาลเห็นสมควรจะแต่งตั้งให้ผู้ประนีประนอมประจำศาลทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแทนก็ได้

ถ้าคู่ความมีความประสงค์ร่วมกันที่จะให้บุคคลใดเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ให้แจ้งต่อเจ้าพนักงานคดีพร้อมสถานที่ติดต่อและหมายเลขโทรศัพท์ของบุคคลนั้น ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีติดต่อไปยังบุคคลดังกล่าวเพื่อให้มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย หากไม่สามารถดำเนินการ

(2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกัน หรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา

(3) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน

³³ ข้อ 41 เมื่อศาลฎีกาเห็นสมควรอนุญาตให้ฎีกา ให้มีคำสั่งรับฎีกาไว้พิจารณาและให้ศาลชั้นต้นอ่านคำสั่งดังกล่าวให้คู่ความฟัง

จำเลยฎีกาอาจยื่นคำแก้ฎีกาต่อศาลชั้นต้น ได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันฟังคำสั่งและภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันที่จำเลยฎีกายื่นคำแก้ฎีกา หรือนับแต่ระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการยื่นคำแก้ฎีกาได้สิ้นสุดลง ให้ศาลชั้นต้นส่งคำแก้ฎีกาไปยังศาลฎีกาหรือแจ้งให้ทราบว่ามีคำแก้ฎีกาเมื่อศาลฎีกาได้รับคำแก้ฎีกาหรือแจ้งความเช่นว่าแล้ว ให้นำคดีลงสารบบความโดยพลัน

ในกรณีที่ศาลฎีกาไม่อนุญาตให้ฎีกา ให้มีคำสั่งยกคำร้องและสั่งไม่รับฎีกาแล้วส่งสำนวนความคืนศาลชั้นต้นเพื่อแจ้งให้คู่ความทราบโดยเร็ว

ได้หรือบุคคลนั้นไม่ยอมรับเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือการกระทำเช่นนั้นจะทำให้คดีเน้นซ้ำเสียหาย ให้เจ้าพนักงานคดีหรือผู้ประนีประนอมประจำศาลดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป

ข้อ 16 ในกรณีที่คู่ความตกลงกันได้ ซึ่งจะต้องมีการถอนฟ้องหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแนะนำและช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำร้อง คำแถลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความที่จำเป็นแล้วทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็วแต่ถ้ายังไม่สามารถตกลงกันได้และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเห็นควรเลื่อนการนัดพิจารณา ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไป กรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาได้ไม่เกินสามครั้งครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน เว้นแต่ในกรณีที่มิพพฤติการณ์พิเศษ ศาลอาจมีคำสั่งเลื่อนการนัดพิจารณาออกไปได้ตามที่เห็นสมควร โดยต้องระบุพฤติการณ์พิเศษดังกล่าวไว้

ข้อ 17 หากคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้และคู่ความฝ่ายใดประสงค์จะยื่นคำให้การหรือบัญชีระบุพยาน ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำให้การหรือบัญชีระบุพยานดังกล่าวให้เรียบร้อยแล้วรีบทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อออกนั่งพิจารณาในวันนั้นหรือวันนัดพิจารณาอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร

การให้ความช่วยเหลือตามวรรคหนึ่ง ให้นำความในข้อ 7 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ 19 ก่อนการสืบพยานให้ศาลแจ้งประเด็นข้อพิพาท ภาระการพิสูจน์ในแต่ละประเด็น และลำดับก่อนหลังในการนำพยานหลักฐานของคู่ความแต่ละฝ่ายเข้าสืบ ให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 เป็นอำนาจของประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนด ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณา พิพากษาคดีผู้บริ โภคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างแท้จริงและรวดเร็วขึ้น

3.2 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในต่างประเทศ

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาดังกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร จะทำการศึกษากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น

3.2.1 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System)

ประเทศอังกฤษเป็นต้นกำเนิดของระบบกฎหมายจารีตประเพณี โดยยึดถือจารีตประเพณีเป็นหลักในการตัดสินคดี เมื่อมีคำพิพากษาก็นำคำพิพากษานั้นมาใช้เป็นกฎหมาย และจะให้อำนาจผู้พิพากษาในการตีความกฎหมาย และลดทอนความสำคัญของกฎหมายลง และจะตีความในลักษณะจำกัดเท่าที่ลายลักษณ์อักษรไว้บัญญัติเท่านั้น ประเทศที่ใช้ระบบนี้ในปัจจุบันนั้น เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย เป็นต้น

3.2.1.1 สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา มีการปกครองแบบสหพันธรัฐ มีรัฐบาลแห่งมลรัฐเป็นผู้ทำหน้าที่ปกครองในระดับรัฐ และมีรัฐบาลกลางทำหน้าที่ปกครองประเทศ แนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีทั้งระดับมลรัฐ และระดับสหพันธรัฐ โดยมีการพัฒนาเกี่ยวกับ “สิทธิ” ของประชาชนเป็นหลักพื้นฐานสำคัญ กล่าวคือ ประชาชนในประเทศจะมีความเข้าใจใน “สิทธิ” ของตนเองแตกต่างจากประเทศในภูมิภาคเอเชียทั้งนี้ เพราะการได้มาซึ่งเอกราชและเสรีภาพของชาวอเมริกายากลำบากส่งผลให้มีการจัดระบบการเมืองและการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองทั้งในระดับมลรัฐและสหพันธรัฐ เพื่อจรรโลงหลักความเสมอภาคและความเป็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวอเมริกาไว้ และเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจการเมือง จนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจ สิทธิของผู้บริโภค จะแสดงออกโดยทางรูปธรรมโดยการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้อง (Active) ให้ผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคแก้ปัญหา

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงเป็นกฎหมายเฉพาะในแต่ละมลรัฐ และมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่หลักการสำคัญไม่ได้แตกต่างกันแต่อย่างใด โดยเฉพาะในแง่ของการกำหนดนโยบายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ดังนั้นระบบการปกครองผู้บริโภคโดยการใช้มาตรการทางกฎหมายจึงมีทั้งในระดับสหพันธรัฐและระดับมลรัฐดังต่อไปนี้

(1) ในระดับสหพันธรัฐ

การคุ้มครองผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกา ควบคุมโดยองค์กรอิสระ ที่เรียกว่า คณะกรรมาธิการว่าด้วยการค้าแห่งสหพันธรัฐ (Federal Trade Commission – FTC) คณะกรรมาธิการดังกล่าวมาจากการแต่งตั้งของประธานาธิบดี และจะต้องได้รับการรับรองจากสภาสูง โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี และคณะกรรมาธิการต้องมาจากสมาชิกพรรคการเมืองต่าง

พรรคกัน และไม่มี ความเกี่ยวข้องกับธุรกิจและการรับจ้างใดๆ โดยประธานาธิบดีมีหน้าที่เลือก ประธานคณะกรรมการการค้า รวมถึงให้มีอำนาจถอดถอนกรรมการออกจากตำแหน่งได้ Federal Trade Commission – FTC จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายคณะกรรมการว่าด้วยการค้าแห่งสหพันธรัฐ (Federal Trade Commission Act 1914) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่เป็นธรรมหรือการหลอกลวง (Unfair or Deceptive Acts or Practices) โดยให้คณะกรรมการมีอำนาจวินิจฉัยสั่งการในการปกครองทั่วๆ ไป เช่น การนับ ชั่ง ตวง วัด ตรวจสอบสินค้า และเก็บ หรือนำ สินค้าในปริมาณที่สมควร เพื่อเป็นตัวอย่างในการพิจารณา ทดสอบ โดยไม่ต้องชำระราคาสินค้า รวมถึงให้มีอำนาจค้น ยึดหรืออายัด³⁴

(2) ในระดับมลรัฐ

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระดับมลรัฐของสหรัฐอเมริกามีรายละเอียดในเรื่องที่ เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในมลรัฐนั้นๆ เป็นการเฉพาะซึ่งกฎหมายให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐ ในการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกันไปแล้วแต่โครงสร้างและมาตรฐานทางกฎหมายของแต่ละมล รัฐที่จะนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค โดยต้องคำนึงถึงลักษณะและการจัดรูปแบบ ขององค์กรว่าองค์กรรูปแบบใดจะเหมาะสมกับกฎหมายที่บัญญัติไว้ รวมถึงการใช้กฎหมายและ โครงสร้างของกฎหมายในการบังคับใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามที่ กฎหมายบัญญัติไว้ สหรัฐอเมริกามีถึง 43 มลรัฐที่ให้อำนาจแก่ อัยการสูงสุด (State Attorney General) แต่เพียงผู้เดียวใน การบังคับ ใช้กฎหมาย ซึ่งบางมลรัฐกำหนดให้อัยการสูงสุด (State Attorney General) ใช้กฎหมาย เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค หรือในบางมลรัฐก็ตั้ง หน่วยงานขึ้นมาเฉพาะเพื่อให้อำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคต่างหากจาก อัยการสูงสุด (State Attorney General)

หลักการสำคัญของการมอบอำนาจให้องค์กรของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้อง ให้องค์กรนั้นมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนทั่วไป (General Investigations) และมีอำนาจในการ ออกหมายเรียกต่างๆ ได้ ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของมลรัฐเทนเนสซี (The Tennessee Consumer Protection Act) ได้กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาใช้กฎหมายได้แก่ The Division of Consumer Affairs และ Tennessee Attorney General's Office

³⁴ นิโรจน์ เจริญประกอบ, การบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลาก ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, ม.ป.ป), น. 22 – 23.

การให้อำนาจรัฐเข้าแทรกแซงความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภค มีความจำเป็นอย่างมาก โดยเห็นได้ชัดว่าผู้บริโภคไม่สามารถอยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือตนเองได้ และถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการได้ตลอดเวลา กฎหมายในแต่ละมลรัฐจึงให้อำนาจแก่รัฐ ซึ่งในสหรัฐอเมริกาในแต่ละมลรัฐ มีคำร้องเรียน กล่าวโทษ ร้องทุกข์ และฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิผู้บริโภคเป็นอย่างมาก การบรรเทาภาระในการดำเนินคดีผู้บริโภคจึงเกิดขึ้น เรียกว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation Mode) ซึ่งในมลรัฐ Illinois ได้จัดตั้งแผนกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้น เพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ตรวจสอบข้อร้องเรียนของผู้บริโภค และหากเห็นว่าผู้ประกอบการมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ก็จะเข้าไปแทรกแซงโดยวิธีการส่งหนังสือ หรือข้อเรียกร้องไปยังผู้ประกอบการ เพื่อให้ชดใช้เยียวยา หรือชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภค โดยหากผู้ประกอบการยินยอมปฏิบัติตามจนเป็นที่พอใจแก่ผู้บริโภคแล้วข้อเรียกร้องดังกล่าวก็เป็นอันระงับไปซึ่งการกระทำดังกล่าวอยู่ในรูปแบบของการตกลงยอมความกันนอกศาล³⁵

ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกานั้น กฎหมายของสหพันธรัฐ (Federal Law) มีบทบาทอย่างมาก ในการควบคุมคุณภาพตลาด ให้มีการแข่งขันที่แท้จริง และเป็นธรรม เนื่องจากตลาดของสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดใหญ่ มีคู่แข่งมาก และการดูแลให้สถานะตลาดเป็นไปตามกลไกของตลาดตามธรรมชาติจะทำให้ ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองโดยอัตโนมัติ โดยองค์กรของรัฐจะทำหน้าที่กำกับดูแลติดตาม และออกกฎเกณฑ์บังคับใช้ รวมทั้งเป็นโจทก์และจำเลยในศาล หากมีการโต้แย้งมติ หรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำที่กระทบถึงระบบตลาดการแข่งขันและผู้บริโภค กรณีความปลอดภัยเกี่ยวกับสินค้า มีกฎหมายเฉพาะซึ่งครอบคลุมสินค้าทุกชนิด ทุกประเภทเพื่อความปลอดภัย โดยมีคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ (The Consumer Product Safety Commission (CPSC)) เป็นผู้กำกับนโยบายมาตรฐาน และตรวจสอบติดตามให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความปลอดภัยกฎหมายกำหนดอำนาจในการสั่งห้ามจำหน่ายสิ่งเรียกเก็บจากตลาด และมีโทษทางอาญาเป็นบทบังคับ โดยผู้บริโภคมีสิทธิฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายได้ตาม Section 23³⁶ แห่งกฎหมายความปลอดภัยของ

³⁵ ศรีนัย ศรีนัยสุนทร, วิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคทางแพ่งในชั้นศาล, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, 2549), น. 62.

³⁶ SEC. 23. (a) Any person who shall sustain injury by reason of any knowing (including willful) violation of a consumer product safety rule, or any other rule or order issued by the Commission may sue any person who knowingly (including willfully) violated any such rule or order in any district court of the United

ผู้บริโภคในสินค้า (CONSUMER PRODUCT SAFETY ACT) นี้ ครอบคลุมคุ้มครองผู้บริโภคของ ประเทศสหรัฐอเมริกา พอสรุปได้ดังนี้

ระบบฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายนั้น เป็นเรื่องของผู้บริโภคจะใช้สิทธิของตนโดยผ่าน หน่วยงานภาครัฐ โดยอาศัยหลักกฎหมายลักษณะละเมิดตามแนวกฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common Law System) หรือระบบกฎหมาย ที่พัฒนามากขึ้น เช่น ความรับผิดชอบสินค้า (Product Liability) และการฟ้องคดีเป็นกลุ่มเพื่อประหยัดเวลาค่าใช้จ่ายเมื่อความเสียหายเป็นอย่างเดียวกัน และเกิดเหตุเดียวกันที่เรียกว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ซึ่งมีอยู่ในระบบสหรัฐอเมริกา

ส่วนองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่มีลักษณะเป็นสมาคมหรือสมาพันธ์ระดับชาติต่าง มี ส่วนในการคุ้มครองผู้บริโภค และมีอยู่ทั่วประเทศในทุกมลรัฐ แต่ไม่มีวัตถุประสงค์ฟ้องคดีเพื่อ ผู้บริโภค เพราะคดีเหล่านี้หากไม่ฟ้องโดยผู้เสียหายก็อาจให้ Attorney General หรืออัยการของรัฐ หรือสหพันธรัฐฟ้องร้องแทนผู้เสียหายได้ ในระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกา ผู้เสียหายกรณีผู้บริโภค สินค้าหรือผลิตภัณฑ์จึงมีทางเลือกที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่ง ทั้งทางสัญญา และเป็นคดี ละเมิด ความแตกต่างของกฎหมายคงอยู่ที่สิทธิเรียกค่าเสียหาย อายุความ และความสามารถในการ เป็นโจทก์ ซึ่งผู้เสียหายต้องพิจารณาว่า ตนมีฐานะเป็น โจทก์หรือไม่ เพราะการรับรองสิทธิมีอยู่ แตกต่างกันใน U.C.C (The Uniform Commercial Code) อาจรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ต่าง ๆ กัน เช่น กรณีเป็นสมาชิกของครอบครัว ผู้ซื้ออาจมีสิทธิเรียกร้อง โดยอาศัยสัญญาซื้อขายได้หากเป็น กรณีที่ถือว่ามีการรับประกันโดยปริยาย การฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายในทางละเมิด ที่เกิดจากการ บริโภคภายใต้กฎหมายของสหรัฐอเมริกา โจทก์ต้องนำเสนอให้ชัดเจนว่า ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเหตุแห่ง

States in the district in which the defendant resides or is found or has an agent, shall recover damages sustained, and may, if the court determines it to be in the interest of justice, recover the costs of suit, including reasonable attorneys' fees (determined in accordance with section 11(f) and reasonable expert witnesses' fees: Provided, that the matter in controversy exceeds the sum or value of \$10,000, exclusive of interest and costs, unless such action is brought against the United States, any agency thereof, or any officer or employee thereof in his official capacity.

(b) Except when express provision is made in a statute of the United States, in any case in which the plaintiff is finally adjudged to be entitled to recover less than the sum or value of \$10,000, computed without regard to any setoff or counterclaim to which the defendant may be adjudged to be entitled, and exclusive of interests and costs, the district court may deny costs to the plaintiff and, in addition, may impose costs on the plaintiff.

(c) The remedies provided for in this section shall be in addition to and not in lieu of any other remedies provided by common law or under Federal or State law.

ความเสียหายนั้นมีความชำรุดบกพร่อง เมื่อจำเลยนำออกสู่ตลาด และความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเกินกว่าการใช้ตามปกติ กับทั้งมีความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหาย กับความผิดปกติหรือชำรุดบกพร่องของผลิตภัณฑ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งความผิดปกติในผลิตภัณฑ์เป็นผลให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ คือมีความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายและสิ่งผิดปกติที่จำเลยต้องรับผิดชอบ และท้ายสุด โจทก์ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้ผลิต ผู้ขาย หรือผู้จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ในขณะที่โจทก์ บริโภคผลิตภัณฑ์นั้น ดังนั้นหากโจทก์ไม่อาจสืบให้ได้ความชัดเจนทุกประเด็น คดีที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดก็ต้องถูกยกฟ้อง หลักความรับผิดชอบเด็ดขาดหรือ Strict Liability เพียงหลักที่ช่วยทำให้โจทก์ไม่มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นประเภทเลนเล่นเท่านั้น

ระบบศาลรัฐบาลกลางของสหรัฐประกอบด้วย 94 ศาลใน 50 มลรัฐ โดยสารทั้ง 94 แห่ง จะกระจายอยู่ทั่วตามมลรัฐต่างๆ ซึ่งในแต่ละรัฐอาจมีมากกว่าหนึ่งศาลก็ได้ ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของประชากรในรัฐนั้น

ศาลรัฐบาลกลาง มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเหนือคดีพิพาท ระหว่างระหว่างสองรัฐหรือมากกว่าสองรัฐขึ้นไป ระหว่างรัฐหนึ่งกับพลเมืองของรัฐหนึ่ง ระหว่างพลเมืองต่างรัฐ ระหว่างพลเมืองในรัฐเดียวกันที่อ้างสิทธิเหนือที่ดินตามกฎหมายของรัฐอื่น หรือระหว่างรัฐหนึ่งหรือพลเมืองของรัฐนั้นกับรัฐต่างประเทศ กับพลเมืองต่างประเทศหรือกับคนในบังคับต่างประเทศ Article.3 SECTION 2.³⁷

ในการดำเนิน คดีผู้บริโภคนั้น ผู้บริโภคอาจดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งตามกฎหมายของสหพันธรัฐ หรือกฎหมายของมลรัฐ ไม่ว่าจะกรณีจะเป็นผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการ ซึ่งจะเป็นพลเมืองรัฐเดียวกัน หรือคนละรัฐกัน คดีคุ้มครองผู้บริโภคจึงอาจขึ้นสู่ศาลของมลรัฐได้ และการพิจารณาคดีส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับคดีคุ้มครองผู้บริโภคในศาลมลรัฐ มักจะเป็นคดีมีโนสาร่ ซึ่งแต่ละรัฐจะมีวิธีพิจารณาที่แตกต่างกันไปในรายละเอียด ซึ่งการพิจารณาคดีของศาลในมลรัฐอาจขึ้นตาม Revised Code of Washington (RCE) โดยมีรายละเอียดดังนี้

³⁷ Article.3 SECTION. 2. The judicial Power shall extend to all Cases, in Law and Equity, arising under this Constitution, the Laws of the United States, and Treaties made, or which shall be made, under their Authority; - to all Cases affecting Ambassadors, other public Ministers and Consuls; - to all Cases of admiralty and maritime Jurisdiction; - to Controversies to which the United States shall be a Party; - to Controversies between two or more States; - [between a State and Citizens of another State;-]* between Citizens of different States, - between Citizens of the same State claiming Lands under Grants of different States, [and between a State, or the Citizens thereof;- and foreign States, Citizens or Subjects.]*

(1) การฟ้องคดี

เมื่อผู้บริโภครู้สึกตัดสินใจจะดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจ ผู้บริโภคสามารถยื่นฟ้องคดีต่อศาลแขวง โดยผู้ฟ้องคดีต้องมาปรากฏตัวต่อศาล พร้อมแจ้งชื่อ ที่อยู่ของผู้ประกอบธุรกิจ ที่ต้องการดำเนินคดี และต้องกรอกเอกสารต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่ศาลจัดให้ และนอกจากนี้ผู้ฟ้องคดียังสามารถฟ้องคดีผ่านทางจดหมายลงทะเบียนได้ โดยอาจขอให้ศาลดำเนินการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทได้ด้วยเช่นกัน การฟ้องคดีผู้บริโภคนั้น บุคคลที่ฟ้องคดีอาจเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล และคดีต้องเป็นคดีที่มีการเรียกร้องค่าเสียหายมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 4,000 เหรียญสหรัฐ และผู้ฟ้องคดีต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล 25 เหรียญสหรัฐฯ รวมถึงอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆเพิ่มเติมในบางกรณี

(2) การไกล่เกลี่ย

Black's Law Dictionary ให้ความหมายของ Mediation หรือ การแทรกแซง หมายถึง การสอดแทรกของบุคคลที่สามระหว่างทั้งสองฝ่ายที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้น เพื่อจูงใจให้บุคคลที่มีข้อพิพาทสามารถตกลงกันในปัญหาข้อพิพาท

Christopher W.M. ให้ความเห็นว่า การไกล่เกลี่ยหมายถึงการแทรกแซงของบุคคลที่สามารถเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลาง ในการเจรจา หรือแก้ปัญหาความขัดแย้งซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือคู่กรณีด้วยใจสมัคร เพื่อให้สามารถตกลงกันในปัญหาความขัดแย้งร่วมกันได้

(3) การพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 40 - 90 วันหลังจากมีการยื่นฟ้อง โดยคดีมโนสารคู่ความจะต้องไม่มีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดีเพราะการพิจารณาคดีมโนสารจะเป็นการพิจารณาที่ไม่เป็นทางการเว้นแต่ศาลอาจจะอนุญาตให้คู่ความปรึกษาทนายความได้ก่อนหรือหลังการพิจารณาคดีเท่านั้น

ในการพิจารณา ศาลจะถามถึงข้ออ้างของ โจทก์ก่อนแล้วจึงให้จำเลยอธิบายแก้ข้อหาของโจทก์โดยในระหว่างนั้นศาลอาจถามหรือซักข้ออ้างของ โจทก์ด้วยก็ได้ และหลังจากที่ศาลได้ฟังคู่ความทั้งสองฝ่ายแล้วศาลจะอ่านคำพิพากษาและลงชื่อในคำพิพากษาพร้อมทั้งส่งให้คู่ความ

หากจำเลยไม่มาศาลในวันที่มีการพิจารณาศาลจะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีและให้ได้รับชำระเงินตามที่โจทก์พิสูจน์ได้ตามฟ้องรวมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆในการดำเนินคดีหากกรณีโจทก์ไม่มาศาลศาลจะพิพากษายกฟ้องแต่โจทก์ก็สามารถยื่นฟ้องใหม่ได้หากมีเหตุอันควรแสดงต่อศาลถึงเหตุที่ไม่สามารถมาศาลในวันดังกล่าวได้

(4) การบังคับตามคำพิพากษา

เมื่อโจทก์ชนะคดีโจทก์อาจไม่ได้รับชำระค่าเสียหายในทันที และหากโจทก์ไม่ได้รับการชำระเงินภายใน 30 วันหลังมีคำพิพากษาหรือไม่มีการชำระเงินให้แก่โจทก์ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาโจทก์ต้องยื่นคำร้องเป็นหนังสือเพื่อให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยโจทก์ต้องเสียค่าธรรมเนียม 20 เหรียญสหรัฐ และเมื่อโจทก์ได้รับเงินตามคำพิพากษาแล้วโจทก์ต้องแจ้งต่อศาลเป็นหนังสือว่าได้มีการปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว

(5) การอุทธรณ์ และการฎีกา

ในกรณีมีการอุทธรณ์คำพิพากษาในการพิจารณาต้องเป็นไปตาม Revised Code of Washington (RCE) โดยในการพิจารณาอุทธรณ์จะพิจารณาจากสำนวนที่พิจารณาแล้วในศาลซึ่งมีคำพิพากษาแล้ว และคู่ความต้องยื่นอุทธรณ์ภายใน 30 วันนับแต่มีการอ่านคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ข้อจำกัดในการอุทธรณ์คำพิพากษากำหนดไว้ว่า จำเลยที่ฟ้องแย้งไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาได้ หากคดีมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 1,000 เหรียญสหรัฐ และคู่ความไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาได้หากคดีมีทุนทรัพย์น้อยกว่า 250 เหรียญสหรัฐ โดยมีขั้นตอนในการอุทธรณ์คำพิพากษาดังนี้

(ก) คำอุทธรณ์ให้ยื่นต่อศาลแขวงโดยต้องทำเป็นหนังสือตามรูปแบบที่ศาลกำหนด

(ข) ผู้อุทธรณ์จะต้องส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่ผู้ความอีกฝ่ายหนึ่งพร้อมทั้งคำฟ้องหรือคำให้การในศาลแขวง

(ค) ผู้อุทธรณ์ต้องชำระค่าธรรมเนียมในการอุทธรณ์ 200 เหรียญสหรัฐพร้อมทั้งวางเงินประกันเป็นจำนวนสองเท่าของทุนทรัพย์ ต่อศาลอุทธรณ์ และเมื่อผู้อุทธรณ์ได้วางเงินดังกล่าวแล้วผู้อุทธรณ์มีสิทธิ์ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งทุเลาการบังคับคดีได้

(ง) ผู้อุทธรณ์จะต้องชำระค่าธรรมเนียมในการเตรียมการของศาลแขวงโดยเจ้าหน้าที่ศาลจะส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จภายใน 14 วัน

3.2.1.2 สหราชอาณาจักร

การคุ้มครองผู้บริโภคในสหราชอาณาจักร นั้นรัฐบาลมองเห็นความจำเป็นในการคุ้มครองผู้บริโภค เนื่องจากปัจจัยสองประการได้แก่

(1) สภาพการผลิตและจำหน่ายเปลี่ยนแปลงไป มีการใช้วิธีการโฆษณา มากขึ้น

(2) สินค้าในตลาดมีวิธีการผลิตที่ซับซ้อน ใช้เทคโนโลยีสูงมากขึ้น ผู้บริโภคไม่สามารถหยั่งรู้ได้ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสินค้าได้ด้วยตนเอง การพิพากษาคดีของศาล ซึ่งวางแนวคำพิพากษาที่ช่วยให้เกิดความเป็นธรรมในการบริโภคโดยเปลี่ยนแปลงหลักที่เคยยึดถือมาแต่เดิม เช่น

หลักคุ้มครองผู้บริโภคที่มีใช้คู่สัญญา ซึ่งไม่ยึดถือหลัก Privity of Contract เป็นต้น

การคุ้มครองผู้บริโภคในสหราชอาณาจักร อธิบายพอสังเขปได้ดังนี้

(1) หน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภค

ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหราชอาณาจักรนั้น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ศึกษา ปัญหาขึ้น เพื่อเสนอแนวทางแก้ไข เรียกว่า “The Maloney Committee on Consumer Protection” ในปี ค.ศ. 1961 มีการจัดตั้ง สภาผู้บริโภค (Consumer Council) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นสภาผู้บริโภค แห่งชาติ (The National Consumer Council) ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระ ได้งบประมาณจากรัฐบาล มีบทบาทด้านการเฝ้าระวังประโยชน์ของผู้บริโภคและเป็นสถานที่ปรึกษา ยังมีบทบาทในการ สนับสนุนเงินทุนให้แก่ British Institute (BST) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่เกิดขึ้นมานานถึง 75 ปี ในการ ดำเนินการให้มีมาตรฐานในสินค้าหลายประเภท³⁸ สหราชอาณาจักร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบด้าน ความปลอดภัยโดยเฉพาะ เช่น Home Office ดูแลควบคุมวัตถุระเบิดสินค้าอันตราย ใบอนุญาต จำหน่ายสุรา กระทรวงเกษตรการประมงและอาหาร มีอำนาจภายใต้กฎหมาย Food Safety Act 1990 กล่าวโดยสรุป ในระดับรัฐบาลนั้นเริ่มมีกลไกที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ชัดเจน ตั้งแต่ ค.ศ. 1973 เป็นต้นมา

หน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักและสำคัญกับการคุ้มครอง ผู้บริโภคในภาครัฐได้แก่ สำนักงานการค้ายุติธรรม (Office of Fair Trading) ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับ ดูแลของ Director General of Fair Trading ซึ่งแต่งตั้งโดย เลขาธิการของรัฐ (Secretary of State) ตามกฎหมายการค้าที่เป็นธรรม หรือ Fair Trading Act 1973 Part I (1)³⁹ มีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง 5

³⁸ คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, เพิ่งอ้าง, น. 51-55.

³⁹ Part I (1) Director General of Fair Trading.

(1) The Secretary of State shall appoint an officer to be known as the Director General of Fair Trading (in this Act referred to as “the Director”) for the purpose of performing the functions assigned or transferred to the Director by or under this Act.

(2) An appointment of a person to hold office as the Director shall not be for a term exceeding five years; but previous appointment to that office shall not affect eligibility for re-appointment.

(3) The Director may at any time resign his office as the Director by notice in writing addressed to the Secretary of State; and the Secretary of State may remove any person from that office on the ground of incapacity or misbehaviour.

(4) Subject to subsections (2) and (3) of this section, the Director shall hold and vacate office as such in accordance with the terms of his appointment.

ปี มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลกิจกรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเพื่อผู้บริโภคทุกประเภทในสหราชอาณาจักร ภายใต้ Fair Trading Act 1973 Part I (3)(1)⁴⁰ กำหนดให้มีกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่เรียกว่า คณะกรรมการที่ปรึกษาคู่มือผู้บริโภค (The Consumer Protection Advisory Committee) ประกอบด้วย บุคคลไม่น้อยกว่า 10 คน ไม่เกิน 15 คน ซึ่งแต่งตั้งโดย Secretary of State⁴¹ และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ดังกล่าว ปรากฏอยู่ใน Part II ข้อ 14 ของกฎหมาย Fair Trading Act 1973 กล่าวคือ เป็นที่ปรึกษาให้ รัฐมนตรี และ Secretary of State รวมทั้งกรณีที่ Director General ขอคำปรึกษาในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับหรือที่อาจมีผลกระทบต่อผู้บริโภคในประเทศหรือประชาชนในแง่เศรษฐกิจ คณะกรรมการต้องจัดทำรายงานเสนอต่อผู้ขอคำปรึกษา และในการนี้คณะกรรมการอาจขอให้ Director General สั่งให้มีการสำรวจหรือสืบค้นข้อมูลต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการจัดทำรายงานของ คณะกรรมการได้

(2) การฟ้องคดีผู้บริโภค

สหราชอาณาจักรกำหนดทุนทรัพย์ของ Small Claims ไว้ 5,000 ปอนด์แต่การเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีทำร้ายร่างกายกำหนดไว้ไม่เกิน 1,000 ปอนด์ส่วนในคดีที่ผู้เสียหายเรียกค่าเสียหายในการซ่อมแซมทรัพย์สินที่ใส่เข้ากำหนดไว้ไม่เกิน 1,000 ปอนด์⁴² และการดำเนินคดีนั้น

---

(5) The Director may appoint such staff as he may think fit, subject to the approval of the Minister for the Civil Service as to numbers and as to terms and conditions of service.

(6) The provisions of Schedule 1 to this Act shall have effect with respect to the Director.

⁴⁰ Part I (3) Consumer Protection Advisory Committee.

(1) There shall be established an advisory committee to be called the Consumer Protection Advisory Committee (in this Act referred to as “the Advisory Committee”) for the purpose of performing the functions assigned to that Committee by Part II of this Act.

⁴¹ คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, เพิ่งอ้าง, น. 56.

⁴² Civil Procedure Rules, Part 27 THE SMALL CLAIMS TRACK, Rule 26.6 provides that any claim which has a financial value of not more than £5,000 subject to the special provisions about claims for personal injuries and housing disrepair claims ; any claim for personal injuries which has a financial value of not more than £5,000 where the claim for damages for personal injuries is not more than £1,000; and any claim which includes a claim by a tenant of residential premises against his landlord for repairs or other work to the premises where the estimated cost of the repairs or other work is not more than £1,000 and the financial value of any other claim for damages is not more than £1,000)

คู่ความที่เป็นประชาชนจะดำเนินการเองหรือที่เรียกว่า “Do-It-Your self basic” โดยจะต้องดำเนินการตามเอกสารที่จัดพิมพ์เผยแพร่โดย The Lord Chancellor’s Department โดยคู่ความอาจขอคำแนะนำจากหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐหรือองค์กรเอกชนท้องถิ่นที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องนี้ รวมทั้งสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคต่าง ๆ ได้ด้วย และหากคู่ความประสงค์จะว่าจ้างทนายความ ก็ สามารถทำได้ แต่จะเรียกค่าทนายความคืนจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ กรณี Small Claims Scheme ผู้พิพากษาทำหน้าที่เป็นผู้ค้นหาข้อเท็จจริงร่วมกับคู่ความ ซึ่งเป็นหลักประกันของสิทธิหน้าที่ของคู่ความทุกฝ่ายด้วย

(3) การบังคับคดี

การบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีแห่งในสหราชอาณาจักรนั้นมีทั้งที่เป็นเจ้าพนักงานของศาลชำระ และพนักงานบังคับคดีในภาคเอกชน โดยระบบการบังคับคดีแห่งของสหราชอาณาจักรจะมีการแบ่งแยกหน้าที่อย่างชัดเจนในระหว่างพนักงานบังคับคดีแต่ละประเภทว่าพนักงานบังคับคดีประเภทใดสามารถทำการบังคับคดีในกรณีใดได้บ้าง

(ก) พนักงานบังคับคดีของรัฐ นั้น ประกอบด้วย เจ้าพนักงานของศาล ชำระการ โดยพนักงานประเภท Sheriffs Officers ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของศาล ทำหน้าที่บังคับคดีตามหมายของศาลสูงพนักงานประเภท County Court Bailiffs ซึ่งเป็นชำระการ ทำหน้าที่บังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลเขต

(ข) พนักงานบังคับคดีที่มีสถานะเป็นเอกชนจะมี 2 ประเภท คือ Certificated Bailiffs และ Private Bailiffs โดย Certificated Bailiffs ทำหน้าที่บังคับคดีในหนึ่งบางประเภทซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ เช่น หนี้ภาษีของรัฐ หนี้ค่าปรับจราจร ส่วน Private Bailiffs ทำหน้าที่บังคับคดีหนี้ซึ่งไม่อยู่ในอำนาจการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีประเภทอื่น พนักงานบังคับคดีเอกชนประเภท Certificated Bailiffs คือ เป็นพนักงานบังคับคดีเอกชนประเภทที่ต้องได้รับใบอนุญาตก่อนจึงจะทำการบังคับคดีได้ โดยต้องมีการอบรมและทดสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการบังคับคดีเสียก่อน โดยองค์กรที่ทำการพิจารณาในการอนุญาต คือ ผู้พิพากษาศาลเขต (County Court) การกำหนดให้พนักงานบังคับคดีต้องได้รับใบอนุญาต เพื่อให้รัฐจะสามารถคัดเลือกพนักงานบังคับคดีที่มีความรู้ความสามารถในการบังคับคดีตามเงื่อนไขที่กฎหมาย กำหนดไว้ได้ ต่างจากพนักงานบังคับคดีเอกชนประเภท Private Bailiffs ซึ่งกฎหมายมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเข้าสู่ตำแหน่งไว้

3.2.2 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System)

ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร เป็นระบบกฎหมายที่มีต้นกำเนิดมาจากกฎหมายโรมัน ซึ่งยึดหลักกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นสำคัญ โดยการนำเอาข้อกฎหมายเรื่องต่างๆ มาบันทึกเป็นกฎเกณฑ์ไว้ในลักษณะเป็นประโยคข้อความอย่างชัดเจน กฎหมายลายลักษณ์อักษรจึงสะดวกแก่การนำไปใช้ และประชาชนสามารถอ่านข้อความในกฎหมายเพื่อความเข้าใจและปฏิบัติตามได้โดยง่าย เพราะเป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอนและสามารถอ้างอิงกันได้ทุกฝ่าย ประเทศที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น ประเทศฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอิตาลี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

3.2.2.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโลกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในปี ค.ศ.1890 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้เคยนำเอาการคุ้มครองผู้บริโภคทางการโฆษณาและมาตรการแก้ไขเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการโฆษณาที่ไม่เป็นธรรมของสหรัฐอเมริกามาใช้ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน

ศาลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีความเห็นว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการที่จะพูด เขียน คิด นอกจากสิทธิขั้นมูลฐานแล้วยังมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบ ธุรกิจการค้าด้วย ซึ่งการประกอบธุรกิจการค้าดังกล่าวยังหมายความถึง การโฆษณาที่จำเป็นที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการประกอบธุรกิจ ดังนั้น จึงไม่ควรเข้าไปแทรกแซงเสรีภาพในการประกอบธุรกิจการค้าของเอกชน อย่างไรก็ดี แนวความคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคยังคงปรากฏอยู่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังจะเห็นได้จากการกฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า เรียกว่า “Law Againsts Unfair Competition of 1906” หรือ “Gestez Gegen Den Unlanterm Wettbewerb” เรียกโดยย่อว่า “UWG” ซึ่งมีหลักการทั่วไปดังนี้⁴³

1. ควบคุมการแข่งขันทางการค้าอันไม่เป็นธรรมในลักษณะทั่ว ๆ ไป
2. ควบคุมการกระทำที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค เช่น การโฆษณา อันเป็นเท็จหรือเกินความจริง
3. ควบคุมการเปิดเผยความลับในทางธุรกิจอันเกี่ยวกับการผลิต หรืออาจกล่าวอีกนัย

⁴³ วิษซ์ จีระแพทย์, “กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), น. 91-93.

หนึ่งว่า กฎหมาย UWG มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างมาตรฐานทางการผลิตและจำหน่ายสินค้า ตลอดจน มาตรการทางการโฆษณาและจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจในการการแข่งขันกันประกอบธุรกิจ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีเฉพาะด้าน โดยแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

(1) ศาลรัฐธรรมนูญกลาง (Federal Constitutional Court of Germany: Bundesverfassungsgericht) ทำหน้าที่ ในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ ขอบเขต สิทธิ และหน้าที่ขององค์กรสูงสุดของสหพันธ์รัฐ หรือกรณีที่เกี่ยวข้องกับความเห็นที่แตกต่างกัน หรือมี ปัญหาการขัดหรือแย้งระหว่างข้อกฎหมาย ระดับสหพันธ์รัฐหรือกฎหมายระดับมลรัฐ กับ รัฐธรรมนูญ หรือเป็นคดีพิพาทระหว่างมลรัฐด้วยกัน หรือคดีพรรคการเมืองที่ไม่ชอบด้วย รัฐธรรมนูญ หรือการกระทำที่กระทบกระเทือนสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล

(2) ศาลปกครองกลาง (Federal Administrative Court : Bundesverwaltungsgericht) ทำหน้าที่ พิจารณาพิพากษาคดี เกี่ยวกับข้อโต้แย้งทางกฎหมายมหาชนระหว่างหน่วยงานของรัฐ ด้วยกัน หรือเจ้าหน้าที่รัฐกับเอกชน หรือข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเจ้าหน้าที่รัฐด้วยกัน

(3) ศาลสังคมกลาง (Federal Social Court : Bundessozialgericht) ทำหน้าที่ พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิที่จะได้รับเงินบำนาญ อันเป็นผลมาจากกฎหมาย ประกันสังคมกฎหมายวิธีพิจารณาความ คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลสังคม (Social Courts Act)

(4) ศาลการคลังกลาง (Federal Finance Court : Bundesfinanzhof) ทำหน้าที่ พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับคดีภาษีอากร

(5) ศาลแรงงานกลาง (Federal Labour Court : Bundesarbeitsgericht) ทำหน้าที่ ตัดสินคดีเกี่ยวกับคดีแรงงาน กฎหมายวิธีพิจารณาความที่เป็นหลัก คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลแรงงาน

(6) ศาลยุติธรรมกลาง (Federal Court of Justice : Bundesgerichtshof) ทำหน้าที่ พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา เช่น ศาลแขวงซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความที่เป็นหลัก คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (Code of Civil Procedure : ZPO) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (German Code of Criminal Procedure : StPO)

การชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ นั้น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษหลักในเรื่องของความรับผิดชอบ

บังคับตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน The German Civil Code (BGB) ที่ว่าด้วยความรับผิดชอบในทางสัญญาและละเมิดดังนี้

(1) หลักความรับผิดชอบ

การให้ความคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ยึดถือหลักความสัมพันธ์ตามสัญญาเป็นหลักในการพิจารณาตามหลักของการรับประกัน ซึ่งผู้ขายมีความรับผิดชอบต่อผู้ซื้อ กล่าวคือ

(ก) ความรับผิดชอบตามสัญญา เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในการซื้อขายสินค้า ส่วนใหญ่เป็นไปตามหลักในเรื่องการรับประกันสินค้าเพื่อการชำรุดบกพร่อง (Warranty) ซึ่งบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน โดยมาตรา 459 BGB⁴⁴ กำหนดว่าผู้ขายย่อมรับประกันว่าสินค้าที่ขายนั้นปราศจากความชำรุดบกพร่องซึ่งอาจทำให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติหรือประโยชน์มุ่งหมายโดยสัญญาโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย หากสินค้านั้นชำรุดบกพร่องกฎหมายได้ให้สิทธิผู้ซื้อที่จะเลิกสัญญาเสียแล้วคืนสินค้าและเรียกเงินคืนหรืออาจจะใช้สิทธิลดราคาลง หรือเปลี่ยนสินค้าใหม่แทนที่ก็ได้

(ข) การผิดสัญญารับประกัน มาตรา 463 BGB⁴⁵ กำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายมีความรับผิดชอบในคุณภาพของสินค้า หากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายรับประกันในคุณภาพสินค้าหรือความเหมาะสมของสินค้า เพื่อวัตถุประสงค์ใดโดยเฉพาะ และกรณีไม่เป็นไปตามที่รับประกัน โดยไม่ต้องพิจารณาถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย

(2) การฟ้องคดี และภาระการพิสูจน์

การฟ้องคดีในเรื่องละเมิด เป็นไปตามหลักทั่วไปของหลักความรับผิดชอบทางละเมิด กล่าวคือ ผู้กระทำมีความรับผิดชอบในการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ที่มุ่งหมายจะคุ้มครองอื่น ๆ

⁴⁴ Section 459 Reimbursement of outlays

The reseller may demand reimbursement for outlays that he made on the purchased object before the resale to the extent that the value of the object is enhanced by the expenses. He may remove an installation which he has attached to the returnable thing.

⁴⁵ Section 463 Requirements for exercise

A person entitled to the right of preemption in respect of an object may exercise the right as soon as the person obliged by it has entered into a purchase agreement relating to the object with a third party.

ตามที่บัญญัติในมาตรา 823 BGB⁴⁶

ภาระการพิสูจน์ความเสียหายของกฎหมายเยอรมัน ภาระการพิสูจน์ตกแก่โจทก์ที่ต้อง พิสูจน์ข้อเท็จจริงทั้งหมดที่จำเป็น ในการฟ้องร้องของตน โจทก์จึงต้องพิสูจน์ความเสียหายที่ได้รับ การผิดสัญญาของกลุ่มสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และความสัมพันธ์ระหว่างเหตุแห่งการกระทำของจำเลย และ ความเสียหายของโจทก์ โดยหากพยานหลักฐานฟังได้ว่า สินค้าชิ้นนั้นมีความชำรุดบกพร่อง ศาล เยอรมันก็ให้สันนิษฐานว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต

ซึ่งกฎหมายเปิดโอกาสให้จำเลยยกข้ออ้างขึ้นแก้ตัวได้ว่าตนมิได้ประมาทในกรณี ที่ จำเลยสามารถพิสูจน์ได้ว่าได้ใช้ความระมัดระวังดีแล้วในการผลิต และความเสียหายยังคงเกิดขึ้นอีก ทั้ ง ๆ ที่มีใช่เป็นเพราะการผิดพลาดในการออกแบบ หรือกรรมวิธีในการผลิตแต่อย่างใด เรียก ข้อยกเว้นนี้ว่า “Escapee” หรือ “Ausseisse”

Product Liability หรือ ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย ที่อาศัยหลักละเมิด ซึ่งศาลจะแยกพิจารณาเป็น 3 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ ความชำรุด บกพร่องที่เกิดจากการผลิต (Manufacturing defects), การชำรุดบกพร่องที่เกิดจากการออกแบบ (Design defects) และการบกพร่องในการให้คำเตือนและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต (Failure to warn and Development Risks) โดยให้ผู้เสียหายมีภาระการพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดจาก ผลิตภัณฑ์ และผู้ผลิตต้องพิสูจน์หักล้างว่าสินค้าไม่มีความผิดปกติเกิดขึ้น ยกเว้นในกรณีของ ผลิตภัณฑ์ยา ซึ่งมีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบโดยผู้เสียหายไม่ต้องสืบถึงเหตุแห่ง ความเสียหาย

(3) การฟ้องคดี และการพิจารณาคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (Code of Civil Procedure : ZPO) ระบบการ พิจารณาคดีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมี กระบวนการพิจารณาคดีแบบเร่งรัด (das beschleunigte Verfahren) ซึ่งมีจุดเด่นคือ มีระบบการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว ใช้กับกรณีที่การพิสูจน์

⁴⁶ Section 823 Liability in damages

(1) A person who, intentionally or negligently, unlawfully injures the life, body, health, freedom, property or another right of another person is liable to make compensation to the other party for the damage arising from this.

(2) The same duty is held by a person who commits a breach of a statute that is intended to protect another person. If, according to the contents of the statute, it may also be breached without fault, then liability to compensation only exists in the case of fault.

ข้อเท็จจริงแห่งคดีไม่มีความสลับซับซ้อน กระบวนพิจารณาในชั้นได้สวนมูลฟ้องจะถูกยกเลิกไปทั้งหมด สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้ โดยไม่ต้องยื่นคำฟ้องเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าก่อน ต้องแจ้งวันนัดสืบพยาน (die Ladungsfrist) ให้จำเลยทราบภายใน 24 ชั่วโมง (มาตรา 417 ZPO⁴⁷ มาตรา 418ZPO⁴⁸) และต้องมีการแต่งตั้งทนายความให้จำเลย ในกรณีที่เป็นที่คาดหมายว่าศาลจะไม่ลงโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 6 เดือน ในการสืบพยาน จะสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ และผู้ถูกกล่าวหา ร่วมกัน และสามารถทำได้โดยการอ่านคำให้การ การเชี่ยวชาญในทางกฎหมาย มีผลคือ ผลในการชะลอสภาพเด็ดขาดของกฎหมาย (im suspensiveeffekt) และ มีผลในการให้กระบวนพิจารณาเข้าสู่การวินิจฉัยของศาลที่สูงกว่า (im Devolutiveffekt)

(4) การอุทธรณ์ ฎีกา

การอุทธรณ์โดย หลักแล้ว จะอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ เป็นกรณีที่กฎหมายอนุญาตให้อุทธรณ์ได้ โดยทำตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 518 ZPO⁴⁹) และภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันที่ได้ส่งคำพิพากษารวมทั้ง คำพิพากษาดังกล่าว

⁴⁷ Section 417 Evidentiary value of public records and documents regarding a directive, ruling or decision issued by an authority

The public records and documents containing a directive, ruling or decision issued by a public authority shall establish full proof of their content.

⁴⁸ Section 418 Evidentiary value of public records and documents with other content

(1) Public records and documents setting out other content than that designated in sections 415 and 417 establish full proof of the facts set out therein.

(2) Evidence proving that the facts set out therein are wrong is admissible unless the laws of a federal Land rule out or limit such evidence.

(3) Should the certification not be based on the own perception of the public authority or the public official issuing the deed, the rule established in subsection (1) shall be applied only where it is apparent from the laws of a federal Land that the evidentiary value of the certification is independent of that own perception.

⁴⁹ Section 518 Time limit for filing an appeal in the event the judgment is amended

Should, within the time limit set for filing an appeal, a judgment be amended by a subsequent ruling (section 321), the period set for filing an appeal shall recommence upon the subsequent ruling having been served, also for the appeal against the ruling first promulgated. Should the same party lodge an appeal against both judgments, the two appeals are to be consolidated into a single appeals procedure.

จะต้องเป็นผลร้ายแก่ผู้ยื่นอุทธรณ์ด้วย (Beschwer) การอุทธรณ์ในคดีแพ่ง ใต้นั้นต้องมีจำนวนทุนทรัพย์มากกว่า 600 ยูโร และการอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือ และมีเหตุผลในการอุทธรณ์ (มาตรา 519 ZPO⁵⁰)

การฎีกา (Revision) ในคดีแพ่ง จะฎีกาได้เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น (eine Rechtsverletzung) เงื่อนไขของการฎีกา จำนวนทุนทรัพย์ต้องมากกว่า 60,000 DM ขึ้นไป หรือทุนทรัพย์ไม่เกิน 60,000 DM แต่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ฎีกา โดยศาลต้องระบุเหตุผลไว้ในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ และต้องปรากฏว่า เมื่อฎีกาแล้ว จะทำให้ผลของคำพิพากษาที่ศาลฎีกาได้วางแนวไว้ต่างไปจากเดิม หรือฎีกาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายที่สำคัญ (มาตรา 546 ZPO) และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ เป็น ผลร้ายต่อผู้ยื่นฎีกา

3.2.2.2 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเน้นการใช้มาตรการด้านกฎหมายของรัฐเป็นหลัก ในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการบริโภคสินค้าและบริการของประชาชนเห็นได้จากการมีกฎหมายพื้นฐานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่เรียกว่า The Consumer Protection Fundamental Law ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 1968 หรือ พ.ศ. 2511 กฎหมายกำหนดชัดเจนว่ารัฐมีหน้าที่หลักหลายประการในการคุ้มครองผู้บริโภค แต่ไม่ระบุว่าสิทธิของผู้บริโภคมีอยู่อย่างไร

ในปี ค.ศ. 1968 สภา Die ผ่านกฎหมายพื้นฐานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค หรือ The Consumer Protection Fundamental Law กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้รัฐบาลกลางรัฐบาลท้องถิ่น ธุรกิจ และผู้บริโภค มีหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเน้นการใช้มาตรการทางกฎหมายมหาชน

⁵⁰ Section 519 Notice of appeal

(1) The appeal is lodged by way of submitting a notice of appeal with the court of appeal .

(2) The notice of appeal must set out:

1. The reference number and designation of the judgment against which the appeal is being lodged;

2. The declaration as to an appeal being filed against the said judgment .

(3) An execution or certified copy of the judgment being challenged shall be submitted together with the notice of appeal.

(4) The general regulations as to preparatory written pleadings shall apply also to the notice of appeal.

ของฝ่ายบริหารเป็นหลัก กล่าวคือ ให้รัฐบาลกลางออกกฎหมายสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จำนวน 9 กรณี ดังต่อไปนี้

- 1) การป้องกันอันตรายจากการบริโภค กำหนดไว้ในมาตรา 7 แห่งกฎหมายพื้นฐานการคุ้มครองผู้บริโภค
- 2) มาตรการด้านความเที่ยงตรงในเรื่องน้ำหนักและการวัดกำหนดไว้ในมาตรา 8
- 3) การมีมาตรฐานที่เหมาะสม มาตรา 9
- 4) ฉลากสินค้า มาตรา 10
- 5) ประกันความเป็นธรรมและการแข่งขันเสรีทางการค้า มาตรา 11
- 6) ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และการศึกษาของผู้บริโภค มาตรา 12
- 7) การเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้แสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ มาตรา 13
- 8) วางรากฐานเกี่ยวกับเรื่องอำนวยความสะดวกในการทดสอบและตรวจสอบ สินค้าและบริการ มาตรา 14
- 9) ก่อตั้งระบบการร้องเรียนให้ผู้บริโภคได้มีช่องทางในการเรียกร้องเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น มาตรา 15

ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศญี่ปุ่นจึงเป็นระบบที่กฎหมายที่กำหนดขึ้นตามกรอบแม่พิมพ์เป็นหลักและมีกฎหมายที่ออกใช้บังคับตามกรอบที่กำหนดไว้ใน เป็นกฎหมายพื้นฐาน Fundamental Law ตัวอย่างเช่น กฎหมายที่เกิดขึ้นเพื่อความปลอดภัย ตามกรอบมาตรา 7 แห่ง Fundamental Law กฎหมายที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ยาและเคมีภัณฑ์ ตลอดจนผลิตภัณฑ์ ที่ใช้ในบ้านเรือน เครื่องใช้ไฟฟ้าแก๊สหุงต้ม รถยนต์บรรทุก มาตรฐานอาคารสิ่งปลูกสร้าง ฯลฯ ในปี ค.ศ. 1973 มีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานเพื่อความปลอดภัย ในการบริโภค ชื่อ Consumer Protection Safety Law ในปี ค.ศ. 1994 มีกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ Product Liability Law ซึ่งผ่านการถกเถียงทางวิชาการและการร้องเรียนของผู้บริโภคและองค์กรต่าง ๆ กว่า 20 ปี กฎหมายฉบับนี้นับว่าเป็นกฎหมายที่กำหนดสิทธิและบทบาทของผู้บริโภคในการคุ้มครองตนเอง เมื่อได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ กล่าวคือผู้บริโภคมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้โดยไม่ต้องนำสืบถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เพียงแต่เข้าใจว่ามีความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ และมีความเสียหายเกิดขึ้นจากความบกพร่องนี้นับได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีแพ่งเพื่อชดเชยเยียวยาได้ แตกต่างจากคดีละเมิดทั่วไป นักกฎหมายญี่ปุ่นบางฝ่ายเห็นว่า การนำสืบดังกล่าวไม่จำเป็นต้องชัดเจนจนปราศจากสงสัย เพียงนำสืบให้

เห็นว่าความบกพร่องนั้นเป็นที่ประจักษ์ว่าไม่ควรเกิดขึ้นตามความคาดหมายธรรมดาของผู้บริโภคก็น่าจะถือได้ว่าสืบถึงความบกพร่องแล้ว⁵¹

(1) การระงับข้อพิพาท

ประเทศญี่ปุ่นมีระบบการระงับข้อพิพาทนอกศาล โดยจัดให้มีระบบการร้องเรียนที่ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงการเยียวยา ชดใช้ความเสียหายซึ่งปัจจุบันมีองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่ดังกล่าวทั้งในระบบประเทศและในระดับท้องถิ่น ได้แก่ The Japan Consumer Information center (JCIC) ซึ่งต่อมาเรียกชื่อใหม่ว่า National Center for Consumer Affairs (NCCA) โดยทำหน้าที่กระจายข้อมูลในระบบ Net-work ที่เรียกว่า (Pio-Net) หรือ Practical Living Information Online Network เป็นข้อมูลที่ประกอบด้วย สารสำคัญที่ควรรู้และข้อร้องเรียนของผู้บริโภคทั่วประเทศไปยังเครือข่ายเพื่อผู้บริโภคในท้องถิ่นต่าง ๆ อันช่วยทำให้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และเอกชน⁵² นอกเหนือจากระบบระงับข้อพิพาทและการให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคแล้ว ปัจจุบันมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งทำให้ผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายสามารถอาศัย ข้อมูลที่ผู้ประกอบการซึ่งถูกกำหนดให้ต้องจัดการให้มีข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อการดำเนินคดี

(2) การพิจารณาคดี⁵³

วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย หรือ Small Claim Court ของประเทศญี่ปุ่นมีรูปแบบการพิจารณาคดีแบบรวบรัดซึ่งจะเป็นคดีประเภทการเรียกคืนสินค้าการเรียกคืนเงินประกันจากการเช่าอสังหาริมทรัพย์ การไม่จ่ายค่าล่วงเวลา การเรียกร้องค่าเสียหายในการซ่อมรถในกรณีอุบัติเหตุทางรถยนต์ การพิจารณาคดีมีกระบวนการที่ไม่มีความยุ่งยาก ซ้ำซ้อน มีความรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย และที่สำคัญคือ สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียวได้ โดยมีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น โจทก์ จำเลย ทนายความทั้งสองฝ่ายและพยานหลักฐานต่าง ๆ มาอยู่พร้อมหน้ากันจึงเรียกการพิจารณาคดีแบบนี้ว่า “ศาลโต๊ะกลม (Round Table Court)” ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายชื่อ “Japan Small Claim Product” โดยมีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1998 ซึ่งได้นำรูปแบบมาจาก วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้

⁵¹ คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, เพิ่งอ้าง, น. 11-16.

⁵² คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, เพิ่งอ้าง, น. 17.

⁵³ ปุณณะ จงนิมิตสถาพร, ระบบศาลและวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2550), น. 27-34.

ศาลโตะะกลม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน ที่มีคดีความเล็กน้อยได้มีโอกาสใช้สิทธิทางศาลเพื่อแก้ไขเยียวยาความเสียหาย โดยการทำให้ ประชาชนรู้สึกว่าเป็นศาลของประชาชน” เป็นที่พึงของประชาชนเมื่อเกิดคดีความ วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย หรือ Small Claim Court ของประเทศญี่ปุ่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแพ่งของประเทศญี่ปุ่น (Code of Civil Procedure) มี 3 ประการ กล่าวคือ

(ก) เจ้าหน้าที่จะใช้สิทธิผ่านกระบวนการนี้ ต้องมีทุนทรัพย์ไม่เกินกว่า 600,000 เยน ถึงแม้ศาลจะพิจารณาคดีตามปกติ จะมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีมูลค่าถึง 1,400,000 เยน ก็ตามทั้งนี้ตามมาตรา 368 (1)⁵⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแพ่งของประเทศญี่ปุ่น

(ข) โจทก์มีหน้าที่ต้องจัดทำคำฟ้องเพื่อขอให้มีการพิจารณาคดี เมื่อ ได้มีการยื่นคำฟ้องให้พิจารณาคดีแบบเล็กน้อย ตามมาตรา 368(2)⁵⁵แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแพ่งของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งรายละเอียดของคำฟ้องต้องมีข้อความดังนี้

“ข้าพเจ้าขอให้มีการพิจารณาคดีนี้ โดยการใช้กระบวนการพิจารณาคดีเล็กน้อย ข้าพเจ้าในฐานะ โจทก์ได้ขอให้กระบวนการพิจารณาคดีรวบรัดในปีนี้เป็นจำนวน 2 ครั้งแล้ว

(ค) โจทก์มีสิทธิยื่นคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยได้ไม่เกิน จำนวน 10 ครั้งต่อปี และ โจทก์มีหน้าที่ต้องเปิดเผยจำนวนคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาล ตามมาตรา 368(3)⁵⁶แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศญี่ปุ่น

ข้อพิพาทหลักของการใช้วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย คือการจำกัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นจำนวนเงินที่เป็นคดีความต้องไม่เกิน 600,000 เยน หรือในกรณีของสิทธิเรียกร้องที่อยู่ในรูปแบบอื่น แต่มูลค่าเทียบเท่าเป็นตัวเงินไม่เกินที่กำหนดไว้ ยกเว้นกรณีการส่งมอบสินค้า หรือการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ถึงแม้จำนวนมูลค่าสิทธิเรียกร้องจะอยู่ภายใต้จำนวนดังกล่าว ก็ไม่สามารถดำเนิน

⁵⁴ Article 368 (1) In a summary court, for a claim for payment of money, a trial and judicial decision may be sought by way of an action on small claim if the value of the subject matter of the action is not more than 600,000 yen; provided, however, that such actions may not be filed with the same summary court more

frequently than the number of times specified by the Rules of the Supreme Court in the same year.

⁵⁵ Article 368 (2) The statement to the effect that a trial and judicial decision are sought by way of an action on small claim shall be made upon filing an action.

⁵⁶ Article 368 (3) When making the statement set forth in the preceding paragraph, the plaintiff shall make a notification of the number of times that he/she has sought trials and judicial decisions by way of actions on small claims in the relevant year in the summary court where he/she files the action.

กระบวนการพิจารณาแบบคดีเล็กน้อยได้ วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยสามารถดำเนินการได้ทั้งในกรณีของ Objective joint Claims 106⁵⁷ หรือ Subjective Claims 107⁵⁸ ทั้งนี้ตามมาตรา 373(3) (iv)⁵⁹ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแพ่งของประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า การนำคดีขึ้นสู่วิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยนั้น มีความสะดวก รวดเร็ว หรือมีการพิจารณาคดีแบบรวบรัด (Summary Court) กฎหมายจึงกำหนดจำนวนคดีที่โจทก์จะขอให้ศาลพิจารณาคดีหรือนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ ไม่เกินกว่า 10 ครั้งต่อปี เพื่อสร้างความเท่าเทียมให้กับประชาชน และไม่ให้สถาบันการเงินใช้วิธีพิจารณาแบบนี้ ในการติดตามทวงหนี้ ลูกหนี้ที่มีจำนวนหนี้เล็กน้อยจึงสามารถเข้าสู่การพิจารณาคดีแบบนี้ได้

⁵⁷ Objective Joint Claims หมายถึง การที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยเรียกเรื่องหนี้เงินยืมจำนวน 200,000 เยน ในขณะที่เดียวกันก็ยื่น คำขอให้ลูกหนี้ชำระหนี้เงินอีก 300,000 เยน จะเห็นว่ามูลค่าที่กำหนดไว้ในการเข้าสู่กระบวนการวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยของคดีนี้มีจำนวนไม่เกิน 600,000 เยน

⁵⁸ Subjective หมายถึง การที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลย A ต่อศาลเรียกเรื่องหนี้เงินยืมจำนวน 100,000 เยน ในขณะที่เดียวกันเจ้าหนี้ คนดังกล่าวก็ยื่นฟ้องจำเลย B ในอีกคดีหนึ่งในฐานะผู้ค้าประกันหนี้เงิน กรณีนี้จะเห็นว่าถึงแม้การฟ้องต่อศาลของทั้งสองกรณีจะ เป็นการฟ้องร้องที่เป็นหนี้จำนวนเงินทั้งคู่ แต่กรณีหลังไม่สามารถดำเนินการผ่านวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยได้

⁵⁹ Article 373 (3) In the following cases, the court shall make an order to the effect that a trial and judicial decision of the action should be made through ordinary proceedings:

(iv) Where the court finds it inappropriate to conduct a trial and make a judicial decision by way of an action on small claim.

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมาย เกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค กรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้า และให้บริการมากยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกันผู้บริโภคส่วนใหญ่ก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านคุณภาพ มาตรฐานของสินค้าและบริการ ตลอดจนเทคนิคด้านการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้บริโภคขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการ จนทำให้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ขึ้นมา

การตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ทำให้เกิดปัญหาที่สำคัญในการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค อันทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายเป็นเหตุให้สิทธิของคู่ประกอบธุรกิจ และเกิดผลกระทบจากการฟ้องดังกล่าว อันเนื่องมาจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี

การฟ้องคดีเป็นคดีผู้บริโภค นั้น ต้องฟ้องเป็นคดีแพ่ง และคำวินิจฉัยถึงสถานะหรือความสัมพันธ์ ของคู่พิพาทเป็นหลัก กล่าวคือ คู่ความซึ่งฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ทั้งต้องเป็นการพิพาทกันในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

คำว่า "ผู้บริโภค" หมายความว่า ผู้ซื้อหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

"ผู้ประกอบธุรกิจ" หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย หรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการและหมายความรวมถึงผู้ประกอบกิจการโฆษณาด้วย

ดังนั้น ในคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน หรือสัญญาค้ำประกัน เมื่อโจทก์ประกอบธุรกิจให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคล โดยการให้บริการกู้ยืมเงินและเรียกเอาดอกเบี้ย ค่าบริการและค่าธรรมเนียมเป็นการตอบแทน จึงถือว่าโจทก์เป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน จึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการใช้บริการ เป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1)¹ ส่วนผู้ค้ำประกันเมื่อโจทก์ฟ้องให้ร่วมรับผิดชอบจำเลย ในฐานะผู้ค้ำประกันอันมีลักษณะเป็นคดีเกี่ยวพันกันจึงเป็นคดีผู้บริโภคตามมาตรา 3 (3) เช่นกัน

กรณีและผู้ประกอบธุรกิจฟ้องคดีผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็คดีเกี่ยวกับสินเชื่อบุคคล กู้ยืม ค้ำประกัน บัตรเครดิต กองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา หรือเช่าซื้อ ไม่ว่าจะผู้บริโภคที่ตกเป็นจำเลยจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล ก็จะต้องฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 17²

ปัจจุบันโลกที่วิวัฒนาการไปอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้บริโภคต้องออกมาทำงานทำในเมือง ซึ่งมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านของตน เมื่อบุคคลเหล่านั้นถูกฟ้องคดีผู้บริโภค ผู้บริโภคเหล่านี้ย่อมไม่อาจกลับไปต่อสู้คดีที่ภูมิลำเนาของตนได้โดยสะดวก ทั้งถ้าหากมีการเคลื่อนคดีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งบทบัญญัติในมาตรา 16³ และ

¹ มาตรา 3 “คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่นกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวพันกันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

² มาตรา 17 การฟ้องร้องคดีผู้บริโภค ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว

³ มาตรา 16 การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด หรือการแจ้งวันนัด คำสั่งของศาล หรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่นใดในคดีผู้บริโภคซึ่งปกติจะต้องดำเนินการโดยทางเจ้าพนักงานศาลนั้น ศาลอาจสั่งให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรศัพท โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน ความสะดวกรวดเร็ว ความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่องที่ทำกรติดต่อ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา กำหนดให้การนำส่งคำคู่ความ หรือนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย หรือคู่ความอื่นใด สามารถทำได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการส่งโดยเจ้าพนักงานศาลหรือทางไปรษณีย์ตอบรับ ในกรณีที่การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องโดยเจ้าพนักงานศาลนั้นศาลจะมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานศาลปิดหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องไว้ ณ ภูมิลำเนาของจำเลย ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาดังต่อไปนี้ ยกตัวอย่างเช่น จำเลยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง วันที่ 9 กันยายน 2559 ศาลกำหนดให้มีการไต่ถามหรือสืบพยานในวันรุ่งขึ้น (10 กันยายน 2559) หมายเรียกและสำเนาคำฟ้องจะมีผลทันที และในทางปฏิบัติจำเลยที่เป็นผู้บริ โภคย่อมไม่สามารถทำคำให้การทันภายในเวลาที่กำหนด หรือจำเลยไม่อาจหาเอกสารได้ครบ เนื่องจากระยะเวลากระชั้นชิด ย่อมทำให้จำเลยเสียเปรียบ ซึ่งต่างจากคดีแพ่งสามัญทั่วไป จำเลยจะมีเวลาที่จะยื่นคำให้การภายใน 15 วันนับแต่วันที่รับหมายเรียก และสำเนาคำฟ้อง

การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ศาลมีอำนาจสั่งให้ส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หรือโดยทางเจ้าพนักงานศาล โดยสั่งให้ปิดหมายไว้ ณ ภูมิลำเนาของจำเลย ทั้งนี้ ตามมาตรา 15⁴ ศาลยังมีอำนาจยื่น หรือขยายระยะเวลาให้มีผลก่อนครบกำหนดเวลา 15 วันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 79 วรรคสอง⁵ ได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ในทางปฏิบัติเพื่อให้การกำหนดวันนัดพิจารณาคดีผู้บริ โภคสามารถทำได้ภายในเวลา 30 วันนับแต่วันรับคำฟ้อง ศาลจะมีคำสั่งให้ยื่นระยะเวลาน้อยกว่า 15 วัน เช่น ศาลชั้นต้นบางแห่งให้มีผลเมื่อครบกำหนด 5 วันนับแต่วันปิดหมาย หรือบางศาลให้มีผลทันทีนับแต่วันปิดหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินคดีผู้บริ โภคเป็นไปอย่างรวดเร็ว ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยมีหลักเกณฑ์การยื่นหรือขยายเวลาที่ไม่วุ่นวาย ไม่ต้องมีพฤติการณ์พิเศษเหมือนเช่นการยื่นหรือขยายเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ระยะเวลาที่กระชั้นชิด จะทำให้ผู้บริ โภคไม่สามารถยื่นคำให้การได้ทันภายในกำหนด จนอาจต้องยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นคำให้การ และจะทำให้ระยะเวลาในการพิจารณาคดียาวนานขึ้น ทำให้เกิดผลเสียต่อผู้บริ โภค

⁴ มาตรา 15 ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลกำหนดไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอ ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

⁵ มาตรา 79 วรรคสอง การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีอื่นแทนนั้น ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อกำหนดเวลาสิบห้าวัน หรือระยะเวลานานกว่านั้นตามที่ศาลเห็นสมควร กำหนดได้ล่วงหน้าไปแล้วนับตั้งแต่วันที่คำคู่ความหรือเอกสารหรือ ประกาศแสดงการมอบหมายนั้นได้ปิดไว้ หรือการโฆษณาหรือวิธี อื่นใดตามที่ศาลสั่งนั้นได้ทำหรือ ได้ตั้งต้นแล้ว

ในคดีที่มีจำเลยหลายคน เมื่อส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยทั้งสองได้ แต่จำเลยคนใดคนหนึ่งไม่มาศาล จำเลยที่มาศาลได้ยื่นคำร้องขอเลื่อนคดี กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้โจทก์จัดส่งหมายนัดแจ้งจำเลยที่ไม่มาให้ทราบวันนัดถัดไป โจทก์ก็จะต้องวางเงินค่านำหมาย ค่านำหมายถือเป็นค่าฤชาธรรมเนียมศาล และค่าธรรมเนียมศาลดังกล่าวย่อมเป็นหน้าที่ของฝ่ายที่แพ้คดี จะต้องชำระ อันเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้แพ้มากขึ้น และการกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมิภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว เป็นผลให้จำเลยหลายคนไม่ทราบว่าตนเองถูกเป็นฟ้องคดี เนื่องจากไม่ได้อยู่ตามภูมิลำเนาของตน จึงไม่มาศาลตามกำหนดนัดได้ ศาลจึงต้องพิพากษาไปฝ่ายเดียว

กรณีที่โจทก์ชนะคดี ในคดีที่มีการจ้างอสังหาริมทรัพย์ ศาลจะพิพากษาให้จำเลย (ลูกหนี้) ชำระหนี้ หากจำเลยไม่สามารถชำระหนี้ได้ ให้ยึดอสังหาริมทรัพย์ แต่ในกรณีที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่นอกเขตศาล และโจทก์จะยึดทรัพย์ของลูกหนี้เพื่อชำระหนี้ โจทก์ก็จะเสียค่าธรรมเนียมในการยึดทรัพย์ และค่าธรรมเนียมยึดทรัพย์ข้ามเขต ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ เมื่อขายทอดตลาดทรัพย์ของลูกหนี้ได้แล้ว มีการทำบัญชีรับ-จ่าย ค่าใช้จ่ายทั้งหมดก็ตกเป็นภาระของลูกหนี้ที่จะต้องชำระให้แก่โจทก์ เพิ่มมากขึ้นอีก ซึ่งแตกต่างจากการฟ้องคดีแพ่งทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4⁶ บัญญัติไว้ว่า “คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล และในกรณีที่มีการจ้างอสังหาริมทรัพย์ โจทก์ยังมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์ นั้นตั้งอยู่ในเขตศาลได้อีกด้วย”⁷ กล่าวคือ คำฟ้องของผู้ประกอบธุรกิจ ที่จะฟ้องลูกหนี้ เป็นคดีแพ่งนั้นสามารถเลือกที่จะเสนอคำฟ้องต่อศาล ดังนี้

- (ก) ศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล
  - (ข) ศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล
  - (ค) ศาลที่อสังหาริมทรัพย์ นั้นตั้งอยู่ในเขตศาล กรณีที่มีการจ้างอสังหาริมทรัพย์
- กล่าวโดยสรุปคือ ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจยื่นฟ้องคดี เป็นคดีผู้บริโภค นั้น ผู้ประกอบ

⁶ มาตรา 4 เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(1) คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

⁷ มาตรา 4 ทวิ คำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิ หรือประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้เสนอต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์ นั้นตั้งอยู่ในเขตศาล ไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรหรือไม่ หรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่เขตศาล

ธุรกิจจะยื่นฟ้องคดีต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่เท่านั้น ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ เพื่อประสงค์ให้จำเลยประหยัดค่าใช้จ่าย แต่ปัจจุบันแม้ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาหรือมีชื่อในทะเบียนบ้านอยู่ต่างจังหวัด แต่ตัวจำเลยอาจพักอาศัยอยู่ที่อื่น ไม่ใช่ภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้าน จะยังทำให้จำเลยเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น ในการเดินทางไปศาลตามหมายเรียก หรือตามนัดของศาล

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี ยังคงเป็นปัญหาในลักษณะแนวทางของการปฏิบัติ ที่เกี่ยวกับ ความสะดวก และความประหยัดของกลุ่มความทั้งสองฝ่ายในการเดินทางมาศาล เพื่อมาศาลตามกำหนดนัด ซึ่งหลักพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ตามข้อ 2.6 ที่ผู้เขียนกล่าวไว้ข้างต้นระบุไว้ว่า จะต้องมีความสะดวกในการเข้าถึงความยุติธรรม และจะต้องมีความประหยัดในการเดินทางมาศาลด้วยเช่นกัน

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3 ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภค” ไว้ว่า จะต้องเป็นคดีแพ่ง และต้องเป็นข้อพิพาทระหว่าง ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่นฝ่ายหนึ่ง กับ ผู้ประกอบธุรกิจอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น เมื่อโจทก์ฟ้องคดีต่อศาล ในชั้นตรวจคำฟ้องศาลชั้นต้น จะต้องยึดถือเอาความหมายของ คำว่า คดีผู้บริโภค ตามบทนิยามในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เป็นหลักในการที่จะพิจารณาว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีบริโภคหรือไม่ กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เป็นข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภค และผู้ประกอบธุรกิจหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคดีแพ่งที่ยื่นฟ้อง นั้นก็เป็นคดีระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจแทบทั้งสิ้น ศาลจึงต้องรับคำฟ้องของโจทก์ไว้เป็นคดีผู้บริโภค (เรียกว่าคดี “พบ.” หมายถึงคดีผู้บริโภค ส่วนวนคดีจะใช้ใช้ปกติฟ้าเข้ม และคำฟ้องคดีผู้บริโภค สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดให้ใช้แบบ ผบ.1 รวมถึงจำนวนในคดีก็ใช้กระดาษขนาด เอ4) แต่หากศาลชั้นต้น หรือคู่ความ มีปัญหาว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ คือ กรณีที่เห็นว่า ข้อพิพาทดังกล่าวไม่ได้เป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ แต่เห็นว่าเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้ประกอบธุรกิจด้วยกันเอง คู่ความฝ่ายดังกล่าวก็ต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ซึ่งการวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่นั้นก็เพื่อจะได้นำ กฎหมายวิธีพิจารณาคดีมาใช้กับคดีนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง

การส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ นั้น มีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ผู้มีสิทธิขอให้วินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริ โภคหรือไม่ คือโดยคู่ความเป็นผู้ขอ โดยทำเป็นคำร้องเสนอต่อศาลชั้นต้น หรือโดยศาลเห็นสมควร กรณีศาลเห็นสมควร ต้องเป็นศาลชั้นต้นเท่านั้น ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริ โภค หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริ โภค ไม่มีสิทธิขอให้ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัย⁸

(2) ระยะเวลาในการขอให้มีการวินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริ โภคหรือไม่

(2.1) คดีผู้บริ โภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา ของศาลชั้นต้น

(2.2) คดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวันชี้สองสถาน หรือวันสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีกรณีสองสถาน

(2.3) หากล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาตามข้อ 2.1 และข้อ 2.2 แล้ว ห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก

ระยะเวลาในการขอให้มีการวินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริ โภค มีคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ที่ 255/2553 ได้วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานว่า โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นลูกค้าโจทก์ ขอให้บังคับจำเลยชำระเงินพร้อมดอกเบี้ยแก่โจทก์ จำเลยให้การต่อสู้คดีหลายประการและให้การว่า ฟ้องโจทก์เป็นคดีผู้บริ โภค ขอให้ยกฟ้อง วันนัดฟังคำพิพากษา ศาลเห็นว่าคดีนี้เป็นคดีผู้บริ โภคหรือไม่ จึงมีคำสั่งเพิกถอนการสืบพยานที่ผิดระเบียบของคู่ความทั้งสองฝ่าย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 และสั่งให้ส่งคดีให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 มาตรา 8

ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า คดีนี้ศาลสืบพยานโจทก์เสร็จ ส่วนจำเลยไม่สืบพยานและนัดฟังคำพิพากษาแล้ว ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 8 บัญญัติว่า “การขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาคตามวรรคหนึ่งไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดีผู้บริ โภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวันชี้สองสถานหรือวันสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีกรณีสองสถานหากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก” ดังนั้น เมื่อคดีนี้ศาลชั้นต้นรับฟ้องและดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างคดีมโนสาเร่จนสืบพยานโจทก์เสร็จ ส่วนจำเลยไม่สืบพยานและนัดฟังคำพิพากษาแล้ว โดยไม่ปรากฏว่ามีคู่ความขอ หรือศาลเห็นสมควรให้วินิจฉัย

⁸ ธนิศ เกศพิทักษ์, กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, ม.ป.ป.), น. 32-33.

ปัญหาว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ จึงเป็นการล่วงเลยเวลาที่จะขอให้มีการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวแล้ว คู่ความหรือศาลไม่อาจดำเนินการด้วยวิธีหนึ่งวิธีใดเพื่อย้อนไปขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหานี้ได้อีก เพราะเป็นกรณีต้องห้ามตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังนี้ จึงไม่รับวินิจฉัยปัญหาดังกล่าว ให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความและให้ส่งสำนวนคืนศาลชั้นต้นเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป

(3) ผู้มีอำนาจวินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ นั้น คือประธานศาลอุทธรณ์ ไม่หมายความว่ารวมถึงประธานศาลอุทธรณ์ภาค และผลคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ เป็นที่สุด

(4) เอกสารที่จำเป็นต้องส่งไปเพื่อประกอบการวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์อย่างน้อยต้องประกอบไปด้วย คำฟ้อง คำให้การ และรายงานกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้อง และหากศาลชั้นต้นเห็นว่าข้อเท็จจริงที่มีอยู่ตามคำฟ้องและคำให้การอาจไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัย ศาลชั้นต้นอาจสอบถามข้อเท็จจริงที่สำคัญเพิ่มเติมได้ เช่น คู่กรณีมีการให้คำตอบแทนกันหรือไม่ หรือการซื้อสินค้าพิพาทนั้นซื้อไปเพื่อบริโภคหรือขายต่อ เป็นต้น แล้วจัดแจ้งไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาที่ส่งไปนั้น

(5) วิธีการส่งเอกสารตาม (4) เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 8 วรรค 3 “เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การดำเนินการใด ๆ ระหว่างศาลชั้นต้นกับศาลอุทธรณ์ตามมาตรา นี้ จะดำเนินการโดยทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้” กล่าวคือ สามารถส่ง โดยทางโทรสาร หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้

(6) การดำเนินกระบวนการพิจารณาในระหว่างรอฟังการวินิจฉัย นั้นไม่มีบทบัญญัติกฎหมายบังคับว่าเมื่อมีการยื่นคำร้องขอให้ส่งสำนวนให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ นั้น ศาลชั้นต้นจะต้องส่งเรื่องไปให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยภายในเวลาเท่าใด เพียงแต่กำหนดให้ประธานศาลอุทธรณ์ มีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้น โดยเร็ว⁹ ทั้งยังระบุว่าคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น¹⁰

การส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยตามมาตรา 8 เป็นช่องทางให้คู่ความทั้งสองฝ่ายประวิงคดี ก่อให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดีผู้บริโภค โดยไม่จำเป็น เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กล่าวอ้างว่าคดีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีอยู่นั้นมิใช่คดีผู้บริโภค ศาลชั้นต้นก็จะต้องส่งเรื่องไปให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย ซึ่งกระบวนการส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยนั้น

⁹ มาตรา 8 วรรค 2

¹⁰ มาตรา 8 วรรค 1

ต้องอาศัยระยะเวลาในการพิจารณา ถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติให้กระบวนการพิจารณาในศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้โดยไม่จำเป็นต้องรอคำวินิจฉัยจากประธานศาลอุทธรณ์ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติศาลชั้นต้นก็จะรอคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ก่อน แล้วจึงดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

หากประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยว่า คดีดังกล่าวเป็นคดีผู้บริโภคร ศาลชั้นต้นจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป แต่กรณีที่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีแพ่ง ศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และหากโจทก์มีความประสงค์จะฟ้องจำเลยต่อไป โจทก์จะต้องทำคำฟ้องและเสนอต่อศาลใหม่ เป็นคดีแพ่งทั่วไป และจะต้องชำระค่าธรรมเนียมศาลใหม่ รวมถึงกำหนดจะต้องมีการส่งหมายเรียกจำเลยและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยใหม่ทั้งหมด ซึ่งจะทำให้ระยะเวลาการดำเนินคดีล่าช้าออกไปอีก

คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามสัญญา รวมถึงคำประกัน ซึ่งมีแนวคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เห็นได้ว่ามีแนวคำวินิจฉัยเกี่ยวกับกรณีผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์ ฟ้องเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามสัญญารวมถึงคำประกัน ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภคตามนิยามของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 โดยประธานศาลอุทธรณ์จำต้องวินิจฉัยไปตามเนื้อความหรือคำนิยาม ตามความในมาตรา 3(1) ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ซึ่งในบางคดีก็มีเนื้อหาเช่นเดียวกัน แต่คดีหนึ่งเป็นคดีผู้บริโภค ส่วนอีกคดีหนึ่งไม่เป็นคดีผู้บริโภคเพียงเพราะคู่ความในคดีนั้นไม่ใช่ผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค ยกตัวอย่างเช่น คดีที่สถาบันการเงิน นำคดีมาฟ้อง ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค เพราะตามกฎหมายถือสถานะของคู่ความเป็นหลัก เมื่อฝ่ายหนึ่งเป็นคดีผู้บริโภค อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบการ การพิพาทกันตามสัญญากู้ยืมถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค แต่หากประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้ประกอบการธุรกิจในการให้กู้ยืมเงิน ให้ประชาชนด้วยกันกู้ยืมเงิน ประชาชนผู้ให้กู้ยืมเงินนั้นจึงไม่ใช่ผู้ประกอบการ เมื่ออีกฝ่ายผิคนัดชำระหนี้ ประชาชนผู้ให้กู้ยืมนั้นต้องนำคดีไปฟ้องอย่างคดีแพ่งทั่วไป เพราะถือว่าไม่ใช่คดีผู้บริโภค ไม่มีสิทธิดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เหมือนเช่นผู้ประกอบการ ผลของกฎหมายที่เป็นเช่นนี้จึงไม่มีความเท่าเทียมกันในสังคม ดังนั้นไม่ว่าจะพิจารณาจากเหตุผลในด้านใด ๆ การให้ความหมายของคดีผู้บริโภคในลักษณะเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

ในระยะเริ่มต้นของการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ศาลอุทธรณ์ได้มีหนังสือเวียนให้แนวทางเบื้องต้นแก่ศาลชั้นต้นทั่วประเทศ ในการพิจารณาว่าคดี

ใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ไว้ว่า คดีที่ผู้ประกอบการซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์ฟ้องบังคับลูกค้าให้ชำระหนี้ตามสัญญา ยืม ค่าประกัน จำนอง จำน่า บัญชีเดินสะพัด ตัวเงิน หรือทรัพย์สินอื่น คดีที่ผู้ประกอบการฟ้องบังคับลูกค้าให้ชำระหนี้ตามสัญญาให้บริการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา คดีที่ผู้ประกอบการให้เข้าซื้อสินค้าฟ้องบังคับลูกค้าให้ชำระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อ คดีที่ผู้ประกอบการบัตรเครดิต หรือสัญญาให้บริการสินเชื่อคดีที่ผู้ประกอบการเป็นผู้รับประกันภัยพิพาทกับผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยอื่นเกี่ยวกับสัญญาประกันภัย ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค¹¹

ยกตัวอย่างกรณีศึกษา

ธนาคารเป็นโจทก์ ฟ้องจำเลย ซึ่งเป็นนิติบุคคล ผู้กู้เป็นจำเลยที่ 1 และฟ้องผู้ค้ำประกัน เป็นจำเลยที่ 2 ถึงจำเลยที่ 5 เป็นคดีแพ่ง ต่อศาลจังหวัดสงขลา เป็นคดีหมายเลขดำที่ ผบ.187/2557 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2557 ในข้อหาผิดสัญญาสินเชื่อ ค่าประกัน บังคับจำนองและ จำน่า ซึ่งมีจำนวนทุนทรัพย์ 756,855,002.21 บาท ศาลจังหวัดสงขลา รับฟ้อง และกำหนดวันพิจารณา และคู่กรณีขอเลื่อนคดีคดีต่อมาเรื่อยๆ โดยอ้างเหตุว่า อยู่ระหว่างติดต่อเจรจาไกล่เกลี่ยกับโจทก์ ต่อมา จำเลยที่ 1 ถึงที่ 3 และที่ 5 ยื่นคำร้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีนี้เป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ศาลอุทธรณ์จึงมีคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ที่ 401/2558 ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 2558 ว่า โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 เป็นลูกค้าขอสินเชื่อจากโจทก์หลายประเภท คือ สัญญาสินเชื่อเพื่อการนำเข้าส่งออก สัญญาวงเงินเบิกถอนเงินสด สัญญาสินเชื่อเพื่อซื้อทรัพย์สิน สัญญาเงินทุนหมุนเวียน และสัญญาสินเชื่อเพื่อไถ่ถอนทรัพย์สิน โดยมีจำเลยที่ 3 ถึงที่ 5 ทำสัญญาค้ำประกันโดยยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วม จำเลยทั้งห้าจดทะเบียนจำนองทรัพย์สินเป็นประกันหนี้ มีจำเลยที่ 1 จำน่าทรัพย์สินและ จำน่าหุ้นของจำเลยที่ 2 กับจำเลยที่ 4 และที่ 5 จำน่าหุ้นของจำเลยที่ 1 เป็นประกันหนี้ จำเลยที่ 1 ใช้สินเชื่อดังกล่าวเข้ามา ต่อมาจำเลยที่ 1 ผิดนัดชำระหนี้จึงทำสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้กับโจทก์ แต่จำเลยที่ 1 ผิดสัญญา โจทก์ทวงถามและบอกกล่าวบังคับจำนองแล้ว ขอให้บังคับจำเลยทั้งห้าร่วมกันชำระเงิน 756,855,002.21 บาท พร้อมดอกเบี้ยคืนแก่โจทก์ มิฉะนั้นให้ยึดทรัพย์จำนอง ทรัพย์สิน จำน่า และทรัพย์สินอื่นของจำเลยทั้งห้าออกขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้แก่โจทก์ จำเลยที่ 1 ถึงที่ 3 และที่ 5 ให้การต่อสู้คดีหลายประการ และแก้ไขคำให้การว่าคดีนี้ไม่เป็นคดีผู้บริโภค ขอให้ยกฟ้อง จำเลยที่ 4 ขาดนัดยื่นคำให้การ จำเลยที่ 1 ถึงที่ 3 และที่ 5 ยื่นคำ

¹¹ ศาลอุทธรณ์, หนังสือที่ สข 200/ว1 เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ร้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า คดีนี้เป็นคดีผู้บริ โภคหรือไม่ ศาลจังหวัดสงขลาจึงส่งคดี ให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 มาตรา 8 ประธานศาลอุทธรณ์ จึงมีคำวินิจฉัยว่าตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 3 คดีผู้บริ โภคหมายความว่า (1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริ โภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริ โภคตาม มาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตาม กฎหมายอันเนื่องมาจากการบริ โภคสินค้าหรือบริการ โจทก์อ้างตามคำฟ้องว่า โจทก์ประกอบธุรกิจ การเงินที่ไม่ผูกพันกับดอกเบี้ยสอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม และได้ให้สินเชื่อแก่จำเลย ที่ 1 โดยเรียกผลกำไรเป็นการตอบแทนตามทางการค้าปกติของตน โจทก์จึงอยู่ในฐานะเป็นผู้ ให้บริการ และเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 3 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริ โภค พ.ศ.2522 มาตรา 3 ส่วนจำเลยที่ 1 เป็นนิติบุคคลประเภท บริษัทจำกัด ย่อมจัดตั้งขึ้นเพื่อประกอบกิจการค้า จำเลยที่ 1 อ้างตามคำร้องขอให้วินิจฉัยคดีว่า จำเลย ที่ 1 ประกอบธุรกิจ ตามพฤติการณ์จึงเชื่อได้ว่า จำเลยที่ 1 ขอสินเชื่อจากโจทก์ เพื่อใช้เป็นเงินทุน หมุนเวียนในการประกอบกิจการค้า อันเป็นการแสวงประโยชน์โดยตรงทางธุรกิจจากสินเชื่อที่ จำเลยที่ 1 จึงมิใช่ผู้บริ โภค แต่อยู่ในฐานะผู้ประกอบธุรกิจตามบทบัญญัติดังกล่าว สำหรับจำเลยที่ 2 ถึงที่ 5 ซึ่งโจทก์ฟ้องให้ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ในฐานะผู้ค้าประกัน ผู้จำนอง และผู้จำนำนั้น มิใช่ ผู้บริ โภคสินค้าหรือรับบริการจากโจทก์ จึงมิใช่ผู้บริ โภคเช่นกัน เมื่อโจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยทั้ง ห้าในมูลสัญญาให้สินเชื่อ สัญญาค้ำประกัน สัญญาจำนอง และสัญญาจำนำ จึงไม่เป็นคดีแพ่ง ระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริ โภค ซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ ตามกฎหมายอัน เนื่องมาจากการบริ โภคสินค้าหรือบริการ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1) และคดีนี้ไม่เข้าเกณฑ์เป็นคดีผู้บริ โภคตามมาตรา 3(2) ถึง 3(4) วินิจฉัยว่า คดีนี้ไม่เป็น คดีผู้บริ โภค วินิจฉัย ณ วันที่ 27 กรกฎาคม 2558 ต่อมา วันที่ 21 กันยายน 2558 ศาลจังหวัดสงขลา นัดฟังคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ เนื่องจากประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า ฟ้องโจทก์ไม่ เป็นคดีผู้บริ โภค ดังนั้น ศาลจึงมีคำสั่งให้เพิกถอนคำสั่งเดิมที่รับฟ้องโจทก์ และมีคำสั่งใหม่เป็นว่า ไม่รับฟ้องโจทก์ คืนค่าขึ้นศาลให้โจทก์ทั้งหมด หากโจทก์ประสงค์จะดำเนินคดีแก่จำเลยทั้งห้า ให้ ฟ้องเป็นคดีแพ่งทั่วไป จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

การที่จำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริ โภคหรือไม่ และต่อมา ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีดังกล่าวไม่เป็นคดีผู้บริ โภค ย่อมทำให้การพิจารณาคดีที่ควรจะ ดำเนินไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว นั้นช้าลง เนื่องจากโจทก์ต้องยื่นฟ้องจำเลย ต่อศาลเป็นคดี

ใหม่ โดยยื่นฟ้องเป็นคดีแพ่งทั่วไป ต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ซึ่งกรณีศึกษาข้างต้น โจทก์จึงยื่นฟ้อง จำเลยทั้งห้าเป็นคดีใหม่ โดยยื่นฟ้องเป็นคดีแพ่ง ต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้ เป็นคดีหมายเลขคำที่ พ.2875/2558 เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2558 ในข้อหาหรือฐานความผิด ผิดสัญญาสินเชื่อ คำประกัน บังคับจำนองและจำนำ จำนวนทุนทรัพย์ 972,393,812.29 บาท จะเห็นได้ว่า การฟ้องคดีระหว่าง โจทก์และจำเลยเดียวกันคดีแรกยื่นฟ้องตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม 2557 จนถึงปัจจุบันคดียังไม่มีการ พิพากษาให้จำเลยต้องชำระหนี้ให้แก่โจทก์

กรณีศึกษาอีกกรณีหนึ่งคือ

คดีนี้ผู้ประกอบธุรกิจหรือสถาบันการเงิน (ธนาคาร) เป็นโจทก์ฟ้อง จำเลยที่ 1 ในฐานะผู้กู้ และจำเลยที่ 2 และที่ 3 ในฐานะผู้ค้ำประกันเป็นคดีแพ่ง (คดีผู้บริโภค) ต่อศาลจังหวัดพระ โขนง เป็นคดีหมายเลขคำที่ ผบ.4094/2557 เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2557 เรื่องผิดสัญญาสินเชื่อวงเงิน ทุนหมุนเวียนและคำประกันจำนวนทุนทรัพย์ 302,096,232.85 บาท และศาลกำหนดนัดพิจารณา นัดแรกในวันที่ 1 ธันวาคม 2557 ต่อมาจำเลยทั้งสามยื่นคำร้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า คดีนี้เป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ศาลอุทธรณ์จึงมีคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ที่ 634/2558 ลง วันที่ 30 ตุลาคม 2558 ว่า โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 ทำสัญญาสินเชื่อวงเงินทุนหมุนเวียนกับโจทก์ 270,000,000 บาท ตกลงชำระกำไรให้แก่โจทก์ตามอัตราที่โจทก์กำหนด มีจำเลยที่ 2 และที่ 3 ทำ สัญญาค้ำประกันยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วม จำเลยที่ 1 ใช้สินเชื่อเรียบร้อยแล้วผิดนัดชำระหนี้ โจทก์ ทวงถามแล้ว จำเลยทั้งสามเพิกเฉย ขอให้บังคับจำเลยทั้งสามร่วมกันชำระเงิน 302,096,232.85 บาท พร้อมดอกเบี้ยแก่โจทก์ จำเลยทั้งสามให้การต่อสู้คดีหลายประการ และให้การว่าจำเลยทั้งสามทำ สัญญากับโจทก์ตามฟ้องจริงแต่ เป็นสัญญาที่ไม่เป็นธรรมโจทก์ และจำเลยที่ 1 ต่างเป็นผู้ประกอบ ธุรกิจคดีนี้จึงไม่เป็นคดีผู้บริโภคขอให้ยกฟ้อง จำเลยทั้งสามยื่นคำร้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์ วินิจฉัยว่าคดีนี้เป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ศาลจังหวัดพระ โขนงจึงส่งคดีให้ประธานศาลอุทธรณ์ วินิจฉัย ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยว่า ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 คดีผู้บริโภคหมายความว่า (1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทน ผู้บริโภค ตามมาตรา 19 หรือตาม กฎหมายอื่น กับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือ หน้าที่ตามกฎหมาย อันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้า หรือบริการ ได้ความตามคำฟ้องและคำให้การ ว่าโจทก์ประกอบธุรกิจทางการเงินที่ไม่ผูกพันกับดอกเบี้ยสอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม และได้ให้สินเชื่อแก่จำเลยที่หนึ่งโดยเรียกผลกำไรเป็นการตอบแทนตามทางการค้าปกติของตน โจทก์เป็นผู้ให้บริการกู้เงินจึงเป็นผู้ประกอบธุรกิจตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.

2551 มาตรา 3 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาตรา 3 ส่วนจำเลยที่ 1 ซึ่งอยู่ในฐานะผู้รับบริการนั้น แม้จำเลยทั้งสามอ้างตามคำให้การว่าจำเลยที่ 1 ขอสินเชื่อไปใช้ในการประกอบธุรกิจ ก็เป็นการให้สินเชื่ออย่างเช่นปัจจัยพื้นฐานในการประกอบธุรกิจ ไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 นำสินเชื่อที่ได้รับไปให้สินเชื่อต่ออีกทอดหนึ่ง จำเลยที่ 1 จึงเป็นผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว เมื่อโจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยที่ 1 ชำระหนี้ในมูลสัญญาสินเชื่อจึงเป็นคดีแพ่งระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค ซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้า หรือบริการ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3(1) เมื่อคดีของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นหนี้ประธานเป็นคดีผู้บริโภคแล้ว คดีในส่วนของจำเลยที่ 2 และที่ 3 ซึ่งโจทก์ฟ้องให้ร่วมกันรับผิดชอบในฐานะผู้ค้ำประกันเป็นนี้อุปกรณ์จึงเป็นคดีผู้บริโภคด้วย วินิจฉัยว่าคดีนี้เป็นคดีผู้บริโภค วินิจฉัย ณ วันที่ 30 ตุลาคม 2558 ต่อมา วันที่ 26 พฤศจิกายน 2558 ศาลจังหวัดพระโขนงนัดพร้อมเพื่อฟังคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นได้อ่านคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้คู่ความฟังแล้ว ซึ่งตามคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยว่าคดีนี้เป็นคดีผู้บริโภค จึงให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีนี้ต่อไป ต่อมาศาลจังหวัดพระโขนงได้มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2559 เป็นคดีหมายเลขแดงที่ 728/2559 พิพากษาให้จำเลยทั้งสามร่วมกันหรือแทนกันชำระเงินจำนวน 285,823,765.03 บาท พร้อมค่าไครค่าชดเชยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปีจากต้นเงิน 224,469,038.38 บาท นับจากวันที่ 21 พฤษภาคม 2557 เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระหนี้เสร็จ กับให้จำเลยทั้งสามร่วมกันหรือแทนกันชดใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 50,000 บาท

ในคดีดังกล่าวโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสามตั้งแต่วันที่ 24 กันยายน 2557 ซึ่งตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย การดำเนินคดีผู้บริโภคต้องเป็นไปด้วยความสะดวก และรวดเร็ว แต่ในคดีดังกล่าวนับแต่วันฟ้องจนถึงวันพิพากษาใช้เวลาถึง 1 ปี 6 เดือน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่นาน กว่าที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้โจทก์ได้รับชำระหนี้

การที่กฎหมายบัญญัติให้โอกาสคู่ความ หรือศาล กรณีที่เห็นว่า ข้อพิพาทไม่ได้เป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ แต่เห็นว่าเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้ประกอบธุรกิจด้วยกันเอง คู่ความฝ่ายดังกล่าวก็ต้อง “ยื่นคำร้องขอให้ศาลวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่” ซึ่งการวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ว่า คดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพื่อจะได้นำวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมาใช้บังคับแก่คดีนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง การบัญญัติไว้ดังกล่าวจะยิ่งทำให้การพิจารณาคดีมีความล่าช้ายิ่งขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายประวิงคดี อันเป็นผลให้การ

ดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องเลื่อนออกไป

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี ยังคงมีปัญหอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวกับ การเปิดโอกาสให้ศาล และคู่ความ ส่งคดีให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 8 ที่จะทำให้การพิจารณาคดีมีความล่าช้ายิ่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งหลักพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการพิจารณาที่รวดเร็ว ตามที่ผู้วิจัยกล่าวไว้แล้วข้างต้นในข้อ 2.6 เพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายและไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการมากเกินสมควร การพิจารณาคดีที่รวดเร็วเป็นจุดเด่นของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคแต่การส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยนี้ใช้ระยะเวลาในการระคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์กว่า 6 เดือน

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับระบบการไกล่เกลี่ย และระงับข้อพิพาท

เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำฟ้องของโจทก์ไว้แล้ว ศาลจะต้องกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และให้ศาลออกหมายเรียกให้จำเลยมาศาลเพื่อไกล่เกลี่ย ใ้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 24¹²)

การไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภคจะกระทำในวันนัดพิจารณา พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 25 วางหลักไว้ว่า “ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน ในการไกล่เกลี่ย ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควรผู้ไกล่เกลี่ยจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้”

ตามระบบของการพิจารณาคดีผู้บริโภคจะเริ่มต้นด้วยการไกล่เกลี่ยก่อน หากการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จศาลจะต้องสอบถามคำให้การ และสืบพยานไปโดยเร็วที่สุด ซึ่งในการพิจารณาคดีซึ่งเป็นคดีผู้บริโภค นัดครั้งแรกจะเรียกว่า “นัดพิจารณา” ซึ่งจะแตกต่างกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคดีแพ่งทั่วไปที่จะเรียกนัดแรกว่า “นัดชี้สองสถานหรือสืบพยาน” และในนัดพิจารณา

¹² มาตรา 24 เมื่อศาลสั่งรับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไกล่เกลี่ย ใ้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนาวินิจฉัยคำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย

จำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือก่อนวันนัดพิจารณาตามวรรคหนึ่งก็ได้

ของคดีผู้บริโภคกำหนดให้ศาลมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการไต่ถาม ปล่อย สอบถามคำให้การ หรือแม้แต่การสืบพยาน

อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติ ในคดีซึ่งผู้ประกอบธุรกิจธนาคาร ยื่นฟ้องลูกหนี้เป็นจำเลย และเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์สูง จะไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาทุกอย่างให้เสร็จภายในวันเดียวได้ โดยเฉพาะการไต่ถามปล่อยในบางคดีต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีการขอเลื่อนคดีเพื่อเจรจาไต่ถามปล่อย ซึ่งศาลก็จะกำหนดให้เป็นวันนัดถัดไป เป็นพิจารณาทุกครั้ง อีกทั้งคดีที่มีทุนทรัพย์สูงศาลจะอนุญาตให้มีการเลื่อนคดีหลายครั้ง หากคู่ความสามารถแสดงให้ศาลเห็นว่า ประสงค์ที่จะไต่ถามปล่อย ทำสัญญาประนีประนอม หรือแสดงเจตนาชำระหนี้ให้แก่โจทก์ แต่ด้วยกระบวนการพิจารณาของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ หรือธนาคาร จะต้องนำเสนอข้อเสนอลูกหนี้ จำเลย ต่อคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาอนุมัติเพื่อปรับปรุงโครงสร้างหนี้ให้แก่ฝ่ายจำเลย หรือไม่ อย่างไรก็ตามการอนุมัติเลื่อนไขผ่อนปรนในการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของลูกหนี้ ยกตัวอย่าง เช่น การลดอัตราดอกเบี้ย การลดต้นเงิน การลดดอกเบี้ยที่ลูกหนี้ค้างชำระ รวมถึงการขยายระยะเวลาการชำระหนี้ ทั้งนี้ เงื่อนไขดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับอายุโครงการของลูกหนี้ (Economic Life) หรือระยะเวลาการให้บริการของโครงการลูกหนี้ รวมทั้งต้องสอดคล้องกับความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ และช่วยให้ฐานะการเงินของลูกหนี้ดีขึ้นจนมีความสามารถจ่ายชำระหนี้ทั้งหมดคืนภายใต้เงื่อนไขที่มีการปรับปรุงใหม่ได้ตลอดไป

การเปิดโอกาสให้มีการไต่ถามปล่อยหลายครั้งจะเป็นช่องทางอีกช่องทางหนึ่งให้คู่ความประวิงคดีให้ช้าลง ยกตัวอย่างเช่น ก่อนวันนัดพิจารณาในคดีผู้บริโภค 1 หรือ 2 วัน ลูกหนี้จะนำส่งหนังสือ หรือจดหมายแสดงเจตนาที่จะชำระหนี้ต่อธนาคารซึ่งเป็นโจทก์ แต่เจ้าหน้าที่ของธนาคาร ซึ่งดูแลลูกหนี้รายดังกล่าวไม่มีอำนาจที่จะอนุมัติ หรือเห็นชอบกับหนังสือดังกล่าวของลูกหนี้ การอนุมัติเห็นชอบก็จะต้องนำเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อให้มีมติเห็นชอบ หรือไม่เห็นชอบ ซึ่งเลยกำหนดวันนัดพิจารณาคดีไปแล้ว เมื่อถึงกำหนดนัดพิจารณาคดี จำเลยก็จะแถลงต่อศาลว่า ได้เสนอแผนปรับปรุงโครงสร้างหนี้ต่อโจทก์ และตนประสงค์จะปรับปรุงโครงสร้างหนี้กับโจทก์ แต่โจทก์ต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาอนุมัติแผนปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของจำเลย จึงขอให้ศาลเลื่อนการพิจารณาออกไปก่อน ซึ่งส่วนใหญ่ศาลก็จะเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป เนื่องจากเห็นว่า โจทก์และจำเลยมีแนวทางที่จะตกลงกันได้ ในบางคดี มีการเลื่อนคดีในลักษณะนี้ 4 – 5 ครั้ง เนื่องจากโจทก์และจำเลยไม่อาจตกลงกันในส่วนขอข้อสรุปในการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ได้ การไต่ถามปล่อยเช่นนี้จะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคช้าออกไปอีก ทั้งยังขัดกับเจตนารมณ์ของ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ว่าการพิจารณาจะต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็ว
 ยกตัวอย่างกรณีศึกษา

คดีนี้ผู้ประกอบธุรกิจ คือ สถาบันการเงิน (ธนาคาร) เป็นโจทก์ ยื่นฟ้องจำเลยที่ 1 ใน
 ฐานะผู้กู้ และจำเลยที่ 2 และที่ 3 ในฐานะผู้ค้ำประกัน และจำนอง ต่อศาลจังหวัดสมุทรสาคร เป็น
 คดีแพ่ง (ผู้บริโภค) เป็น คดีหมายเลขคำที่ ผบ.2132/2557 เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2557 เรื่องผิดสัญญา
 ลินเชื่อเพื่อซื้อทรัพย์สิน สัญญาวงเงินทุนหมุนเวียน สัญญาวงเงินเบิกถอนเงินสด สัญญาวงเงิน
 นำเข้าและส่งออก ค้ำประกัน และจำนอง จำนวนทุนทรัพย์ 366,879,233.92 บาท และศาลกำหนด
 นัดพิจารณานัดแรกในวันที่ 18 สิงหาคม 2557 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ตรีขึ้นโดยมี
 เจตนารมณ์ทางกฎหมาย เพื่อให้การพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก และรวดเร็ว โดย
 กำหนดให้มีการไต่ถามคดีในวันนัดพิจารณา แต่จำเลยซึ่งอยู่ในฐานะผู้บริโภค อาศัยช่องทางดังกล่าว
 เพื่อประวิงการพิจารณาคดี โดยแถลงต่อศาลว่า จำเลยได้เข้าไปเจรจากับโจทก์ในเบื้องต้น และอยู่
 ในระหว่างจัดทำแผนปรับปรุงโครงสร้างหนี้เพื่อเสนอให้แก่โจทก์ ซึ่งหากโจทก์เห็นชอบก็จะมีการ
 ปรับปรุงโครงสร้างหนี้ต่อไป รวมทั้งมีการอ้างเหตุว่าจำเลยประสงค์จะชำระหนี้ปดบัญชีกับโจทก์
 ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาชำระหนี้หนึ่งจึงขอเลื่อนคดีออกไป ซึ่งเมื่อศาลพิเคราะห์แล้ว และเมื่อศาลเห็น
 ว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายมีความประสงค์จะเจรจาไกล่เกลี่ยต่อกัน ซึ่งหากสามารถตกลงได้จะเป็น
 ประโยชน์แก่คู่ความทั้งสองฝ่าย ศาลก็มักมีคำสั่งอนุญาตให้เลื่อนคดี โดยให้กำหนดนัดเพื่อไกล่
 เกลี่ย หรือให้การและสืบพยานในนัดถัดไป จะเห็นได้ว่านับจากวันฟ้องคือวันที่ 27 มิถุนายน 2557
 จนถึงปัจจุบัน คดีนี้ยังอยู่ในระหว่างการสืบพยานโจทก์และจำเลย ศาลยังไม่มีคำพิพากษาในคดี
 ดังกล่าวการพิจารณาในคดีนี้ใช้ระยะเวลาจนถึง 1 ปี 10 เดือน คดีก็ยังไม่เสร็จสิ้นการพิจารณา ซึ่ง
 ขัดกับเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคอย่างชัดเจน

การกล่าวอ้างดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นธนาคารพาณิชย์หรือธนาคารของรัฐ จำเลยสามารถ
 กล่าวอ้างได้ว่า อยู่ในระหว่างการเสนอแผนปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ซึ่งเมื่อศาลเห็นว่า โจทก์และ
 จำเลยมีความสามารถที่จะตกลงกันได้ ศาลก็จะสั่งให้มีการเลื่อนคดีออกไปก่อน การที่คู่ความทั้งสองฝ่าย
 สามารถตกลงทำสัญญาประนีประนอมต่อกันได้นั้นเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี
 ในชั้นศาลลง เพราะตามสัญญาประนีประนอมยอมความจะระบุว่า ให้จำเลยชำระค่าฤชาธรรมเนียม
 ที่ศาลไม่สั่งคืน เมื่อคู่ความสามารถตกลงทำสัญญาประนีประนอมต่อกันได้ ศาลจะมีคำสั่งคืน
 ค่าธรรมเนียมศาลที่โจทก์ชำระไปตอนฟ้องคดี ถึง 7 ใน 8 ส่วน ยกตัวอย่างเช่น ในวันฟ้องคดี โจทก์
 ชำระค่าธรรมเนียมศาลเป็นเงิน 700,000 บาท เมื่อคู่ความทำสัญญาประนีประนอมต่อกัน ศาลจะมี

คำสั่งคืนค่าธรรมเนียมศาลให้แก่โจทก์เป็นเงิน 612,500 บาท จำเลยจึงชำระค่าธรรมเนียมส่วนที่ศาลไม่สั่งคืนเพียง 87,000 บาท เท่านั้น แต่หากคู่ความทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงทำสัญญาประนีประนอมกันได้ คดีก็จะเข้าสู่กระบวนการสืบพยาน ซึ่งส่วนใหญ่ฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นธนาคารจะเป็นฝ่ายชนะคดี และตามคำพิพากษาศาลจะมีคำสั่งให้จำเลยค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ทั้งหมด ซึ่งฝ่ายจำเลยจะยิ่งเพิ่มภาระมากยิ่งขึ้น ฝ่ายโจทก์ก็จะมีโอกาสเสี่ยงสูงขึ้นที่จะไม่ได้รับชำระหนี้

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับระบบการไกล่เกลี่ย และระงับข้อพิพาท ยังคงมีปัญหาลอยอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการไม่ได้ระบุระยะเวลาที่เปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายไกล่เกลี่ยกันไว้อย่างชัดเจน ซึ่งการไม่กำหนดระยะเวลาไว้เช่นนี้จะทำให้เกิดช่องว่างของกฎหมาย และเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประวิงคดี

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 18 วรรคแรก วางหลักไว้ว่า “ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด”

กล่าวคือ กรณีพิพาทที่เกิดขึ้น ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 18 เป็นบทบัญญัติที่เอื้อประโยชน์ ให้ยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งปวงให้แก่ผู้บริโภคเท่านั้น ไม่ว่าผู้บริโภคจะอยู่ในฐานะที่เป็นโจทก์ ในฐานะที่เป็นจำเลย หรือในฐานะที่เป็นผู้ร้องสอดก็ตาม และยังรวมถึงผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคด้วย เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือสมาคมที่คณะกรรมการผู้บริโภครับรอง จะได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมตามบทบัญญัติในมาตรานี้ด้วย ทั้งบทบัญญัติในมาตรานี้ยังช่วย อำนวยความสะดวกของผู้บริโภค คือ ผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องขอหรือพิสูจน์ว่าตนเองไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมเหมือนเช่นกรณีการขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 156 และ 156/1 หรือที่เรียกว่าการดำเนินคดีอย่างคนอนาถา

ค่าธรรมเนียมที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้รับยกเว้นตามมาตรา 18 นี้ หมายถึงค่าฤชาธรรมเนียมทุกประเภทตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีแพ่ง เช่น ค่าธรรมเนียมศาล หรือค่าธรรมเนียมอื่นๆ แต่อย่างไรก็ดีบทบัญญัติในมาตรานี้ไม่รวมถึงความรับ

ผิดในค่าฤชาธรรมเนียม เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ให้ผู้บริ โภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดี แทนผู้บริ โภครับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้เสียไป ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ผู้บริ โภครับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้เสียไป ถ้า ผู้บริ โภคประสงค์ที่จะยื่นอุทธรณ์ก็ต้องนำค่าฤชาธรรมเนียมที่ต้องใช้แทนดังกล่าวมาวางศาลด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 229 แต่ในคดีผู้บริ โภคผู้บริ โภคยังคงได้รับ ยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงในชั้นอุทธรณ์ บทบัญญัติในมาตรา 18 เอื้อประโยชน์ให้แก่ ผู้บริ โภคเท่านั้น ไม่รวมถึงการได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมที่ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องชำระกรณีที่ผู้ ประกอบธุรกิจประสงค์จะฟ้องผู้บริ โภค หรือฟ้องแย้ง หรือร้องสอด ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจ จะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตามทฤษฎีที่ฟ้องคดีแยกพิจารณาดังต่อไปนี้

(1) ทุนทรัพย์ ไม่เกิน 300,000 บาท เสียค่าธรรมเนียมศาล อัตราร้อยละ 2 แต่ไม่เกิน 1,000 บาท

(2) ทุนทรัพย์ เกิน 300,000 แต่ไม่เกิน 50 ล้านบาท เสียค่าธรรมเนียมศาล อัตราร้อยละ 2 บาท แต่เสียไม่เกิน 200,000 บาท

(3) ทุนทรัพย์ ที่เรียกร้องในส่วนที่เกิน 50 ล้านบาทแรก เสียค่าธรรมเนียมศาล อัตราร้อยละ 0.1 บาท

ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องลูกหนี้เป็นจำเลยในคดีแพ่ง ขอให้ ผิดสัญญา ค่าประกัน เรียกค่าเสียหาย ซึ่งมีทุนทรัพย์ 1,500,000,000 บาท ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องเสีย ค่าธรรมเนียมศาลสูงถึง 1,650,000 บาท แต่ในทางกลับกัน หากผู้บริ โภคซึ่งตกเป็นจำเลยประสงค์จะ ฟ้องแย้งกลับไปยังผู้ประกอบธุรกิจ ผู้บริ โภคที่เป็นจำเลยได้รับยกเว้น ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ไม่ว่าผู้บริ โภคจะเรียกร้องให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อตน จำนวนเท่าใดก็ตาม มาตราดังกล่าวเอื้อ ประโยชน์ให้แก่ผู้บริ โภค มากเกินความจำเป็น ทั้งการที่ผู้บริ โภคฟ้องแย้งเข้ามาในคดีจะยิ่งทำให้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริ โภคช้าลง ทั้งไม่เป็นธรรมแก่ผู้ประกอบธุรกิจอีกด้วย

ยกตัวอย่างกรณีศึกษา ผู้ประกอบธุรกิจ คือ สถาบันการเงิน (ธนาคาร) เป็นโจทก์ ฟ้อง จำเลยที่ 1 ในฐานะผู้กู้และจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ในฐานะผู้ค้ำประกัน และจำนอง เป็นคดีแพ่ง (คดี ผู้บริ โภค) ต่อศาลจังหวัดนครปฐม เป็นคดีหมายเลขดำที่ ผบ.1614/2557 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2557 เรื่องผิดสัญญาสินเชื่อ ค้ำประกันบังคับ จำนอง จำนวนทุนทรัพย์ 726,646,745.32 บาท กำหนดนัดพิจารณาคดีครั้งแรกในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 คดีนี้โจทก์ต้องชำระค่าธรรมเนียมศาล เป็นจำนวนเงิน 876,646 บาท ต่อมาในวันที่ 11 พฤษภาคม 2558 จำเลยทั้งสี่ยื่นคำให้การและฟ้อง

แย้งตามคำให้การ ซึ่งตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน มาตรา 18 วรรคแรก วางหลักไว้ว่า “ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด”

ผู้บริโภคซึ่งเป็นจำเลย ยื่นฟ้องแย้งโดยฟ้องโจทก์ให้ชำระเงินแก่จำเลยตามฟ้องแย้ง เป็นเงินกว่า 500 ล้านบาท โดยจำเลยไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมศาล โดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายในมาตรา 18 วรรคแรก เห็นได้ว่าขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้การพิจารณาคดีผู้บริโภค จะต้องเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม แต่การที่ผู้บริโภคยื่นฟ้องแย้งดังกล่าวเป็นการประวิงคดี ทั้งยังอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายในฐานะที่เป็นผู้บริโภค เรียกให้โจทก์ชำระหนี้โดยไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมศาล ซึ่งการกระทำดังกล่าวของผู้บริโภค ในฐานะจำเลย ทำให้โจทก์หรือผู้ประกอบการธุรกิจต้องได้รับความเสียหาย และขาดความสะดวก ในการดำเนินคดีอย่างสมควร ซึ่งหากกฎหมายไม่ได้บัญญัติข้อยกเว้นว่า ผู้บริโภคไม่ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมศาล ผู้บริโภคก็จะไม่ฟ้องแย้งเข้ามาในคดีเนื่องจากการฟ้องแย้งของผู้บริโภคก็ต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมศาลเช่นกัน

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ยังคงมีปัญหอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวกับ ยกเว้นค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้บริโภค ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บริโภค ฟ้องแย้งหรือฟ้องคดีผู้ประกอบการธุรกิจได้ รวมถึงยื่นอุทธรณ์ และยื่นฎีกาได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่า เงินที่เรียกหรือทนายทนายที่เรียกมีมูลค่าสูงหรือต่ำ เพราะไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ผู้บริโภคก็ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล

บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มีบทบัญญัติในหลายๆ มาตราที่แตกต่างไปจาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ข้อแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนของการดำเนินคดีผู้บริ โภคคือ การดำเนินคดีผู้บริ โภคจำมีความยืดหยุ่น รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมกับทั้งฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลย อีกทั้งเป็นกฎหมายที่วิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริ โภค เพื่อให้ผู้บริ โภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริ โภค ขณะเดียวกัน เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจ หันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มีความแตกต่างจาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หลายประการ เช่น เขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีผู้บริ โภค การจำแนกประเภทคดีว่าคดีที่ฟ้องเป็นคดีแพ่งหรือคดีผู้บริ โภค โดยเปิด โอกาสให้มีการยื่นคำร้องขอให้ศาลวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริ โภคหรือไม่ การเปิด โอกาสให้คู่ความดำเนินการไกล่เกลี่ย และระงับข้อพิพาท และค่าธรรมเนียมศาล จากการศึกษาของผู้วิจัย พบประเด็นปัญหาที่สำคัญทางข้อกฎหมายและปัญหาในทางปฏิบัติ ดังนี้

5.1.1 ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี

ในการฟ้องร้องคดีผู้บริ โภค ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริ โภคเป็นคดีผู้บริ โภค ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริ โภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล ได้เพียงแห่งเดียวเท่านั้น แต่ปัจจุบันที่อยู่อาศัยที่แท้จริงของจำเลย กับที่อยู่ตามภูมิลำเนาหรือมีชื่อในทะเบียนบ้านเป็นคนละแห่งกัน เมื่อผู้ประกอบธุรกิจยื่นฟ้องคดีผู้บริ โภคก็จะต้องเดินทางไปยื่นฟ้องคดี ที่ต่างจังหวัด เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียก และเมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแล้ว ก็จะต้องลงงาน หรือหยุดงาน เพื่อไปศาล ตามกำหนดนัด บางกรณีผู้บริ โภคที่เป็นจำเลยไม่อาจกลับไปต่อสู้อคดีที่ภูมิลำเนาของตนได้โดยสะดวก ทั้งถ้าหากมีการเลื่อนคดีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจหรือธนาคารที่เป็นโจทก์ ก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

เพิ่มมากขึ้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาค่าใช้จ่ายของฝ่ายโจทก์เหล่านี้ก็จะตกเป็นภาระของฝ่ายผู้บริโภค จึงทำให้ฝ่ายผู้บริโภคที่ตกเป็นจำเลยเสียเปรียบ

5.1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี

การจำแนกประเภทคดีว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภค หรือคดีใดเป็นคดีแพ่งสามัญ การยื่นฟ้องเป็นคดีผู้บริโภค ต้องเป็นข้อพิพาทระหว่าง ผู้บริโภคฝ่ายหนึ่ง กับ ผู้ประกอบธุรกิจอีกฝ่ายหนึ่ง หลังจากศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฟ้องโจทก์ไว้เป็นคดีผู้บริโภคแล้ว หลังจากนั้นศาลชั้นต้น หรือคู่ความ มีปัญหาว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่ได้เป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ แต่เห็นว่าเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้ประกอบธุรกิจด้วยกันเองคู่ความฝ่ายดังกล่าวก็ต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ซึ่งการวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่นั้นก็เพื่อจะได้นำ กฎหมายวิธีพิจารณาคดีมาใช้กับคดีนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง หากประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยว่า คดีดังกล่าวเป็นคดีผู้บริโภค ศาลชั้นต้นจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป แต่กรณีที่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีแพ่ง ศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ การส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์ว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ จะยิ่งทำให้การพิจารณาคดีมีความล่าช้ายิ่งขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายประวิงคดี อันเป็นผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องล่าช้า

5.1.3 ปัญหาเกี่ยวกับระบบการไต่ถามคดี

และระงับข้อพิพาท เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำฟ้องของ โจทก์ไว้แล้ว ศาลจะต้องกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และให้ศาลออกหมายเรียกให้จำเลยมาศาลเพื่อ ไต่ถามคดี ให้การ และสืบพยาน ในวันเดียวกัน ในวันนัดพิจารณา ศาลจะเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายไต่ถามคดีก่อน หากการไต่ถามคดีไม่สำเร็จศาลจะต้องสอบถามคำให้การ และสืบพยานไปโดยเร็วที่สุด ในทางปฏิบัติ ในคดีซึ่งผู้ประกอบธุรกิจธนาคารเป็น โจทก์ ยื่นฟ้องลูกหนี้เป็นจำเลย และเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์สูง จะไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาทุกอย่างให้เสร็จภายในวันเดียวได้ การไต่ถามคดีในบางคดีต้องใช้ระยะเวลาานาน และหากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถแสดงให้ศาลเห็นว่าประสงค์ที่จะไต่ถามคดีทำสัญญาประนีประนอม หรือแสดงเจตนาชำระหนี้ให้แก่โจทก์ ศาลจะอนุญาตให้มีการเลื่อนคดีหลายครั้ง การเปิดโอกาสให้มีการไต่ถามคดีหลายครั้งจะ เป็นช่องทางอีกช่องทางหนึ่งให้คู่ความประวิงคดี ให้ช้าลง ซึ่งการประวิงคดีย่อมทำให้ ทั้งฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลยได้รับความเสียหาย เนื่องจากระหว่างการพิจารณาคดีที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ก็จะยิ่งเพิ่มมากยิ่งขึ้น ส่วนฝ่ายโจทก์ก็จะเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง และเพิ่มโอกาสในการได้รับชำระหนี้มากขึ้น

5.1.4 ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคนซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคนหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง ค่าธรรมเนียมที่ผู้บริโภคนหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนได้รับยกเว้น หมายถึงค่าฤชาธรรมเนียมทุกประเภทตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีแพ่ง เช่น ค่าธรรมเนียมศาล หรือ ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ และยังรวมถึง ยื่นฟ้องแย้ง ยื่นอุทธรณ์ หรือฎีกาแต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ให้ผู้บริโภคนหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้เสียไป การให้ผู้บริโภคนได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม เป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภคนเท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีและผู้ประกอบธุรกิจประสงค์จะฟ้องผู้บริโภคน หรือฟ้องแย้ง หรือร้องสอด ซึ่งผู้ประกอบธุรกิจจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ดังนี้ ทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาท เสียค่าธรรมเนียมศาลอัตราร้อยละ 2 แต่ไม่เกิน 1,000 บาท ทุนทรัพย์เกิน 300,000 แต่ไม่เกิน 50 ล้านบาท เสียค่าธรรมเนียมศาล อัตราร้อยละ 2 บาท แต่เสียไม่เกิน 200,000 บาท ทุนทรัพย์ที่เรียกเรื่องในส่วนที่เกิน 50 ล้านบาทแรก เสียค่าธรรมเนียมศาล อัตรา ร้อยละ 0.1 บาท

5.2 ข้อเสนอแนะ

ตามที่ได้วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีผู้บริโภคนมาแล้วในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว ดังนี้

5.2.1 เพื่อให้การดำเนินคดีและการพิจารณาคดีผู้บริโภคนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง ผู้วิจัยเห็นว่าแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 จากเดิม “ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคนเป็นคดีผู้บริโภคนและผู้ประกอบธุรกิจ มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว” ควรแก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคนเป็นคดีผู้บริโภคนั้น มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่โจทก์และจำเลยตกลงกันไว้ในสัญญา”

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 17 ดังกล่าว เป็นการช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ทั้งฝ่ายจำเลย และฝ่ายโจทก์ ในการเดินทางมาศาล และช่วยลดค่าใช้จ่ายของ

คู่ความให้น้อยลง ทั้งยังถูกต้องตรงตามหลักพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาศึผู้บริ โภค และ เจตนาธรรมของ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาศึผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 ว่าการพิจารณาจะต้องมีความ สะดวก ประหยัด รวดเร็ว

5.2.2 เพื่อให้การพิจารณาคำเนินไปด้วยความรวดเร็ว ควรยกเลิกบทบัญญัติในพระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาศึผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 8 ที่บัญญัติว่า “การขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย ปัญหาตามวรรคหนึ่งไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดี ผู้บริ โภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวัน ชี้ สองสถานหรือวันสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีกรชี้สองสถานหากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิ ให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก”

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฟ้องคดีใดไว้แล้ว ไม่ว่าจะคดีนั้นจะเป็นคดี แพงสามัญ หรือเป็นคดีผู้บริ โภคก็ตาม ควรให้ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นต่อไป หากคดีได้รับฟ้องเป็นคดีแพ่ง ก็ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาเหมือนเช่นคดีแพ่งทั่วไป และหากศาลมี คำสั่งรับฟ้องคดีไว้เป็นคดีผู้บริ โภค ก็ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาเหมือนเช่นคดีผู้บริ โภคต่อไป ทั้งนี้ ก็เพื่อประหยัดเวลา และทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรวดเร็วยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้อง กับเจตนาธรรมของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาศึผู้บริ โภค พ.ศ.2551 ที่ระบุว่า การพิจารณาจะต้องมี ความสะดวก ประหยัด รวดเร็ว และตาม พระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา มาตรา 19/1 ที่บัญญัติไว้ว่า “บรรดาคดีซึ่งเกิดขึ้นในเขตศาลแขวงและอยู่ในอำนาจของ ศาลแขวงนั้น ถ้ายื่นฟ้องต่อศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญา กรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี หรือศาลจังหวัด ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลดังกล่าวที่จะยอมรับพิจารณา คดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้องเช่นนั้นหรือมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลแขวงที่มีเขตอำนาจก็ได้ และไม่ว่ากรณี จะเป็นประการใด หากศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี หรือศาลจังหวัด ได้มีคำสั่งรับฟ้องคดีเช่นนั้นไว้แล้ว ให้ศาลดังกล่าวพิจารณา พิพากษาคดีนั้นต่อไป” คือให้เป็นดุลพินิจของศาลที่เมื่อได้มีคำสั่งประทับฟ้องคดีใดไว้แล้ว ให้ มีอำนาจพิจารณาคดีดังกล่าวต่อไปได้เลย

5.2.3 เพื่อเปิดโอกาสให้ฝ่ายโจทก์ และจำเลยได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ควรบัญญัติ กฎหมายเพิ่มเติมใน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาศึผู้บริ โภค พ.ศ.2551 มาตรา 25 “ในวันนัด พิพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่ คู่ความตกลงกันทำการไต่ถามให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน ใน

การไกล่เกลี่ย ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควรผู้ไกล่เกลี่ยจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้” ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติในวรรคสอง เพิ่มขึ้นว่า “กรณียังไม่สามารถตกลงกันได้ ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไป กรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนพิจารณาออกไปได้ตามที่เห็นสมควร โดยต้องระบุพฤติการณ์ไว้ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 40 - 90 วัน หลังจากมีการยื่นฟ้อง” เพื่ออุดช่องว่างของกฎหมาย ที่ให้มีการไกล่เกลี่ยได้หลายครั้ง ซึ่งจะเป็นการช่วยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีมีความรวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น การระบุให้มีการพิจารณาให้แล้วเสร็จ 40 - 90 วัน หลังจากมีการยื่นฟ้องเป็นการนำกฎหมายพิจารณาคดีของศาลในมลรัฐวอชิงตัน ตาม Revised Code of Washington (RCE)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติใน มาตรา 25 ดังกล่าว ก็เพื่ออุดช่องว่างของกฎหมาย ที่ให้มีการไกล่เกลี่ยได้หลายครั้ง ซึ่งจะเป็นการช่วยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีมีความรวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น ฝ่ายจำเลยก็จะชำระหนี้้น้อยลง เนื่องจากระหว่างการพิจารณาคดีที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ก็จะยิ่งเพิ่มมากยิ่งขึ้น ส่วนฝ่ายโจทก์ก็จะเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง และเพิ่มโอกาสในการได้รับชำระหนี้มากขึ้น

5.2.4 ควรแก้ไข เพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 18 วรรคแรก ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จากเดิม “การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด” แก้ไขเพิ่มเติมเป็น “การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงค่าฟ้องอันเกี่ยวกับข้อพิพาท สินเชื่อ กู้ยืม หรือค้ำประกัน” เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจด้วย เช่นกัน

การบัญญัติเพิ่มเติมให้คดีผู้บริโภคที่จะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ที่เป็นคดีเกี่ยวกับข้อพิพาท สินเชื่อ กู้ยืม หรือค้ำประกัน จะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลนั้น ยึดหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 149 วรรคสอง ที่บัญญัติไว้ว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ว่าด้วยการยกเว้น ค่าธรรมเนียมศาล ค่าธรรมเนียมศาลที่เป็นค่าขึ้นศาล ให้คู่ความผู้ยื่นคำฟ้องเป็นผู้ชำระเมื่อยื่นคำฟ้อง” ที่บัญญัติว่า ผู้ฟ้องคดีจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตามที่ระบุไว้ในตาราง 1 บัญชีท้ายประมวลของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบทที่ 2

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติใน 18 วรรคแรกดังกล่าว เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และเกิดความเสมอภาคระหว่างชนาการที่เป็นโจทก์ กับ ผู้บริโภคที่เป็นจำเลย และการบัญญัติไว้ เฉพาะกรณีข้อพิพาท เกี่ยวกับสินเชื่อ คุ้มยืม หรือค้ำประกัน นั้นเพื่อไม่ให้กระทบถึงผู้บริโภคที่ประสงค์จะฟ้องคดี เมื่อผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้ำ หรือการได้รับบริการอย่างอื่น

5.2.5 ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การฟ้องคดีระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจที่เป็นชนาการยื่นฟ้องคดีกับ ลูกหนี้ของชนาการในข้อหาผิดสัญญาเงินกู้ ค้ำประกัน จำนอง หรือข้อหาอื่นใดอันเกิดจากการผิดสัญญา ที่ทำขึ้นระหว่างชนาการกับลูกหนี้ของชนาการ ไม่สมควรที่ศาลจะรับพิจารณาคดีดังกล่าว เป็นคดีผู้บริโภคเนื่องจากการฟ้องคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคนั้น ควรเป็นข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจ กับผู้บริโภคที่เนื่องมาจากการบริโภคสินค้ำหรือบริการ เช่นผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการใช้ หรือรับบริการ อย่างแท้จริง เช่นผู้บริโภคซื้อรถยนต์ แล้วรถยนต์คันดังกล่าวไม่สามารถใช้งานได้อย่างปกติสุข อันเป็นความเสียหายที่เกิดจากผู้ผลิต หรือผู้ขาย

คดีพิพาทที่เกิดระหว่างชนาการกับลูกหนี้ที่เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการผิดสัญญาเงินกู้ ควรจะจัดเป็นคดีแพ่งทั่วไป เมื่อฟ้องคดีก็ควรจะฟ้องเป็นคดีแพ่งทั่วไป ไม่ควรจัดว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีผู้บริโภค จะช่วยทำให้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่ตราขึ้นมามารถบังคับใช้ได้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ที่ตราพระราชบัญญัติดังกล่าวยิ่งขึ้น ที่ระบุว่าสมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกัน เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้ำและบริการให้ดียิ่งขึ้น

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น อาจใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค ในกรณีที่ชนาการเป็นโจทก์ ได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ทั้งฝ่ายชนาการที่เป็นโจทก์ และผู้บริโภคที่เป็นจำเลย ได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เข็มชัย ชุตินวงศ์. กฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2536.
- คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์สานต์. กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.
- ชาญณรงค์ ปรานิจิตต์. การค้นหาคำความจริงในคดีผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551.
- ณัฐนันท์ วงศ์ปัญญา. “ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีผู้บริโภค.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ม.ป.ป.
- ธานีศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง, 2551.
- นันทน์ภัส ศรีชัชวาลวงศ์ กับพวก. “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาคำดำเนินคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 (เอกสารประกอบการประชุมขนาดใหญ่ วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7).” สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, 2559.
- ประทีป อ่าววิจิตรกุล. การดำเนินคดีตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอเชียคิท, 2551
- ปรัชญา บัณฑิตอาภรณ์. “ปัญหาวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาและการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2551.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพมหานคร: จีระราชการพิมพ์, 2546.
- รัชฎาพร รุจิโก ไสย. “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทในคดีผู้บริโภค.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2553.

เรณู อารยวัตรกุล. “การดำเนินคดีคุ้มครองผู้บริโภคในศาลไทย.” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

วรรณชัย บุญบำรุง. หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548.

วินัย หนูโต. คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ทฤษฎี : ปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
สูตรไพศาล, 2551.

วิโรจน์ ก่อสกุล. บทบาทภาครัฐและภาคเอกชนในการคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

สุพิศ ประณีตพล. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2558.

สุขยม สุภนิตย์. คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2551.

สิทธิธันธ์ รัตนวงศ์. “การนำแนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ช่วยเหลือผู้เสียหาย
ในคดีผู้บริโภค ศึกษากรณีผู้มีสิทธิ์ฟ้องคดี.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2557.

เอกรินทร์ วิริโย. ปัญหากฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคของไทย ศึกษากรณีบทนิยามคำว่า “คดี
ผู้บริโภค”. กรุงเทพมหานคร: บทบัณฑิตย์ นิตยสารของเนติบัณฑิตยสภา เล่ม 70 ตอน 1
มีนาคม 2557, 2557.

เอื้อน ขุนแก้ว. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค = Consumer case procedure law.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 1, 2559.

ภาษาต่างประเทศ

Code of Civil Procedure (Act No. 109 of June 26, 1996), Japan

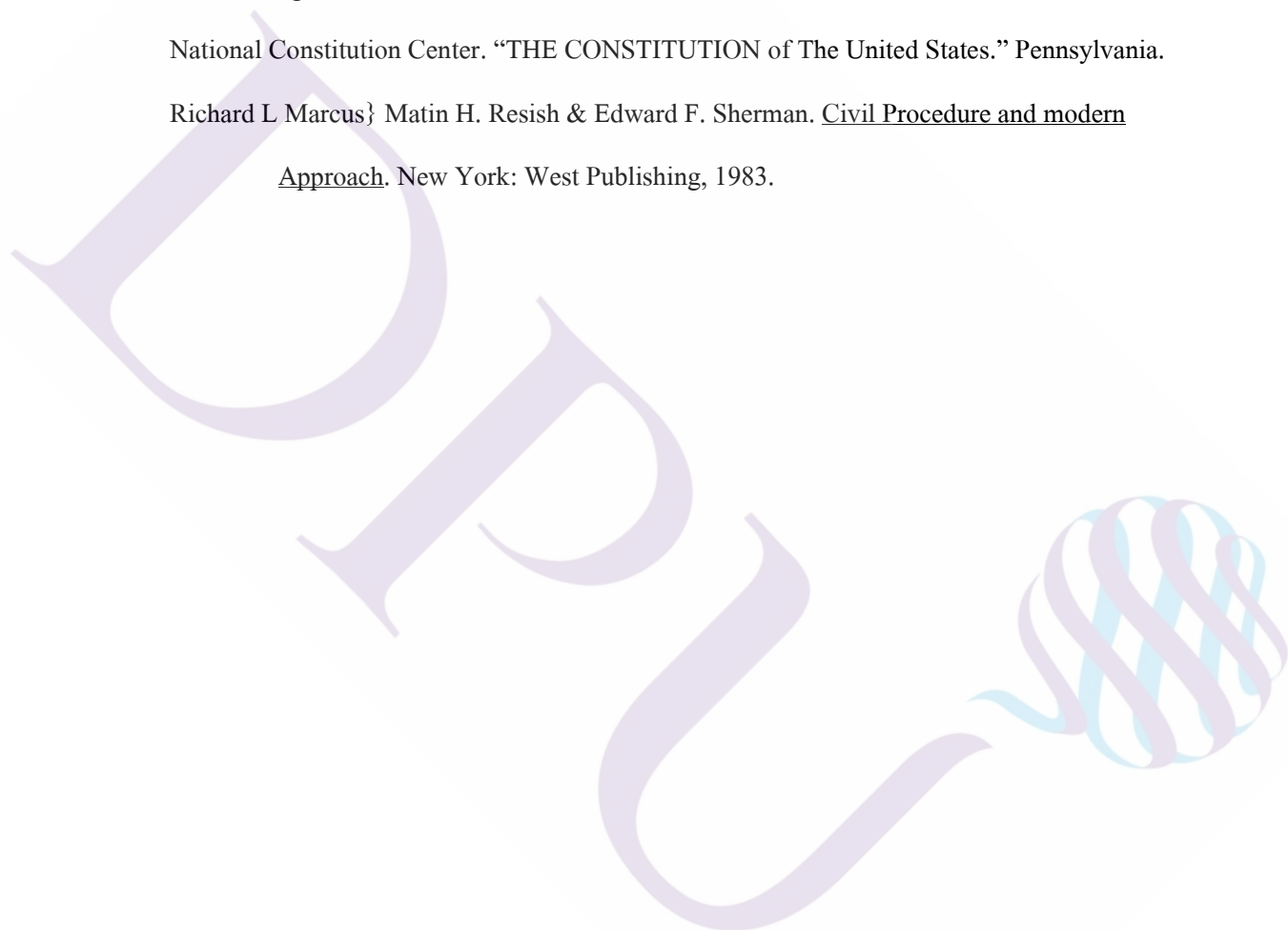
Dacian C. Dragos. "Alternative Dispute Resolution in European Administrative Law."

Romania: Babes Bolyai University.

Fair Trading Act 1973. London: First Published.

National Constitution Center. "THE CONSTITUTION of The United States." Pennsylvania.

Richard L Marcus } Martin H. Resish & Edward F. Sherman. Civil Procedure and modern Approach. New York: West Publishing, 1983.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

กัญติกา แก้วบุตร

พ.ศ. 2550 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2552 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 62 สำนักอบรมศึกษา

กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ทนายความ บริษัท กรุงไทยกฎหมาย จำกัด 191/50-53

อาคารซีทีไอ ทาวเวอร์ ชั้น 18-19,27 ถนนรัชดาภิเษก

แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร 10110

